

Reminiscenční terapie při práci se seniory

Klára Dobešová

Bakalářská práce
2017



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav zdravotnických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Klára Dobešová
Osobní číslo: H14039
Studijní program: B5350 Zdravotně sociální péče
Studijní obor: Zdravotně sociální pracovník
Forma studia: prezenční

Téma práce: Reminiscenční terapie při práci se seniory

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek reminiscenční terapie u seniorů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace výzkumných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumů, jejich shrnutí a doporučení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČVELOVÁ. Sociální gerontologie: Úvod do problematiky. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80247-3901-4.

GIBSON, Faith. Reminiscence and Life Story Work: a Practice Guide. London: Jessica Kingsley Publishers, 2011. ISBN 978-1-84905-151-4.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. Sociální péče o seniory. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

JANEČKOVÁ, Hana a Marie VACKOVÁ. Reminiscence: Využití vzpomínek při práci se seniory. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-581-3.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Barbora BOLOMSKÁ. Reminiscenční terapie. Praha: Galén, 2011. ISBN 978-80-7262-711-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.**

Ústav zdravotnických věd

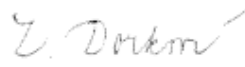
Datum zadání bakalářské práce: **9. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **19. května 2017**

Ve Zlíně dne 9. prosince 2016


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.


Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.03.2011

Klema, Dalibor

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nezáměrně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledek obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Dizertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejnění práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *sákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *sákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vádného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nařazení chybějícího prajevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny počínat, aby jim autor školního díla z vždělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k větší vždělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá reminiscenční terapií při práci se seniory. Teoretická část práce popisuje pohledy a metody reminiscenční terapie. Dále práce definuje typologii vzpomínajících. Teoretická část se také věnuje vlivu a přínosu reminiscenční pro seniory. Praktická část pomocí analýzy polostrukturovaných rozhovorů popisuje životní příběhy vybraných seniorů. Závěr praktické části zhodnocuje přínos reminiscenční terapie a práce se seniory pomocí evaluačního dotazníku. Výstupem bakalářské práce jsou reminiscenční alba.

Klíčová slova: reminiscenční terapie, stárnutí a stáří, senioři, životní příběh, vzpomínání, vzpomínka

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with reminiscence therapy during work with seniors. The theoretical part describes the views and methods of reminiscence therapy. Furthermore, the work defines typology of recollection. The theoretical part also deals with the influence and benefits of reminiscence therapy for the elderly. Practical part in the form of the analysis of semi-structured interviews describes the life stories of selected seniors. The conclusion of the practical part explores the benefits of reminiscence therapy and work with seniors using an evaluation questionnaire. Reminiscence albums are the output of the bachelor thesis.

Key words: reminiscence therapy, aging and ageing, seniors, life story, reminiscing, memory

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Zlatici Dorkové, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce. Velké díky patří mému partnerovi a rodině, za trpělivost a podporu v průběhu celého studia.

Motto:

Jen vzpomínky jsou věčné. Kdyby nebylo vzpomínek, člověk by nevěřil, že byl někdy šťasten.

Božena Němcová

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PAMĚŤ A STÁŘÍ	11
1.1 PAMĚŤ	11
1.2 TYPY PAMĚTI	11
1.2.1 Autobiografická paměť	12
1.2.2 Poruchy paměti ve stáří.....	12
1.3 VZPOMÍNÁNÍ.....	13
1.4 STIMULY VZPOMÍNEK	13
1.5 FUNKCE VZPOMÍNÁNÍ VE STÁŘÍ.....	14
1.6 NÁHLEDY NA STÁŘÍ A STÁRNUTÍ	14
1.7 PERIODIZACE STÁŘÍ.....	15
1.7.1 Biologické stáří.....	15
1.7.2 Kalendářní stáří	16
1.7.3 Sociální stáří.....	16
2 REMINISCENČNÍ TERAPIE.....	17
2.1 NÁHLEDY NA REMINISCENČNÍ TERAPII	18
2.1.1 Český pohled na problematiku	18
2.1.2 Zahraniční pohled na problematiku	19
2.2 VZNIK A VÝVOJ REMINISCENČNÍ TERAPIE	20
2.3 ROZDĚLENÍ REMINISCENČNÍ TERAPIE	20
2.3.1 Skupinová reminiscenční terapie.....	21
2.3.2 Individuální reminiscenční terapie	21
3 TYPOLOGIE A SPECIFIKA VZPOMÍNÁJÍCÍCH.....	23
3.1 TYPOLOGIE VZPOMÍNÁJÍCÍCH.....	23
3.1.1 První typ.....	23
3.1.2 Druhý typ	24
3.1.3 Třetí typ.....	24
3.1.4 Čtvrtý typ	24
3.2 STRATEGIE STÁRNUTÍ	24
3.2.1 Strategie konstruktivnosti	25
3.2.2 Strategie závislosti.....	25
3.2.3 Strategie obranného postoje	25
3.2.4 Strategie nepřátelství	26
3.2.5 Strategie sebenávisti.....	26
3.3 ZDRAVOTNÍ KOMPLIKACE STARÝCH LIDÍ PŘI VZPOMÍNÁNÍ	26
3.3.1 Vzpomínající s depresemi a úzkostmi	27
3.3.2 Vzpomínající s demencí.....	27
3.3.3 Vzpomínající po cévní mozkové příhodě	28
3.3.4 Vzpomínající se zhoršeným zrakem a sluchem	28
4 PŘÍSTUPY A METODY V REMINISCENČNÍ TERAPII.....	29

4.1	PŘÍSTUPY V REMINISCENČNÍ TERAPII.....	29
4.1.1	Rozdíl mezi psychoterapií a reminiscenční terapií.....	29
4.1.2	Narativní přístup.....	30
4.1.3	Reflektivní přístup.....	30
4.1.4	Expresivní přístupy.....	30
4.1.5	Informační přístupy biografie.....	31
4.2	PŘÍNOSY A ÚSKALÍ REMINISCENČNÍ TERAPIE.....	31
4.3	ÚSKALÍ REMINISCENČNÍ TERAPIE	31
4.4	REMINISCENČNÍ METODY.....	32
4.4.1	Metody orientované na komunikaci	32
4.4.2	Metody orientované na aktivity.....	33
4.4.3	Metody orientované na tvorbu dokumentů	34
4.5	REMINISCENČNÍ TERAPEUT	34
II PRAKTICKÁ ČÁST		36
5	METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	37
5.1	VÝZKUMNÁ METODA.....	37
5.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
5.3	CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
5.3.1	Výzkumné otázky.....	38
5.3.2	Kategorie kódů	39
5.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR A VOLBA VÝBĚRU.....	39
5.5	PŘÍPRAVA A PRŮBĚH PRÁCE SE VZPOMÍNKAMI.....	39
5.6	TECHNIKA SBĚRU DAT	40
5.7	ŽIVOTNÍ PŘÍBĚH	40
5.7.1	Životní příběh respondentky A	40
5.7.2	Životní příběh respondentky B.....	41
5.7.3	Životní příběh respondentky C.....	43
5.7.4	Životní příběh respondentky D	44
5.7.5	Životní příběh respondenta E	45
6	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	47
6.1	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT (ČÁST A).....	47
6.2	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT (ČÁST B).....	81
7	DISKUSE.....	91
7.1	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	93
ZÁVĚR		94
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		95
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		97
SEZNAM TABULEK		98
SEZNAM PŘÍLOH		102

ÚVOD

Vzpomínky mají mnoho podob, dokáží vyvolávat emoce, jak kladné, tak i záporné. Mohou přicházet záměrně nebo přijdou samy bez ptaní.

K tématu této bakalářské práce mě směřovalo, již mnoho věcí během mého života. Mou celoživotní láskou je historie, která se vzpomínáním bezesporu souvisí. Vždy jsem byla ráda, když mi mé prababičky, babičky a dědečkové vyprávěli něco o svém životě, a právě tehdy jsem se setkávala s cílovou skupinou seniorů, kteří jsou mi právě díky mým prarodičům blízcí. Jelikož jsem absolvovala pár praxí v domovech pro seniory, rozhodla jsem se, že výzkum potažmo i individuální práci se vzpomínkami budu realizovat právě ve dvou domovech pro seniory.

Celou bakalářskou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na popis souvislostí problematiky stáří a vzpomínání. Z tohoto důvodu je teoretická část práce dělena do čtyř hlavních kapitol – Paměť a stáří, Reminiscenční terapie, Typologie a specifika vzpomínajících a Přístupy a metody v reminiscenční terapii. V každé z těchto kapitol se snažím definovat základní pojmy a propojovat problematiku stáří a vzpomínání. Praktická část se věnuje sestavení životních příběhů na základě polostrukturovaných rozhovorů, ve kterých jsou hledány podobnosti. Navíc praktická část obsahuje i analýzu evaluačního dotazníku, který zhodnocuje vzpomínkovou práci, kterou budu s každým z respondentů tvořit. Praktická část je tedy orientována kvalitativně a kvantitativně díky evaluačnímu dotazníku. Praktická část je tedy rozdělena do tří hlavních kapitol – Metodologie výzkumného šetření, Analýza a interpretace dat a Diskuse.

Hlavním cílem praktické části je zjistit podobnosti a odlišnosti jednotlivých životních příběhů na základě polostrukturovaných rozhovorů. Dále jsem si v této práci vytýčila i dva vedlejší výzkumné cíle, které se zaměřovaly na individuální práci se vzpomínkami, během níž budu společně se vzpomínajícími vytvářet jejich osobní vzpomínková alba. Prvním vedlejším výzkumným cílem je, zjistit přínos individuální práce se vzpomínkami z pohledu vzpomínajících. A jelikož jsem chtěla i zpětnou vazbu pro sebe stanovila jsem si i druhý vedlejší výzkumný cíl, kterým je zjistit spokojenost vzpomínajících s asistencí praktikantky při individuální práci se vzpomínkami. Vedlejší cíle byly zjišťovány pomocí evaluačního dotazníku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PAMĚŤ A STÁŘÍ

Paměť a stáří spolu velmi úzce souvisí, stáří je plné vzpomínání, ale také zapomínání, jelikož paměť v některých aspektech slábne a zhoršuje se, zejména pak ta krátkodobá. V některých oblastech však paměť zůstává téměř beze změny. Život ve stáří se mění a starému člověku ubývá sil na aktivity, které byl schopen vykonávat dříve, a tak mu většinou zbývá jen na ně vzpomínat. Ve starším věku stále častěji člověku umírají blízcí a vrstevníci, proto často vzpomíná také na ně. (Stuart-Hamilton, 1999, s.119-120)

1.1 Paměť

Paměť je schopnost ukládat a uchovávat informace z dřívějších zkušeností. Schopnost zapamatování, uchování a znovu vybavení se nazývá paměťový proces, ten má celkem tři fáze. První fází je tzv. vytvoření paměťové stopy, která je způsobem uložení informace v paměti. Můžeme jí také odborně nazývat engram. Paměťová stopa jak krátkodobé, tak i dlouhodobé paměti je kódována, jakým způsobem není však dodnes zcela jasné. Druhou fází je fáze konsolidace paměťové stopy. Tento proces je přenosem informace z krátkodobé do dlouhodobé paměti. Je to velmi křehká fáze, která může být lehce narušena např. při otřesu mozku nebo anestezii. V takovémto případě si člověk nepamatuje události, které předcházely ztrátě vědomí, ale dlouhodobější informace si běžně vybavuje. Stav poškození je většinou krátkodobý, ale může být i trvalý. S poruchami fáze konsolidace se také můžeme setkat u lidí s různými typy demencí. (Kralíček, 2002, s. 217-218) Třetí fází paměťového procesu je vybavení informace z paměťového registru. Vybavování také můžeme definovat jako způsobilost vzpomenout si na informace bez vnější pomoci. Vybavení informace by mělo být postupné např. u telefonních čísel je velmi důležité uvést čísla ve správném pořadí. Tato skutečnost je úkolem právě vybavování. (Stuart-Hamilton, 1999, s.119-120; 290)

1.2 Typy paměti

Nejjednodušší kategorizace paměti spočívá v rozdělení dle délky uchování informace nebo informací. Takto paměť dělíme na tři základní formy sensorickou, krátkodobou a dlouhodobou. Sensorická paměť je typ paměti s nejkratším uchováním informací. Doba, po kterou je sensorická paměť schopna uchovat informace se pohybuje pouze v řádu stovek milisekund. Primárně slouží k schopnosti mozku podržet smyslovou informaci v sensorické oblasti. V této oblasti se informace selektují a zůstanou pouze preferenční údaje, které se dále přesouvají do krátkodobé paměti. Další z typu paměti je krátkodobá paměť. Tento typ paměti

je mezifází mezi senzoryckou a dlouhodobou pamětí. Uchování informací obvykle trvá od několika minut až po pár hodin. Poslední z kategorie pamětí je pak paměť dlouhodobá. Do tohoto typu paměti jsou informace přenášeny z krátkodobé paměti. Dlouhodobá paměť uchovává a vybavuje informace od dnů přes roky, až po dlouhá desetiletí. (Králíček, 2002, s. 217) Typ dlouhodobé paměti je stěžejní pro reminiscenční terapii, která s ním pracuje. Reminiscenční terapie pracuje se vzpomínkami, které jsou uchovány v dlouhodobé paměti i několik desetiletí.

1.2.1 Autobiografická paměť

Když mluvíme o autobiografické paměti máme na mysli soubor vzpomínek, které si člověk uchovává z dosavadního vlastního života. Mnoho aspektů lidského chování a reakcí na chování vychází právě z vlastních vzpomínek. Často i při bádání historiků jsou osobní vzpomínky jednotlivých lidí používány jako zdroj důležitých informací. Důležité ovšem je vzpomínky pravidelně vybavovat, jinak může dojít k jejich nevratné ztrátě. (Robinson in Rubin, 1988, s. 19)

1.2.2 Poruchy paměti ve stáří

Poruchy paměti se mohou vyskytovat u všech typů pamětí. S poruchami paměti se lidé nejčastěji setkávají už kolem padesátého roku věku, jelikož paměť začíná ochabovat. Především zapomínáme jména a čísla, popřípadě odborné názvy. Ze začátku nebývá problém s úplným zapomínáním, ale s horším rozpomínáním již zmíněných objektů. Lehké poruchy paměti se dají maskovat i pomalejší mluvou. (Říčan, 2004, s. 320-321) Pokud jsou poruchy paměti v normě vztahující se k věku, není důvod se obávat častého a závažného onemocnění ve stáří, což je demence. Je nepřijatelné považovat staršího člověka, který trpí občasnými výpadky paměti za člověka s demencí, jelikož k diagnostikování demence, vede dlouhá cesta přes soubor odborných vyšetření. Pokud má člověk obavy, že jiný člověk z jeho okolí trpí demencí je dobré mu zajistit právě již zmíněná vyšetření. Člověk s demencí, nejenom, že ztrácí paměť, ale je dezorientován nejdříve v čase a dále v prostoru. Fáze, kdy člověk nepoznává známe lidi a neví kdo je, je až navazující k dezorientaci. (Haškovcová, 2012, s. 65)

1.3 Vzpomínání

Vzpomínání je jednou z hlavních funkcí, ale také schopností paměti. Je to přirozená duševní činnost člověka. Vzpomínání by se dalo charakterizovat jako záměrné či nezáměrné vybavování vzpomínek. Schopnost záměrně či aktivně si vybavovat vzpomínky patří k běžnému životu již od dětství. Člověk má také schopnost vzpomínat nezáměrně na základě vyvolání vzpomínek. Často toto vyvolání podléhá vnějším stimulům. Předpokládá se, že schopnost nezáměrného vybavení vzpomínek se vyskytuje již v prenatálním stádiu. V reminiscenční terapii můžeme využít jak záměrného, tak nezáměrného vzpomínání za použití určitých stimulů. (Janečková, Vacková, 2011, s. 11-14)

Vzpomínání také odlišujeme podle typu emocí, které přináší. Je buďto kladné, přívětivé a povzbuzující, ale může také na člověka působit negativně a znovu otevírat staré rány, které již vytěsnil z paměti. Vzpomínání totiž může nejen zlepšit, ale také zhoršit zdravotní a psychický stav vzpomínajícího. Pokud člověk, až příliš upadá do vzpomínek a nerozlišuje mezi vzpomínkou a přítomností, je vhodné vyhledat psychiatrickou pomoc. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 17-18)

1.4 Stimuly vzpomínek

Někdy stačí opravdu málo, například pohled, procházka, vůně, dotek a jiné další kroky, vzpomínky a s nimi prožité emoce přijdou samy a bez ptaní. Stimuly vzpomínek mohou být různé, ať už se jedná o záměrné nebo nahodilé stimulace. Asi nejčastějším předmětem, který vede k záměrnému vzpomínání jsou fotografie. Tento výdobytek 20. století je skvělým pomocníkem při reminiscenční terapii, zvláště pak při té individuální. Fotografie může zcela přesně stimulovat vzpomínky z určitého časového období. Dané období může dostatečně charakterizovat i hudba, která pro danou dobu byla typická nebo hudba, která souvisí s určitým životním krokem např. svatební pochod nebo studentská hymna. Další oblast, kterou k reminiscenci můžeme využít jsou předměty denní potřeby, které často záměrně používají reminiscenční terapeuti k tematicky zaměřené skupinové terapii. Vzpomínajícího mohou povzbudit ke vzpomínání, také vůně, zejména pak vůně libé. Často se jedná o vůně jídla, které nám někdo z blízkých v minulosti vařil nebo parfém, kterým se voněl. Vzpomínky spojené s vůněmi jsou většinou nezáměrné. Poslední skupinou stimulů vzpomínek jsou pak méně časté stimuly, což jsou pohyby a doteky. Dotýkat se vzpomínajících bychom se měli vždy s jejich souhlasem. Takové pohlazení může vyvolat kladnou reakci a vzpomínku, jak člověka hladívala například maminka, ale můžeme zažít i negativní reakci, že na člověka sahá

cizí osoba. U pohybu bychom pak mohli zmínit tanec, který může připomenou taneční umění, kterým kdysi vzpomínající oplýval. Může pozorovat nebo pokud mu to zdravotní stav dovolí do tance se i zapojit. (Janečková, Vacková, 2010, s. 11-12)

1.5 Funkce vzpomínání ve stáří

Nejznámější základní klasifikace funkcí či faktorů vzpomínání, je právě tato klasifikace od Webstera. Tato níže popsaná klasifikace v sobě zahrnuje osm jednotlivých bodů. Každý bod zahrnuje faktor nebo funkci, která je typická pro vzpomínání starých lidí.

1. vzpomínání má zahnat nudu a stát se náplní dne.
2. vzpomínání má přinést větší smíření se se smrtí.
3. vzpomínání má napomáhat objevování a lepšímu porozumění pocitu toho, kdo jsme.
4. vzpomínání má pomoci nalézt strategii zvládnání problémů v současné době, díky zkušenostem z minulosti.
5. vzpomínání má napomáhat konverzaci, zejména při skupinové reminiscenční terapii, má za cíl znovunalezení společné vazby mezi starými a nalezení nové vazby mezi novými přáteli.
6. vzpomínání má zosobňovat v přítomnosti lidi, kteří již nejsou mezi živými.
7. specifickou negativní funkcí vzpomínek je znovuoživení hořkosti, starých ran, ale důležitou funkcí tohoto procesu je dostat ven z mysli negativní myšlenky a emoce.
8. vzpomínání má také nezastupitelnou funkci v předávání autentických informací a učení o době minulé a svědectví historie. Tyto poznatky staří lidé nejčastěji předávají rodinným příslušníkům a mladším lidem. (Webster in Gibson, 2011, s. 46-47)

1.6 Náhledy na stáří a stárnutí

Zejména v sociální gerontologii rozlišujeme dvě hlavní skupiny teorií stárnutí, což je teorie stochastická a teorie nestochastická. Teorie stochastická je teorie, která předpokládá, že opotřebenosti a děje, které jsou spojeny se stářím jsou nahodilé a nijak nekoordinované. Vše se dle této teorie děje díky časové prodlevě, tím pádem dochází k většímu opotřebenosti těla během této doby. Tuto teorii můžeme nazývat také teorií opotřebenosti nebo náhodných změn. Naproti tomu teorie nestochastická neboli teorie naprogramování vychází z předpokladu, že je člověk geneticky předurčen čili naprogramován ke stárnutí. (Čevela, Čeledová a Kalvach, 2012, s. 21)

Samotné stáří dále definujeme z pohledu sociální gerontologie takto: *Stáří je důsledek stárnutí, pozdní fáze přirozeně dlouhého života, která má své, v dané době a daném společenství, obvyklé charakteristiky týkající se fenotypu (vzhledu), funkčního stavu, biopsychických parametrů (tzv. biologické stáří), sociálních rolí a společensko-ekonomického postavení (tzv. sociální stáří), věku a naděje dalšího dožití (stáří kalendářní), tyto charakteristiky mohou, ale také nemusejí být ve shodě, např. biologický věk může být významně vyšší (progerie) či nižší (dlouhověkost) než věk kalendářní.* (Čevela a Čeledová 2014, s. 17-18)

Jiný pohled na stáří, a to z hlediska biologického, najdeme v této definici: Stárnutí je involuční vývojový proces, který se vyznačuje plasticitou člověka. Stáří je jevem zahrnující oblast tělesnou, psychickou, sociální a duchovní. Z této parafráze definice biologa Grusse je možno chápat, že zaujímá ke stárnutí a stáří přesný holistický pohled. (Gruss, 2009, s. 11)

Světová zdravotnická organizace (WHO) stáří definuje opět jiným způsobem a to takto: *Starčeký věk neboli senescence je obdobím života, kdy se poškození fyzických či psychických sil stává manifestační při srovnání s předešlými životními obdobími.* (Haškovcová, 2010, s. 20)

Při vnímání osobnosti starého člověka má být kladen důraz na jeho genetické předpoklady, životní zkušenosti, prostředí, ve kterém žije a ve kterém se nachází. Podle těchto faktorů se bude také projevovat. Často také dochází ve stáří k zintenzivnění některých povahových rysů a neadekvátním reakcím na běžné věci. (Venglářová, 2007, s. 15-16)

1.7 Periodizace stáří

Obecně je stáří těžko definovatelný pojem, jak jsme si již ukázali výše. Na jeho periodizaci se však většina autorů shoduje, tedy zejména na dělení do třech hlavních skupin. Tyto skupiny zahrnují biologické, kalendářní a sociální stáří. Dále také stáří můžeme rozšířit o stáří z hlediska psychického či duchovního. (Příbyl, 2015, s. 10)

1.7.1 Biologické stáří

Biologické stáří většinou charakterizujeme jako míru tělesných změn a úroveň fyzického stavu. Je známo, že již kolem 25. až 30. roku života, podle kalendářního stáří, můžeme pozorovat pomalý a postupný pokles zejména ve výkonnosti, jak fyzické, tak i duševní. *Obecně rozlišujeme tři základní typy změn: Za prvé, úbytek funkcí na molekulární, tkáňové, orgánové a systémové úrovni. Za druhé, významný pokles buněčných rezerv manifestující se např. při reakci v zátěžových situacích. Za třetí, zpomalení většiny funkcí.* (Příbyl, 2015, s. 11)

1.7.2 Kalendářní stáří

Nejznámější a také nejpoužívanější je vnímání věku z kalendářního hlediska. Synonymum pro kalendářní stáří je stáří chronologické. Kalendářní stáří je věk neboli časové období, po které člověk žije. Kalendářní věk začíná dnem narození a končí dnem úmrtí. Kalendářní stáří je významným demografickým a statistickým ukazatelem, má však nulovou vypovídající hodnotu o individualitě jedince. Dělení kalendářního věku je jednoznačné a přesné. Počáteční hranice stáří se většinou označuje jako 65 let kalendářního věku. A dále se postupný věk seniorů dělí nejčastěji do tří hlavních skupin. Dle většiny současných autorů se věk ve stáří dělí následovně: Od 65 let do 74 let se lidé označují jako mladší senioři či (young-old). Dále rozlišujeme skupinu starých seniorů či (old-old), kteří se nacházejí ve věkové hranici od 75 do 84 let. A poslední skupinou jsou pak senioři, kteří disponují věkem 85 let a více. Tito senioři se nazývají buďto dlouhověcí senioři nebo velmi staří senioři čili (oldes-old, very old-old). (Příbyl, 2015, s. 10-11)

1.7.3 Sociální stáří

Sociální věk se vztahuje zejména ke společenskému očekávání chování přiměřeného vůči určitému kalendářnímu věku. Sociální věk je soustava vzorců chování a postojů jež jsou považovány za sociálně přijatelné pro chronologicky věk jedince. (Stuart-Hamilton, 1999, s. 19) Sociální stáří dělíme na čtyři hlavní období neboli věky, které jdou postupně ve vztahu k času. První věk zahrnuje období dětství, dospívání a profesní přípravy. Druhý věk je charakterizován pro období dospělosti a produktivity v oblasti jak biologické, tak ekonomické. Třetí věk je období postproduktivní, zejména se jedná o ranné stáří. Čtvrtý věk je obdobím tzv. závislého stáří, kdy je člověk závislý na druhých lidech. (Haškovcová, 2012, s. 99-100)

2 REMINISCENČNÍ TERAPIE

V úvodu této kapitoly začneme etymologií sousloví reminiscenční terapie. *Pojem reminiscence (pochází z latinského slova reminiscere, což znamená vzpomenout si, rozpomenout se, obnovit v paměti) je používán jako synonymum českého výrazu vzpomínka či vzpomínání. (Vacková, Jnečková, 2011, s. 21) Slovo terapie je obvykle používáno ve smyslu léčba, léčebny program, jehož cílem je zmírnění či odstranění nežádoucího stavu. Řecké slovo the rapeia obsahuje kořen dher (podporovat) a souvisí s dharmā, což je sanskrtský výraz pro zvyklost a také pro nosiče. Terapeut je ten, kdo nejen poskytuje službu, ale bere na sebe tíhu péče (řec. theraps, therapon). V pomáhajících oborech má terapie obvykle 3 znaky:*

- 1. terapeutický vztah (nebo vztahy) mezi klientem a pomáhajícím (pomáhající mi)*
- 2. používání psychologických nebo sociálně terapeutických metod k ovlivnění klienta*
- 3. zvláštní oprávnění, jež musí mít ten, kdo terapie provádí*

V našich podmínkách mají tendenci reklamovat slovo terapie pro sebe obory s vyšší prestiží (medicína, psychologie) a upírat právo na jeho používání jiným pomáhajícím profesím. Z výše uvedeného rozborů etymologie slova terapie však vyplývá, že sociální práce toto slovo může plným právem užívat. (Matoušek, 2003, s. 23-24)

Jak již z názvu vyplývá, je pro tuto metodu alfou a omegou právě vzpomínka její formy a využití. Koncept reminiscenční terapie je založen na uznání důležitosti vzpomínání a minulých událostí v životě člověka, které mají bezesporu vliv i na jeho současný život. Mnozí autoři využívají pojmy reminiscence a reminiscenční terapie jako synonyma, proto může docházet k nejasným interpretacím. Sousloví reminiscenční terapie však odhaluje, jakým způsobem a formou je reminiscence, potažmo vzpomínka využívána. Vzpomínka tedy funguje jako léčebný (terapeutický prvek), který nejčastěji vede k vyrovnání se s vlastním životem. Zahrnuje životní kroky, jak dobré, tak zlé. Spíše by se, ale tato terapie měla orientovat na kladné stránky života, aby mohl nastat její léčebný efekt. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 9-21) Podle Gibsonové světoznámé profesorky sociální práce, spisovatelky a expertky v oblasti reminiscence, reminiscenční práce a terapie v sobě reminiscence často zahrnuje literaturu, drama, muziku, fotografie a grafické umění. Také rozvíjí cesty porozumění a funguje jako prostředník komunikace. Využití také roste, pokud stimulujeme a zapojujeme nebo znovu zapojujeme depozita lidské paměti, pokud využijeme nějakého místa či situace, kde

se vzpomínající nacházel dříve. Tato situace či místo přináší především obohacující schopnost rozpomenout si. Tato schopnost se zvyšuje a objevují se taktéž věci, které byly v mysli hluboko uložené a neobnovované. (Gibson, 2011, s. 26-27)

2.1 Náhledy na reminiscenční terapii

Vymezení pojmu reminiscenční terapie není jednoduché, jelikož jej každý autor definuje jiným způsobem. Autoři se zejména rozcházejí v názoru, zdali je reminiscenční terapie, terapií v pravém slova smyslu. Podle některých autorů by se aktivity spojené se vzpomínáním měly nazývat pouze reminiscencí či reminiscenční prací. (Gibson, 2011, s. 32-33)

2.1.1 Český pohled na problematiku

Pojmu reminiscenční terapie nebo terapie vzpomínkou využívají a preferují jej i české autorky Špatenková a Bolomská. Tyto autorky definují reminiscenční terapii následovně. *Nejčastěji bývá reminiscenční terapie vymezována jako proces, při kterém je ve skupinách podporováno vzpomínání na příjemné minulé události. Jako impuls navození vzpomínání mohou sloužit staré fotografie, filmy, hudební nahrávky a podobně, členové skupiny jsou podporováni v konverzaci týkajících se těchto stimulů.* (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 21) Tato definice se však soustřeďuje jen na skupinovou práci, která bývá v českých poměrech častější než individuální terapie. V definici se nezdůrazňuje léčebný efekt, na který však autorky pamatují a připomínají jej ve své publikaci již dříve.

Dále definici reminiscenční terapie můžeme nalézt v knize Sociální gerontologie, kterou napsala současná česká autorka Haškovcová (2012, s. 141-142). Zdůrazňuje, že s i přibývajícím věkem roste zájem o obecnou historii a lidé rádi vzpomínají na tzv. staré dobré časy týkající se různých, většinou úspěšných, etap života. Část lidí, kteří se uchýlí do důchodového období najednou mají nadměru volného času, který věnují např. k sepisování svých životopisů zaznamenávají si důležité okamžiky ve svém i rodném životě nebo se věnují tvorbě rodokmenů. Tyto aktivity jsou také využívány v reminiscenční terapii. Haškovcová se však přiklání k názoru, že by měla tato terapie být určena zejména nemocným seniorům. Při terapii vznikají knihy života, vzpomínkové krabice a jiné. Vhodná je pro osoby s demencí, kdy je dobré zapojit do vzpomínání i rodinu, aby i ona mohla oživit, kým vzpomínající kdysi byl a co všechno dokázal.

Někteří z českých autorů například Janečková a Vacková (2011, s. 21), používají pouze pojem reminiscence. Pojem reminiscence je však zavádějící, jelikož zahrnuje obšírné obsahové spektrum, které se může týkat především umění nebo kultury. Autorky tedy předkládají odlišný význam pohledu na reminiscenci, jakožto metodu terapie. Z pojetí Janečkové a Vackové však vyplývá, že vykládají pojem reminiscence jako nadřazený pojem pro reminiscenční terapii.

2.1.2 Zahraniční pohled na problematiku

Z cizojazyčné literatury pojem reminiscence využívá kolektiv britského geriatra Woodse. Ten definuje reminiscenci jako vzpomínání bez přítomnosti lidí nebo spolu s další osobou nebo osobami ve skupině. Toto vzpomínání může být buďto hlasité nebo tiché. Jeho pohled vztahující se k reminiscenční terapii je však jiný. Jako reminiscenční terapii chápe rozhovor terapeuta buďto individuální nebo skupinový s lidmi staršího věku. Rozhovor se má týkat prožitých událostí a zkušeností. Terapeut při něm může využít vhodné pomůcky jako např. fotografie, obrázky, staré předměty. Také podotýká, že je tato aktivita vhodná především u osob s demencí. (Woods in Janečková, Vacková, 2010, s. 21-22)

Dále používají pojem reminiscence v cizojazyčné literatuře i další autoři, u kterých je reminiscence často chápána jako proces. Butler definuje reminiscenci jako akt procesu vzpomínání na minulost. Trojice autorů Cappeliez, Lavallee a O'Rourke chápou reminiscenci spíše jako proces myšlení nebo vyprávění o minulých zkušenostech. Webster však pojímá reminiscenci osobnějši a individuálnějši cestou a definuje jí jako vyvolávání vzpomínek ze své osobní minulosti. V cizojazyčné literatuře, se ale můžeme setkat i s názvem reminiscence work tedy reminiscenční práce, který ve své knize *Reminiscence and Life story work* hojně využívá Gibson. Ve své *Reminiscence Work with Old People* tento pojem také využily spoluautorky Gillies a James. Sama autorka Gibson rozlišuje i rozdíl mezi reminiscenční terapií a reminiscenční prací. Označení reminiscenční terapie chápe jako terapii spíše z medicínského hlediska. Říká že, lidé, kteří vzpomínají však nemusí být nutně nemocní. Vzpomínání je přirozený proces společné cesty lidí, bez ohledu na věk. Pokud jsou vzpomínající v péči reminiscenčního terapeuta neměl by do procesu přílišně zasahovat, jelikož právě sami vzpomínající jsou si učiteli, svědky, autoritami a strážci nedocenitelných informací o svém dřívějším životě. Úkolem reminiscenčního pracovníka je individuálně podřídit svou práci vzpomínajícímu a jeho přítomnosti. Mělo by se především pamatovat na terapeutické účinky této práce, ale ne je striktně využívat. Reminiscenční terapie by měla být obohacující jak pro

vzpomínajícího, tak pro terapeuta či pracovníka, který terapii provádí. Reminiscenční práce není sada přesně daných technik, ale můžeme využít mnoho odlišných způsobů k vytvoření reminiscenčních aktivit. Reminiscence zahrnuje aktivity z různých odvětví života. Reminiscenční práce, pak ukazuje jejich využití. (Gibson, 2011, s. 24-33)

2.2 Vznik a vývoj reminiscenční terapie

Napříč kulturami a historickými obdobími, se starší lidé vždy snažili předávat své zkušenosti, aby se z nich poučili jiní. Nejčastější formou byl přenos mluveným slovem a méně častou formou pak písmem. Pokud takto lidé předávali své tradice v konečné fázi se z tradice stal folklor. Napříč tomu byly vzpomínky v minulosti chápány negativně, jelikož často u starých lidí navazovaly deprese a neschopnost zvrátit svůj osud. Moderní reminiscence nebo též reminiscenční terapie vznikla z dosti odlišných disciplín a zdrojů. Má teoretická východiska především z akademických disciplín jako jsou psychodynamická, klinická, kognitivní a autobiografická psychologie, ale také antropologie, neurologie a orální historie. Postupně se z reminiscenční terapie stala klinická metoda využívaná zejména při práci se starými lidmi. (Gibson, 2011, s. 26-27)

Reminiscenční terapie byla v historii rozvíjena a podporována zejména ve Velké Británii a USA. Průlomovým myslitelem v oblasti reminiscenční terapie, se stal gerontolog a psychiatr Butler se svou přelomovou teorií Life review, česky rekapitulace života. Na této teorii je postaven částečně koncept reminiscenční terapie. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 21) Reminiscence v moderním pojetí se primárně zabývá využitím vzpomínek na minulost jako nástrojem pro zvládnutí přítomnosti a předvídání budoucnosti. Je chápána jako dynamický a ne statický proces, který nese minulé do přítomnosti. Buduje a rekonstruuje novější verzi vzpomínek. (Gibson, 2011, s. 31-32)

2.3 Rozdělení reminiscenční terapie

Reminiscenční terapii můžeme dělit z různých hledisek. Pokud vezmeme v potaz počet vzpomínajících můžeme ji v zásadě rozdělit jen do dvou kategorií. První kategorií je skupinová reminiscenční terapie, která v České republice získala velkou oblibu. Druhou kategorií je pak individuální reminiscenční terapie, která je zaměřena na vzpomínky a zážitky pouze jednoho člověka. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 21)

2.3.1 Skupinová reminiscenční terapie

Při skupinové reminiscenční terapii jde především o zvýšení sociální interakce mezi členy skupiny. Vzpomínání ve skupině by se mělo orientovat na kladné stránky života a hezké chvíle v něm. Měla by ve skupině vládnout přátelská atmosféra a lidé by se na skupinovou reminiscenční terapii měli těšit. Skupinová reminiscenční terapie by také měla ukázat vzpomínajícím, že někam patří, a že jejich vzpomínky a osud není ostatním lhostejný. Reminiscenční terapeut by měl být vždy dobře připraven na daný termín a příslušné téma. Měl by využívat vhodných dobových pomůcek a reminiscenčních předmětů. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 47)

Problematické situace mohou vzniknout vždy při skupinové reminiscenční terapii od jejího začátku až do konce. Při sestavování reminiscenční skupiny se vždy snažíme vycházet z poznatků, které o klientech nebo budoucích vzpomínajících máme. Je jasné, že i přes veškerou snahu nastavit reminiscenční skupinu, aby fungovala, co nejlépe se složení, ne vždy podaří a v takovýchto chvílích nastávají problematické situace. Jedním z problémů může být nestíhání v tempu jednoho nebo více členů. Tempo bychom měli uzpůsobit tak, aby stíhali všichni, nejedná se přeci o závod. Dále je problémem pasivita jednoho nebo více členů v nejhorším případě pak celé skupiny. Pokud nastane tento problém je dobré se snažit zaktivizovat klienty, třeba hrou nebo jim opět vysvětlit, jak reminiscenční skupina funguje. V prvo počátcích fungování reminiscenční skupiny je pasivita běžná, ale postupem času by se členové měli více zaktivizovat. Další negativní součástí skupinové reminiscenční terapie jsou konflikty mezi jednotlivými členy, většinou slovní. Dobrou obranou je zvýšit pozornost na agresora, znovu připomeneme pravidla, která jsme si nastavili. Pokud se útoky opakují či stupňují je vhodné s agresorem praktikovat spíše individuální reminiscenční terapii. (Janečková, Vacková, 2010, s. 89)

2.3.2 Individuální reminiscenční terapie

Na individuální reminiscenční terapii lze nahlížet, jako na akt, kdy je u terapie přítomen jen vzpomínající a člověk, který terapii vede tzv. reminiscenční terapeut (např. sociální pracovník nebo psychoterapeut). Naslouchat vzpomínajícímu a uvést se do přibližné role reminiscenčního terapeuta může například i příbuzný vzpomínajícího. U individuální reminiscenční terapie však nemusí být vždy jen dva lidé tzn. vzpomínající a reminiscenční terapeut. Individuální reminiscenční terapii můžeme praktikovat i s vícero lidmi, ale celý průběh terapie musí být zaměřen na vzpomínky jen jednoho vzpomínajícího, proto mluvíme o individuální,

a ne o skupinové reminiscenční terapii. Ostatní lidé, této skupiny jako rodina nebo přátelé vzpomínajícího fungují jako podpůrný prvek při práci. Individuální reminiscenční terapie je vhodná zejména pro lidi kognitivně křehké, dále pro lidi, pro které není příliš vhodná skupinová terapie díky jejich různým zdravotním a psychickým kontraindikacím. Individuální reminiscenční terapie je také vhodná pro lidi, kteří se nechtějí bavit o svých problémech a citlivých věcech před vícero lidmi. Pro takovéto lidi je důležité především naslouchání a reminiscenční terapie je právě cestou, jak můžeme člověka vyslechnout a aktivizovat jej. (Bender, Bauckham a Norris, 1999, s. 133-134)

3 TYPOLOGIE A SPECIFIKA VZPOMÍNÁJÍCÍCH

Každý vzpomínající je jedinečný, a proto bychom měli každého vzpomínajícího zahrnout velkou mírou podpory. Vždy bychom měli mít na paměti autonomii vzpomínajícího, proto bychom měli respektovat jeho přání a brát ohled na jeho potřeby, ale také na jeho názor. Důležitá je také seberealizace při práci se vzpomínkami, vždyť člověk při vzpomínání může znovu prožít situace při, kterých se seberealizoval dříve. Vzpomínající člověk by se neměl bát reflektovat a sebereflektovat svůj život i se stinnými stránkami. Při práci se vzpomínajícími lidmi je také důležité myslet, že jednání člověka souvisí nebo souviselo s jeho životní situací, omezením, zdravotním, psychickým stavem i hodnotovým systémem. (Čevela, Čeledová a Kalvach, 2012, s. 30-31)

3.1 Typologie vzpomínajících

Specifickými přístupy starých lidí ke vzpomínání se podrobněji zabýval anglický psycholog Coleman. Na základě svého výzkumu sestavil typologii vzpomínajících a pokusil se identifikovat spojitost mezi typem vzpomínajícího a jeho celkovou spokojeností s životem a přístupem k přítomnosti. Vzpomínající se podle něj dají zařadit do jedné ze čtyř následujících kategorií:

1. *typ – lidé, kteří vzpomínají často a cení si svých vzpomínek.*
2. *typ – lidé, kteří vzpomínají často, ale jejich vzpomínky je trápí.*
3. *typ – lidé, kteří vzpomínají zřídka, neboť nespátřují ve vzpomínání smysl.*
4. *typ – lidé, kteří se vzpomínání vyhýbají, protože jim vzpomínky připomínají ztráty, které prožili. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 16)*

3.1.1 První typ

Lidé, kteří vzpomínají často a rádi si svých vzpomínek velmi cení a rádi si sami vzpomínky vyvolávají, zejména vzpomínky na příjemné události v životě. Jejich byty nebo pokoje jsou často plné fotografií a vzpomínkových předmětů. Většinou říkají, že by o svém životě chtěli napsat knihu a je pravdou, že někteří z nich své plány dotáhnou do konce a opravdu vydají vlastní autobiografii. Takovíto lidé rádi sdělují historky ze svého života jiným lidem, nejraději dětem, vnoučatům a rodinným příslušníkům. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 16-17)

3.1.2 Druhý typ

Lidé, kteří vzpomínají často, ale jejich vzpomínky je trápí. Nejsou často smíření se svým životem a s lidmi, kteří se v něm vyskytli. Nemohou se smířit s nepřízní osudu. Trápí je těžká beznaděj. Nemají sílu zabojovat o svůj život, jelikož si často myslí, že jim protekl mezi prsty. Chmurné vzpomínky mohou nejprve přejít ve špatnou náladu a později se z nich mohou vyvinout až úzkosti a deprese. Takovými lidem je dobré přikládat zvýšenou pozornost. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 17)

3.1.3 Třetí typ

Lidé, kteří vzpomínají zřídka, neboť nespátřují vzpomínání smysl. Těmto lidem nepřipadají jejich vzpomínky nijak exkluzivní nebo až přehnaně vzácné jako je tomu u prvního typu vzpomínajících. Většinou se snaží žít přítomností, k minulosti se již tak často nevracejí a berou život tak jak přichází. Větší míru toho, co má smysl spatřují v jiných aktivitách. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 17)

3.1.4 Čtvrtý typ

Lidé, kteří se vzpomínání vyhýbají, protože jim vzpomínky připomínají ztráty, které prožili. Tito lidé se vzpomínání snaží často zapudit, jelikož vzpomínky jsou pro ně bolestivé a znovuožívající. Často trpí dlouhá léta ztrátou blízkého, jelikož si neprošli všemi fázemi smíření se se smrtí. Nemusí je trápit pouze smrt, ale i rodinné či jiné neshody. Těžké je pro ně také přijmout přítomnost a vyrovnat se se stářím. U tohoto typu vzpomínajících by měl být reminiscenční terapeut velmi opatrný a empatický. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 17)

3.2 Strategie stárnutí

Strategie stárnutí je v podstatě způsob vyrovnání se stářím nebo jej můžeme spíše charakterizovat jako typ reakce či adaptace na stáří. Tyto strategie nejsou hraničně dané a mohou se prolínat. Celkem máme pět různých způsobů vyrovnávání se s vlastním stářím, tedy pět různých kategorií – strategií. Strategie konstruktivnosti, závislosti, obranného postoje, nepřátelství a sebenenávisti. Tyto strategie vymyslel a popsal v šedesátých letech psycholog Bromley, znovuobjevila je pak Haškovcová ve své knize Fenomén stáří. Při definování strategií musíme však myslet na celkový vývoj života vzpomínajícího. Byl-li celý život člověk pesimistou, zřejmě nepřijme konstruktivní strategii stárnutí a naopak. (Haškovcová, 2010, s. 83) Při propojení typologie vzpomínajících dle Colemana a konceptu strategie stárnutí

Bromleyho, se zacílením na cílovou skupinu vzpomínajících seniorů, vzniká zajímavé spojení strategií seniorů a jejich vztahu ke vzpomínání.

3.2.1 Strategie konstruktivnosti

Strategie konstruktivnosti nebo také konstruktivismu je ideální strategií, jak přijmout stáří. Tato strategie vyžaduje jistou dávku nadhledu a životního optimismu. Senior bere život takový, jaký je a často se cítí dobře v roli babičky nebo dědečka. Má pochopení i pro mladší generaci, která jej vnímá velmi pozitivně, ale vzhlíží k němu s respektem a zachování autority. Tito lidé mají, pokud jim to zdraví dovolí, aktivity a koníčky až do vysokého věku. Rádi se také setkávají se svými vrstevníky v různých klubech seniorů a sdruženích. Typ staršího člověka zaujímající strategii konstruktivismu by se dal považovat za ideálního seniora. První typ vzpomínajících nejčastěji přijímá tuto strategii adaptace na stáří a je se svým životem plně vyrovnán a chce si o něm vyprávět. Takovýto senior je vhodný na opakovanou reminiscenční terapii jak skupinovou, tak i individuální. (Haškovcová, 2010, s. 83)

3.2.2 Strategie závislosti

Hlavním aspektem této strategie je pasivita a delegace všeho možného na druhé. Hlavně činnosti v oblasti sebeobsluhy sebeděče zajišťování příslušných medikamentů, komunikaci s úřady a dalšími. Nedílným aspektem strategie závislosti je také pohodlí a lenivost, kdy člověk mnohdy může, ale nechce. Se svými vrstevníky se setkává jen tehdy, když za ním sami přijdou, nebo když jej někdo přiveze i odveze ze schůzky. Takovýto člověk je často osamělý, jelikož každého jen úkoluje, a tak se mu lidé snaží vyhýbat. Takovýto člověk bude zřejmě patřit, ke třetímu typu vzpomínajícího, ale bude velmi záležet na jeho aktuálním rozpoložení. (Haškovcová, 2010, s. 83)

3.2.3 Strategie obranného postoje

Ke strategii obranného postoje spadají většinou lidé s naplněným životem, kteří žili a mnohdy i stále žijí zejména svou prací. Byli a jsou společensky velmi aktivní a s vrstevníky si v podstatě nemají co říct, spíše vyhledávají společnost mladších lidí v neposlední řadě i mladších partnerek a partnerů. Odchod do důchodu pro ně znamená společenskou smrt a mnohdy tento odchod dlouho oddalují. Tuto strategii si však nesmíme plést s konceptem aktivního stáří, i když zaměření života starších lidí je v obou kategoriích podobné a občas se prolíná. Člověk, který se stylizuje do konceptu aktivního stárnutí většinou přijímá své vlastní stáří a je s ním smířen. U strategie obranného postoje však člověk popírá, že by

se ho stáří mělo týkat. Člověk zaujímající tuto strategii nejspíše bude patřit ke třetímu typu vzpomínajících, jelikož neustále žije přítomností a má nové zážitky. Vzpomínání většinou bere jako něco, co jej zdržuje od přítomného života. (Haškovcová, 2010, s. 83)

3.2.4 Strategie nepřátelství

Hlavním principem této strategie jsou negativní emoce, jak k sobě samému, tak především k okolí. Jsou nenávislní ke všem a ke všemu. Lidé, kteří zaujmou tuto strategii nebyli a nejsou ve svém životě šťastní a už vůbec ne úspěšní. Rádi vyzdvihují své skoro dosažené cíle, které jim někdo překazil. Obviňují především druhé ze svých neúspěchů a osobních životních proher. Sami sebe pak popisují, jako dobrotivé lidi, kterým v životě nebylo přáno a stáří berou jako další ránu osudu. Člověk zaujímající tuto strategii bude zřejmě patřit ke druhému typu vzpomínajících, jelikož pro něj vzpomínky na minulost budou rozhořčující a bude vzpomínat jen na negativní události. Bude také často přemýšlet nad tím, co by se stalo, kdyby něco se něco v minulosti událo jinak. Takovýto typ člověka zaujímající strategii nepřátelství není vůbec vhodným kandidátem pro skupinovou reminiscenční terapii a individuální reminiscenční terapie by měla být velmi opatrná. (Haškovcová, 2010, s. 83-84)

3.2.5 Strategie sebenenávisti

Jak již z názvu této strategie vyplývá je zde hlavní nenávist vztahována k sobě samému. Lidé, kteří ji zaujmají se dívají na svůj život v minulosti, jako na život někoho jiného, jako na život člověka, kterého nenávidí. Člověk zaujímající tuto strategii bude patřit zřejmě, ke druhému nebo čtvrtému typu vzpomínajících. Jejich vzpomínky se zaměřují jen na jejich nezdary. Buďto je mohou zapuzovat nebo se jimi dlouhodobě unášet a trápit. Velmi často se litují a jsou plni negativních emocí, jak k sobě, tak i ke svému životu. Upadají až do depresí, a proto je dobré při reminiscenční terapii postupovat velmi opatrně, popřípadě využít odborné psychiatrické pomoci. Je zřejmé, že nejsou vhodné pro skupinovou reminiscenční terapii. (Haškovcová, 2010, s. 84)

3.3 Zdravotní komplikace starých lidí při vzpomínání

Období stáří u většiny lidí nebývá bez problémů, a proto je dobré myslet i na specifické zdravotní komplikace při práci se vzpomínajícími. U starších lidí se často můžeme setkat s běžnými nemocemi, které nejsou v mladém věku ve většině případů nezávažné, natož život ohrožující. Ve vyšším věku však i zdánlivě banální onemocnění může vyústit, až ve smrt. (Čevela, Čeledová a Kalvach, 2012, s. 119-120).

Příznaky duševních poruch ve stáří bývají méně nápadné až asymptomatické. Výskyt určitých duševních onemocnění je častější než u jiných věkových kategorií, jelikož často dochází k fyziologickým změnám i orgánovým poruchám. (Venglářová, 2007, s. 18-19)

3.3.1 Vzpomínající s depresemi a úzkostmi

Deprese je porucha emocionálního stavu a emočního prožívání. Projevuje se chorobným smutkem, nechutí k činnostem, ale i k jídlu. Depresivního člověka je velmi těžké rozptýlit. Člověk s depresemi je negativní a má chmurné myšlenky, nic pro něj nemá význam, ani smysl. Nejhorší formy deprese mohou vést k sebevražedným myšlenkám a následné sebevraždě. Tito lidé potřebují zvýšenou pozornost a především pocit, že někomu na nich záleží. (Matoušek, 2003, s. 48)

Diagnostika deprese je dlouhodobý proces, který podléhá především pozorování. Deprese se často objevuje v prvopočátcích demence. Obraz deprese překresluje symptomy demence. (Venglářová, 2007, s. 18-19)

Haškovcová (2010, s. 84) ve své knize Sociální gerontologie definuje úzkost jako: *nepříjemnou emoci, kdy se člověk tzv. bojí, ale neví čeho. Zatímco strach má konkrétní příčinu, úzkost vzniká v podstatě bez důvodů. Projevuje se napětím, neklidem, nejistotou, bezmocí, ztrátou naděje apod. Senioři trpí úzkostmi velmi často. Je možné jim pomoci ordinací příslušných léků, vhodnějším prostředkem je však dobře zvolená aktivita. Touto aktivitou může být právě reminiscenční terapie.*

Při práci se vzpomínajícími, kteří jsou depresivní a úzkostní je dobré, aby reminiscenční terapeut znal, alespoň částečně jejich životní příběh. Měl by vědět čím vzpomínajícího může rozptýlit, a která témata budou pro něj příjemná, a která nikoliv. Nepříjemná témata by totiž mohla vzpomínajícího uvrhnout do hlubší deprese. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 64)

3.3.2 Vzpomínající s demencí

Demence je soubor příznaků souvisejících s úbytkem kognitivních schopností mozku (paměti, myšlení, orientace, uvažování, učení a řeči) při řadě různých chronických mozkových onemocnění a poškození. Nejčastěji je demence způsobená atrofií mozku především některých jeho částí a také nedostatečným zásobením krví. Diagnostika demence je velmi důležitá, jelikož se demence diagnostikuje pouze v případech, kdy zasahuje do běžného života a sociálních rolí člověka. Demence se dá diagnostikovat podle speciálních testů jako je např. (Mini Mental State Examination). (Čevela, Čeledová a Kalvach, 2012, s.135-136)

Reminiscenční terapie může velkou měrou zasáhnout do zlepšení kvality života seniora s demencí. Při reminiscenční terapii by se měla stimulovat jak dlouhodobá, tak i krátkodobá paměť, a to především u lidí s demencí. Nemůže však čekat velké výsledky u procvičování krátkodobé paměti, naopak, nás může uchvátit, co je v paměti dlouhodobé. Vhodná je jak individuální, tak skupinová reminiscenční terapie. Díky skupinové reminiscenční terapii vzpomínající, neztrácí kontakt s lidmi, což může být pro něj podnětné. Reminiscenční skupina u lidí s demencí by však měla být malá (maximálně 2 až 4 lidé). Setkání by mělo mít kratší interval a mělo by být často opakované. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 66-67)

3.3.3 Vzpomínající po cévní mozkové příhodě

Toto onemocnění nepřichází postupně, nýbrž přichází jako blesk z čistého nebe. Cévní mozková příhoda je všeobecně známá pod laickým názvem mrtvice. Jedná se o odumření části mozkové tkáně, díky nízkému zásobování nebo nezásobování kyslíkem. U cévní mozkové příhody velmi záleží na rozsahu poškození, ale také na lokalizaci, jelikož každé mozkové centrum řídí jiné části lidského těla. Důležitá je také včasná diagnostika mrtvice, jelikož čím dříve je postižený stabilizován, tím jeho újma na zdraví bude menší. (Stuart-Hamilton, 1999, s. 271)

Pokud chceme zapojit člověka po cévní mozkové příhodě do reminiscenčních aktivit, je nutné dopředu si zjistit jeho řečovou zdatnost, popřípadě se poradit o jeho řečové zdatnosti s odborníkem, nejčastěji logopedem. Důležité je také vědět jakou formu komunikace daný potencionální klient nebo vzpomínající využívá. Vždy by pak měl terapeut zvážit, zda je pro daného člověka skupinová reminiscenční terapie vhodná. Pokud usoudí, že skupinová reminiscenční terapie není vůbec pro daného člověka vhodná, měl by zvolit formu individuální. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 64)

3.3.4 Vzpomínající se zhoršeným zrakem a sluchem

Zhoršení zraku a sluchu je ve stáří nejčastějším zdravotním omezením, které často i při kompenzaci brýlemi nebo naslouchátkem není uspokojující. Před reminiscenční terapií by si měl terapeut vždy dopředu zjistit rozsah postižení jak zraku, tak i sluchu vzpomínajících. Dobré je, aby při skupinové reminiscenční terapii vybral terapeut vzpomínající s podobnou úrovní sluchu nebo zraku. Při výkladu může totiž hlasité vyprávění někomu vadit a jinému síla hlasu nebude připadat vůbec dostačující. Pokud je postižení vzpomínajících příliš těžké je vhodné zvolit individuální formu reminiscenční terapie. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 66-67)

4 PŘÍSTUPY A METODY V REMINISCENČNÍ TERAPII

Reminiscenční terapie je primárně využívána jako moderní praktický způsob práce se seniory. Tento způsob práce se však dá využít i pro jiné cílové skupiny, než jsou pouze senioři, např. se dá využít i pro práci s pozůstalými či lidmi s duševním onemocněním apod. Nejčastěji se metody a techniky reminiscenční terapie využívají ve stacionářích a domovech pro seniory v rámci aktivizace. V České republice se prosadila především skupinová forma reminiscenční terapie oproti formě individuální. (Bolomská, Špatenková, 2011, s. 21)

4.1 Přístupy v reminiscenční terapii

Celkově můžeme rozlišit čtyři různé přístupy k využívání vzpomínek v práci se starými lidmi. Podobnost nalezneme již u Norrise, který rozlišil tři funkční úrovně reminiscenční terapie. První úroveň je oddechová, která má za cíl seniory zaktivizovat ve volném čase, další úroveň je podpůrná, kdy člověk podporuje své vnitřní já a poslední úrovní, je úroveň terapeutická. (Janečková, Vacková, 2010 s. 23)

4.1.1 Rozdíl mezi psychoterapií a reminiscenční terapií

Psychoterapie má s reminiscenční terapií mnoho společného, nelze však chápat tyto pojmy, jako synonyma. Základem, pro obě disciplíny je minulost a významné události v ní. Často je také spojovatelem pochopení minulosti pro přítomný život. Psychoterapie musí být oproti reminiscenční terapii vždy vedená školeným psychoterapeutem. V České republice musí mít tento terapeut tzv. psychoterapeutický výcvik, jehož studium trvá i několik let a podléhá akademickému vzdělání. Reminiscenční kurzy mohou absolvovat i pracovníci v sociálních službách nezávisle na vzdělání. Reminiscenční terapii tedy může vést např. sociální pracovník, aktivizační pracovník atp. v rámci aktivizace klientů, nejčastěji v domovech pro seniory. Dalším důležitým rozdílem je, že reminiscenční terapie je oproti psychoterapii spíše nahodilá a zabývá se tím, co člověk chce říct a pokud nechce o bolestivých tématech mluvit, nemusí, a může mluvit jen o příjemných věcech. Psychoterapie je cíleně zaměřená na problém z minulosti, který ovlivňuje klientovu současnost a psychoterapeut se snaží dostat k tíživému problému i přes negativní emoce, které ze vzpomínání přicházejí. Vzpomínající člověk musí mluvit zejména o problémech a negativních aspektech jeho života. (Janečková, Vacková, 2010, s. 22)

4.1.2 Narativní přístup

Narativní přístup se zaměřuje na plynulost života vzpomínajícího a vyprávění příběhů ze života vzpomínajícího, a to bez většího systematického zásahu. V narativním přístupu je kladen především důraz na volnost vzpomínek a autenticitu při podání vzpomínek vzpomínajícím. Metodou narativního přístupu je především narativní rozhovor či volné narativní psaní. Účelem je, aby vzpomínající řekl nebo napsal to, co jej právě napadne. (Freedman, Combs, 2009, s. 19)

4.1.3 Reflektivní přístup

Do reflektujících přístupů řadíme především metodu Life review, se kterou přišel již zmiňovaný Butler. Life review můžeme česky volně přeložit, jako reflexi, hodnocení nebo bilančování života. Metoda Life review má jasný koncept a strukturu. V reflektivním přístupu člověk sebe zhodnocuje svůj dosavadní život a učí se přijímat své životní výhry i prohry. Tato metoda by měla probíhat se zkušeným terapeutem buďto v malé skupině nebo nejlépe individuálně. K reflektivním přístupům řadíme také techniku validace, kterou vytvořila americká gerontoložka Feil. Validace je chápána jako přijetí reality druhého člověka, respektive klienta a orientace v jeho světě. Zabývá se minulostí a projevy chování v současnosti. Tato technika se především orientuje na lidi s demencí. Jejím základem jsou pevné zásady a pravidla. (Janečková, Vacková, 2010, s. 16-27)

4.1.4 Expresivní přístupy

Expresivní přístupy se v reminiscenční terapii využívají jen zřídka, jelikož jde o práci s těžkými a tíživými životními vzpomínkami. Tento přístup by měl využívat spíše psychoterapeut než reminiscenční terapeut, jelikož jde o zvládnutí i velmi těžkých emocí. Vzpomínající se může nejen tzv. vypovídat ze svého tíživého minulého problému, ale může své traumata zachytit i psanou formou, která je taktéž léčivá. I reminiscenční terapeut se však při své práci může setkat s traumatizovaným člověkem. Proto je dobré znát i tento přístup pro reminiscenční terapii. *Na rozdíl od narativních a hodnotících přístupů je při expresi vzpomínek kladen důraz také na přítomnost a na možnosti do budoucna.* (Janečková, Vacková, 2010, s. 29)

4.1.5 Informační přístupy biografie

V informačních přístupech biografie je důležitá zejména interakce mezi historickými událostmi a osobní autobiografií vzpomínajícího. Reminiscenční terapeut by měl dobře znát historické milníky a události doby, v které vzpomínající žil. Vzpomínající mohou mít na historickou situaci jiný názor a mohou poukazovat na jiná fakta než na ta fakta, která nalezneme v učebnicích dějepisu nebo v médiích. Tento druh reminiscenčního přístupu přináší významnou společenskou roli, jelikož lidé předávají zkušenosti z generace na generaci. (Janečková, Vacková, 2010, s. 30)

4.2 Přínosy a úskalí reminiscenční terapie

Hlavní přínos reminiscenční terapie je, že snižuje pocit osamění. Zvláště při skupinové terapii zažívá člověk společnost a sociální interakce. Reminiscenční terapie obohacuje jak vzpomínajícího, tak terapeuta, vzpomínající může rozšířit terapeutovo povědomí o historických událostech a vzpomínajícímu přinést dobrý pocit blízkosti jiného člověka a také pocit, že má o něj někdo zájem. Pokud vzpomínající vypráví příběhy ze svého života mladším lidem např. vnoučatům, může se takto jedinečně seberealizovat a nalézt svou novou roli ve společnosti. *Ukazuje se, že pouhá poznávací nebo informační funkce (obsah konverzace, poučení či informace pro druhé) nemá žádný přímý dopad na zdraví. Ty funkce vzpomínání, které se vztahují k osobnímu já, mají naopak přímý, důležitý a dlouhodobý vliv zejména na duševní zdraví seniorů.* (Janečková, Vacková, 2010, s. 30)

4.3 Úskalí reminiscenční terapie

Při reminiscenční terapii bývá problém s přerušением konverzace, díky často určenému času. Dalším problémem jsou faktické chyby ve výkladu vzpomínajícího. Je lepší jej nechat mluvit bez přerušování, i když tyto chyby pozorujeme. Pokud bychom vzpomínajícího příliš často zastavovali a opravovali, vzpomínající zpravidla znervózní a tok vzpomínek se zastaví. (Fredman, Combs, 2009, s.19)

Problémem u autobiografické paměti je ověřitelnost vzpomínek, která je mnohdy sporná, zejména v případech, kdy aktéři události již dávno nežijí. Dalším úskalím autobiografické paměti je častá cenzura vzpomínek, kdy si vzpomínající často intimní části příběhu nechává pro sebe, což je také pochopitelné. (Stuart-Hamilton, 1999, s. 108-109)

4.4 Reminiscenční metody

Reminiscenční metody nezahrnují pouze verbální metody, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zahrnují i metody plné kreativity, při kterých může vzpomínající zapojit nejen depozita paměti, ale může také procvičit i jiné oblasti vnímání, jak psychického, tak i tělesného. Díky různým výtvarným technikám si mohou vzpomínající připomínat historické zvyky, které znají především ze svého dětství a mládí (malování vajíček, pletení pomlázek atd.). Je také dobré spojit více reminiscenčních či jiných metod dohromady. Například tvorbu vzpomínkových alb s výtvarnými technikami v arteterapeutickém stylu. Vždy bychom měli však brát v potaz preference klienta a společně s ním, nejlépe formou dialogu, zjistit jaká reminiscenční metoda pro něj bude nejvhodnější. (Janečková, Vacková, 2010, s. 117-119)

V zásadě se reminiscenční aktivity dělí následovně na tři hlavní oblasti podle obsahu zaměření a orientace k cíli:

1. *Metody orientované na komunikaci.*
2. *Metody orientované na aktivity.*
3. *Metody orientované na tvorbu dokumentů.* (Lindmeier in Procházková, 2014, s. 25)

4.4.1 Metody orientované na komunikaci

Když mluvíme o komunikaci v rámci reminiscenční terapie nejčastěji se jedná o rozhovor. Buďto pouze mezi dvěma lidmi, tedy vzpomínajícím a reminiscenčním terapeutem. Nebo skupinově s reminiscenčním terapeutem a ostatními účastníky reminiscenční terapie. Může se jednat jak o rozhovor narativní, tak o rozhovor polostrukturovaný. Narativní rozhovor nejčastěji chápeme jako volné vyprávění vzpomínajícího. V rámci narativního rozhovoru se neptáme cíleně na určité události v životě vzpomínajícího, ale čekáme, co nám řekne vzpomínající sám. Reminiscenční terapeut by neměl moc zasahovat, do projevu vzpomínajícího a nechat jej volně nepřerušovaně vyprávět, neměl by také během ani po vyprávění komentovat a hodnotit jednání vzpomínajícího. Důležité je hlavně naslouchání terapeuta, které by mělo být aktivní. Cílem narativního rozhovorů není zjistit co nejvíce informací o vzpomínajícím, ale zjistit informace, které vzpomínající považuje za důležité. Tento typ metody je vhodné praktikovat nejlépe individuálně. Reminiscenční terapeut musí také vnímat každý životní příběh individuálně a brát ohled na smysl života vzpomínajícího. (Gjuričová a Kubička, 2009, s. 31-32)

Polostrukturovaný rozhovor oproti narativnímu rozhovoru naopak slouží pro zjištění, co největšího počtu podstatných informací o vzpomínajícím. Takováto forma polostrukturovaného rozhovoru se často využívá především u nových klientů v domovech pro seniory, kdy se chceme o seniorovi dozvědět, co největší množství informací, zejména pro jeho spokojený pobyt. U polostrukturovaného rozhovoru je v celku náročná příprava. Kdy si reminiscenční terapeut, nebo kdokoliv, kdo rozhovor vede musí dopředu připravit jasné, nesložitě a konkrétní otázky. Pořadí otázek u polostrukturovaného rozhovoru se může měnit, ale v případě, že se jedná o reminiscenční polostrukturovaný rozhovor je dobré jít od nižšího věku k vyššímu. (Miosvský in Kutnohorská, 2009, s. 40)

4.4.2 Metody orientované na aktivity

V metodách orientovaných na aktivity se potkáme spíše se skupinovou formou reminiscenční terapie. U těchto metod se vychází z přímé znalosti biografie klientů. Jsou to metody jako společné vaření, různé výtvarné techniky, vzpomínkové divadlo či výlety atp. Za metodu orientovanou na aktivitu se považuje, také práce se vzpomínkovými předměty, ať už se jedná o výrobu různých vzpomínkových boxů, kufříků, beden, krabic na jejich uchování, nebo reprodukci informací o vzpomínkových předmětech. Na základě vytváření těchto deponitářů, kde se vzpomínkové předměty ukládají se mohou konat i jejich výstavy, které se pokládají za další metodu reminiscenčních aktivit. (Procházková, 2014, s. 13–25)

Jak je již zmíněno výše reminiscenční divadlo či představení se řadí do metod, které jsou orientovány na aktivity. Vzpomínající mohou pozorovat hru, která jim připomíná nějaké období jejich života nebo si i sami takovou hru mohou secvičit a sehrát. Být ve hře aktivní a prožívat svou roli je v mnohém určitě přínosnější a lepší než být jen pasivním divákem. Vždy však musíme brát ohled na zdravotní i psychický stav vzpomínajícího a nepřetěžovat jej. Další výhodou bezesporu je, pokud se jedná o představení, kde jsou předem dány jasné texty a nejen koncepce, jelikož si vzpomínající trénuje paměť, takže tato metoda má velice dobrý terapeutický efekt, jak díky aktivizaci paměti, tak díky zpracování a vyjádření emocí při hře či představení. Je také dobré rozdělit i kompetence v přípravě, např., kdo bude režisér, kdo se bude starat o hudbu atp. Tyto organizátorské aktivity mohou dělat jak pracovníci zařízení, kde se vzpomínající rozhodli pro secvičení hry, nejčastěji domova pro seniory, tak i dobrovolníci, či si tyto organizační práce mohou rozdělit sami aktéři mezi sebou. (Janečková, Vacková, 2010, s. 117-119)

4.4.3 Metody orientované na tvorbu dokumentů

U metod orientovaných na tvorbu dokumentů se v rámci reminiscenční terapie nejčastěji soustředíme na zpracování fotografií, jelikož fotografie nám jasně a přesně vyobrazují skutečnosti a zejména tváře lidí. Nejčastěji tedy se vzpomínajícími při práci s dokumenty vytváříme vzpomínková alba s fotografiemi. U fotografií by měly být popisky lidí, kteří na nich jsou a je dobré vyjádřit a zapsat do alba pocity, které nám daná fotografie přináší. Dobré také je, pokud dokáže vzpomínající, alespoň přibližně fotografii datovat a tyto data k fotografiím připsat. Dá se však využít i jiných metod u kterých fotografie můžeme, avšak nemusíme použít. Jedná se například o časové osy života, knihy životního příběhu nebo mapy života. Časové osy jsou asi nejrychlejší metodou tvorby vzpomínkového dokumentu, jelikož mohou být velmi jednoduché a nemusíme se u nich držet ani přesných dat, stačí pouze časové rozpětí. Tyto časové osy mohou vzpomínajícímu pomoci na začátku před tvorbou knihy životního příběhu, aby vzpomínající dokázal ve svém životním příběhu jít chronologicky a nezapomínal na důležité mezníky v životě. Svou knihu života by vzpomínající měl nejlépe psát chronologicky, avšak může jít i způsobem zaměřeným na témata, kdy si vyznačí určitá témata a postupně k nim bude dopisovat své zážitky a zkušenosti. Může se jednat o téma: rodina, koníčky, kamarádi, práce atd. Další zmiňovanou metodou jsou mapy života, u map života nevyužíváme pouze časových souvislostí, ale můžeme využít i souvislostí prostorových a místních. Pokud půjdeme po souvislostech místních můžeme přímo do běžné geografické mapy naznačit místa, kde vzpomínající dříve žil, která navštívil, kde rád jezdil, kde žije jeho rodina. Při všech těchto metodách je vhodné zapojení rodiny vzpomínajícího. (Janečková, Vacková, 2010, s. 120-122)

4.5 Reminiscenční terapeut

Pokud chceme vhodně poukázat na osobnostní a dovednostní předpoklady reminiscenčního terapeuta, můžeme využít i předpokladů pracovníků v pomáhajících profesích obecně. (Hrozenská, Dvořáčková, 2013, s. 117-118)

Dle Matouška je důležitá jak fyzická, tak i inteligenční zdatnost. Člověk v pomáhající profesi by si měl udržovat fyzickou kondici a zdatnost, jelikož se jedná o náročnou práci. Dalším důležitým bodem je vzdělávání, sebevzdělávání a ochota učit se. Prohlubování znalostí a seznamování se s novými teoriemi, by bezesporu mělo patřit k základním zájmům pracovníka v pomáhajících profesích, potažmo reminiscenčního terapeuta, neboť je sociální sféra

dynamický velmi obor. Dále by pracovníkovi i terapeutovi neměla chybět především sociální inteligence. (Matoušek in Hrozenková, Dvořáčková, 2013, s. 117)

Další složkou pracovníkovy či terapeutovy osobnosti by měla být úcta a dobré způsoby jednání s cílovou skupinou klientů. Nesmíme zapomenout také na důvěryhodnost, aby se klient nemusel bát pracovníkovi, a především reminiscenčnímu terapeutovi svěřit i s věcmi osobního rázu. K tomuto předpokladu se samozřejmě připojují složky, jako je diskrétnost, spolehlivost, a porozumění klientovi. Důvěryhodnosti by pracovník nebo terapeut nikdy neměl zneužít! Hlavní dovednosti, které pracovník v pomáhajících profesích musí mít jsou pak především komunikační dovednosti. U reminiscenčního terapeuta je pak tato složka osobnosti nejdůležitější pro umožnění dobře zvládnuté reminiscenční terapie. K základním aspektům komunikace patří především naslouchání, zvláště aktivní naslouchání, které má jasná pravidla. V reminiscenční terapii by neměla chybět ani empatie a terapeut by měl vždy dobře zvládnout analýzu prožitků vzpomínajícího. (Hrozenková, Dvořáčková, 2013, s. 117-118)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této části bakalářské práce je popisován výzkum, který byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů a evaluačních dotazníků. Popsány jsou zde jednotlivé kroky, které vedly k získání potřebných informací, bezproblémového průběhu výzkumného šetření a následné analýze získaných informací.

5.1 Výzkumná metoda

Jako výzkumná forma byla zvolena forma kvalitativního výzkumu. *Kvalitativní výzkum spočívá v analýze zkoumaných jevů, odhalení jejich elementárních složek, odhalení spojení a závislostí, které jsou mezi nimi v charakteristice jejich celostní struktury, interpretaci, smyslu nebo funkce, kterou plní.* (Kutnohorská, 2009, s. 22)

Vzhledem k povaze sledovaného jevu jsme k získání potřebných dat využili metodu polostrukturovaného rozhovoru. Při vytváření otázek, jsme se volně nechali inspirovat knihou Babičko vyprávěj (Kopřivová, 2013). Otázky jsou řazeny chronologicky od dětství, až po období stáří, nakonec jsou zařazeny ještě aktivity a koníčky. Tato metoda polostrukturovaného rozhovoru spadá do forem kvalitativního výzkumu. Tato kvalitativní metoda je však v této práci obohacena o závěrečný prvek kvantity, kterým chápeme evaluační dotazník. Polostrukturované rozhovory jsme následně doslovně přepisovali, kódovali a vyhodnocovali metodou vytváření trsů. Vysvětlení polostrukturovaných rozhovorů jsme již předeslali výše, je tedy vhodné si ještě vymezit metodu vytváření trsů.

Metoda vytváření trsů je založena na konceptualizaci výroků do skupin na základě jejich podobnosti. Podobnost může být tematická, významová, časová, prostorová. Tato podobnost se odborně nazývá tzv. překryv. (Miovský, 2006, s. 219-222). Poslední složkou praktické části byl, evaluační dotazník, který jsme vyhodnocovali a analyzovali především pomocí tabulek, grafů a komentářů.

5.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém vyznačujeme jako: Vnímání životní historie na základě zpracování individuálních životních příběhů.

5.3 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumného šetření je: Zjistit podobnosti a odlišnosti jednotlivých životních příběhů na základě polostrukturovaných rozhovorů.

Prvním vedlejším výzkumným cílem je: Zjistit přínos individuální práce se vzpomínkami z pohledu vzpomínajících. Tento cíl zjišťuje první část evaluačního dotazníku.

Druhým vedlejším výzkumným cílem je: Zjistit spokojenost vzpomínajících s asistencí praktikantky při individuální práci se vzpomínkami. Tento cíl zjišťuje druhá část evaluačního dotazníku.

Celkem sedmi výzkumnými otázkami byl postupně zjišťován hlavní cíl výzkumu.

5.3.1 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka číslo 1: Jak respondenti vzpomínají na své příbuzné?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 1až15

Výzkumná otázka číslo 2: Jak respondenti vzpomínají na své dětství?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 16 až 25

Výzkumná otázka číslo 3: Jak respondenti vzpomínají na své dospívání?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 26 a 27

Výzkumná otázka číslo 4: Jak respondenti vzpomínají na své manželství?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 28 až 36

Výzkumná otázka číslo 5: Jak respondenti vzpomínají na svůj pracovní život?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 37 až 39

Výzkumná otázka číslo 6: Jak respondenti vzpomínají na své potomky?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 40 až 46

Výzkumná otázka číslo 7: Jak respondenti vzpomínají na své koníčky a zájmy?

Rozhovorové otázky vztahující se k této výzkumné otázce: 47 až 49

5.3.2 Kategorie kódů

Kategorie 1- Příbuzní

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 1 až 15

Kategorie 2 - Dětství

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 16 až 25

Kategorie 3 - Dospívání

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 26 a 27

Kategorie 4 - Partnerství

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 28 až 36

Kategorie 5 – Pracovní život

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 37 až 39

Kategorie 6 - Potomci

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 40 až 46

Kategorie 7 - Zájmy

Rozhovorové otázky vztahující se k této kategorii: 47 až 49

5.4 Výzkumný soubor a volba výběru

Cílovou skupinou pro výzkum byli senioři ve věku 82 až 95 let. Čili senioři patřící do skupiny starých seniorů a velmi starých seniorů podle kategorizace dle kalendářního stáří. Výběr respondentů byl dostupný a záměrný. Skupinu respondentů tvořily čtyři ženy a jeden muž. Vzhledem k vysoké míře rozpoznání vzpomínajících na základě zpracování životních příběhů jsme se rozhodli zachovat anonymitu všech respondentek a respondenta.

5.5 Příprava a průběh práce se vzpomínkami

Pro realizaci praktické části této bakalářské práce a jejího výstupu jsme se rozhodli v rámci třítydenní blokované semestrální praxe. Výzkum nám byl umožněn ve dvou pobytových zařízeních pro seniory, které patří pod Sociální služby Vsetín, konkrétně se jednalo o Seniorpark Valašské Meziříčí a Domov pro seniory Rožnov pod Radhoštěm. Rozhodli jsme se, že budeme spolupracovat celkem s pěti seniory. V obou domovech jsme oslovili cca dohromady

deset seniorů, zdali by o spolupráci s námi měli zájem. Pokud souhlasili, nabídli jsme jim formu, jakou můžeme individuální práci se vzpomínkami realizovat. Všichni vzpomínající se rozhodli pro vzpomínkové album. Mohli se rozhodnout o obalu alba na výběr jsme dávali v průměru ze tří typů látek. Dále přišlo lepení fotek nebo diktování příběhů. S každým vzpomínajícím jsme absolvovali šest hodinových sezení, při kterých jsme se soustředili na tzv. IPV – individuální práce se vzpomínkami. Výsledkem naší společné práce je pět vzpomínkových alb.

5.6 Technika sběru dat

Po dokončení práce na vzpomínkových knihách jsme při dalším sezení vedli polostrukturované rozhovory. Rozhovory probíhaly vždy v předem stanovený den, respondenti věděli i přibližný čas, kdy se rozhovor bude konat. Rozhovory probíhaly 22. 2. 2017 až 24. 2. 2017 v dopoledních a odpoledních hodinách a každý z nich byl nahrán na diktafon. Po skončení rozhovoru jsme respondentům ještě dali k vyplnění evaluační dotazník. Ve dvou případech jsme museli do evaluačního dotazníku zapisovat zvolené odpovědi my, jelikož zdravotní stav vzpomínajících neumožňoval vyplnit odpovědi písemnou formou bez pomoci druhé osoby.

5.7 Životní příběh

Životní příběh je zvláštní formou případové studie. Je to forma, která v sobě nezahrnuje pouze jasně dané výroky, ale zohledňuje v sobě i jiné aspekty jako je např. vliv jiných osob či rodiny na život člověka, který je předmětem našeho zkoumání. Tyto vlivy hodně napoví o celkovém osudu člověka. Životní příběh je také dobré vnímat vždy v širší souvislosti časové, místní, prostorové. Musíme také počítat s tím, že tato výzkumná strategie stojí na pomezí mezi jinými vědami jako je psychologie, sociologie anebo genealogie. (Mioviský, 2006, s. 96)

5.7.1 Životní příběh respondentky A

Respondentka se narodila v malé vesnici na východě Moravy, jako druhá z pěti sourozenců do rodiny skromných poměrů. Ráda vzpomíná zejména na tatínka, který pracoval na dráze. Z jeho zjevu si vybavuje, že byl holohlavý. Jinak se jednalo o veselého hodného člověka. Jeho rodiče ani sourozence si respondentka nepamatuje. O mamince respondentka mluví, jako o tmavovlasé, ženě v domácnosti, která měla celkem pět dětí a byla dvakrát

vdaná. Na rodiče maminky si respondentka nevzpomíná, ale vzpomíná si, že maminka měla jedinou sestru, kterou často navštěvovali. Rodiče respondentky se seznámili asi ve vesnici, kde se narodila, a kde také později s rodinou žili.

Z dětství si respondentka vzpomíná především na školu a práci. Její nejoblíbenější dětská hra bylo člověče nezlob se. V dětství také ráda trávila čas s dětmi ze sousedství. Jako malá musela pomáhat nejčastěji v domácnosti s umýváním nádobí. Do školy chodila respondentka velice ráda. Nejvíce si z výuky vybavuje český jazyk, a to že škola vždy netrvala příliš dlouhou dobu, a že na oběd už vždy byli ze školy doma. Hned po ukončení školní docházky, a to ve čtrnácti letech začala respondentka pracovat v papírnictví a později ve zbrojovce.

V mládí měla hodně přátel, zejména, ty, které již znala od dětství. Dále si ze svého mládí nejvíce pamatuje hlavně na lásku s jejím budoucím manželem. Seznámili se na svatbě přátel a chodívali spolu často i tancovat.

Vzali se v kostele v nedalekém městečku v roce 1947. Svatba to byla velmi veselá. S manželem měli těžké začátky, ale vše dokázali překonat, zejména díky své lásce. Manžel na respondentku byl velice hodný a dělával jí radosti po celý život. V manželství se jim narodily dvě hodné děti, dcera a syn. Respondentka měla největší radost v životě, právě, když se tito dva narodili. Největší překvapení respondentka zažívala, když jí děti přinesly pěkné vysvědčení.

Její záliby, které přetrvávají dodnes jsou háčkování a pletení. V současné době má respondentka vnoučata i pravnoučata, které jsou na ní moc hodné, má z nich radost a je ráda, když jí navštíví.

5.7.2 Životní příběh respondentky B

Respondentka B se narodila na Podkarpatské Rusi na území dnešní Ukrajiny. Maminka byla Rusínka a tatínek Čech. Na rodiče vzpomíná velmi ráda.

Maminka respondentky byla hezká tmavovláška, uměla dobře uvařit boršč a upéct štrůdl. Celý život byla ženou v domácnosti. Celkem měla pět sourozenců, dvě sestry a tři bratry. Se sourozenci maminky, se také rodina respondentky často stýkala. Maminka respondentky měla také rodiče, k nimž často jezdila respondentka spolu se svým bratrem na prázdniny. Jezdila k nim velmi ráda. Dědeček byl lesák a babička byla v domácnosti. Podle respondentky to byli velice hodní lidé.

Tatínek respondentky pocházel z Česka. Byl hezký, vysoký a velmi hodný. Pracoval, jako velitel četnické stanice. Později byl převelen do Podkarpatské Rusi, kde vykonával stále tento úřad. Na Podkarpatské Rusi se potkal s maminkou respondentky. Měl celkem čtyři sourozence, občas se nimi rodina respondentky scházela. Podle respondentky byli i její prarodiče z Česka také velice hodní. Jednalo se o rolníky, kteří měli malé hospodářství a dvě kravičky.

Respondentka se narodila jako první dítě později k ní přibyl mladší bratr, s kterým se vídá dodnes. Oba sourozenci se narodili a v dětství bydleli na Podkarpatské Rusi v krásném dřevěném domku, na který dodnes ráda vzpomíná. Na dětství respondentka vzpomíná jako na překrásné období. Pamatuje si, že si ráda hrála s panenkou a kočárkem. Často si také hrála spolu s bratrem a s dětmi se sousedství. Jako dítě si pamatuje, zvyk, kdy spolu s bratrem dostávali od maminky svačiny. Bratr dal obě svačiny na misky vah, a která klesla dolů tak tu si vzal. Tento zvyk z dětství si respondentka vybavuje nejlépe. Doma musela mamince pomáhat se štipováním ponožek a ve škole jí bavil hlavně zpěv.

Na mládí vzpomíná respondentka hezky. S manželem se potkali na boxu a zaujal jí zejména svou vizáží. Bohužel nechodívali nikde tančit, protože bylo období války. Svatbu měli po válce v roce 1946. Sňatek se konal na poutním místě. Svatba byla skromná a napadlo v tu dobu hodně sněhu. Začátky manželství respondentka popisuje jako pěkné. I v manželství měla podporu od rodičů, kteří jí pomáhali těžší chvíle překlenout. Na svém manželovi si nejvíce vážila dobroty a vstřícnosti. Respondentka pracovala celý život ve zdravotnictví a do práce chodila velmi ráda.

Celkem má respondentka tři děti, jednoho syna a dvě dcery. Vzpomíná, že její děti byly hodné a bezproblémové, když byly malé. Často s dětmi hrávala hry, nejčastěji člověče nezlob se. Za zajímavá místa, která v životě společně s rodinou navštívila považuje hlavně hory, a to Krkonoše a Tatry, ale i země jako je Maďarsko.

Dříve u respondentky převládaly záliby hlavně ve škrábání vajíček a vyšívání, tyto aktivity však dnes kvůli svému zdravotnímu stavu dělat nemůže. V současné době má respondentka vnoučata i pravnoučata, které jsou moc hodné a je s nimi spokojená, podle ní jsou skvělí a hlavně veselí. Na život se dívá optimisticky a ze všeho má pořád radost.

5.7.3 Životní příběh respondentky C

Respondentka C na své rodiče vzpomíná s láskou a velkým obdivem. Maminka respondentky byla hodná, pracovitá žena. Měla krásné hnědé vlasy spletené v cop. Celý život pracovala v zemědělství, jelikož zdělila hospodářství po rodičích, kteří jí zemřeli v mladém věku. Maminka měla pouze jednu sestru. Za tetou respondentka spolu se svými rodiči chodila často, jelikož vždy jako dítě dostala nějakou dobrotu. Maminka respondentky byla výborná kuchařka, uměla uvařit domácí bramborovou polévku, knedlíky s povídky, bramborové placky a upéct koláčky s tvarohem nebo mákem. Tatínek respondentky byl hodně přísný i pracovitý. Vybavuje si ho jako muže střední postavy s knírem. Vyučil se zedníkem, ale záhy zůstal se svou manželkou na hospodářství. Jeho rodiče brzy zemřeli. Měl však jednoho bratra a ten měl jednoho syna, za těmito příbuznými často chodili.

Respondentka se narodila ve vesničce na východě Moravy v malém domku, kde později strávila celé dětství, a který si ještě dnes dokáže do detailů vybavit. Celkem měla devět sourozenců a byla šesté dítě. Na své dětství vzpomíná s radostí. Nejráději trávila čas, jako dítě na zahrádce, což jí vydrželo až do stáří. Často také ráda hrála hry jako člověče nezlob se, ovčinec, tichá pošta, ale její nejoblíbenější hra byla s tatínkem na slepou bábu. V dětství musela se vším rodičům hodně pomáhat, jak v domácnosti, tak i v hospodářství a na zahradě.

Do školy chodila ráda a ráda se i učila. V obecné škole jí bavily nejvíce počty a v měšťanské škole to byla němčina a ruština. Ráda také chodila do předmětu vaření a ruční práce. Začala pracovat hned po dokončení měšťanské školy v zemědělství. U práce v zemědělství zůstala po celý život.

Z mládí má respondentka mnoho krásných vzpomínek. S manželem se seznámili na myslivecké zábavě. Svatbu měli na podzim v září, když právě probíhalo babí léto. Na svatbě byla jen nejbližší rodina a bylo to dohromady asi čtyřicetpět lidí. Začátky manželství byly těžké. S manželem však vždy drželi při sobě, pomáhali si a stále tomu tak je. Na manželovi si respondentka celý život nejvíce váží skromnosti. Radost jí manžel dříve dělal, už jen tím, že se vrátil zdravý z práce. Jejím největším a jediným koníčkem byla úprava zahrádky. Ráda také jezdila na svatý Hostýn.

Z manželství má tři děti. Respondentka přiznává, že děti si často hrávaly samy, kvůli náročné práci rodičů. Když zbyl rodině nějaký čas na hry, hrála s nimi ty samé hry, které znala z dětství. Děti jí později překvapily tím, že úspěšně všechny dokončily školy.

V současné době má respondentka již tři vnoučata a dvě pravnoučátka. Vnoučata jí udělaly ohromnou radost vždy, když úspěšně ukončily školy a pravnoučátka jí dělají radost, už jen tím, že jsou zdravá. Celá rodina za respondentkou a jejím manželem často jezdí.

5.7.4 Životní příběh respondentky D

Respondentka D na své rodiče vzpomíná jedině v dobrém, lepší rodiče by prý nikde nenašla. Maminka respondentky byla Ruska a tatínek český legionář. Maminka byla velice hodná, pracovitá a vstřícná hlavně ke svým dětem. Rodiče mamince zemřeli v pouhých šesti letech, měla macechu, která se k ní chovala velmi ukrutně a dále měla jen jednoho bratra. Tatínek respondentky byl hodný člověk, který se snažil pracovat, kde mohl. Měl pouze otce, jelikož mu maminka zemřela krátce po porodu posledního sourozence. Tatínek žil spolu se svým otcem, manželkou a dětmi, celkem měl čtyři sourozence, které s rodinou často navštěvoval.

Respondentka se narodila v Kyjevě na území dnešní Ukrajiny. Když respondentce byl necelý rok, rozhodl se její tatínek vrátit zpět do vlasti spolu s manželkou i dcerou. Cesta trvala šest týdnů a během ní oslavila respondentka své první narozeniny. Po příjezdu do Československa se postupně respondentce narodili ještě čtyři další sourozenci. Její dětství bylo výborné obzvláště díky obětavé mamince. Jako děti se s ostatními sourozenci uměla zahrát se vším, ke štěstí jim stačily barevné látky, kamínek nebo knoflík.

Ve škole se respondentce také moc líbilo, měli prý moc hodného pana ředitele, s jehož dcerou se kamarádila. Jinak jí ve škole bavila převážně čeština, matika prý moc ne. Jako dítě musela také respondentka hodně pomáhat se vším možným, proto jí také nezbývalo moc času na zábavu. Po ukončení školy musela respondentka pracovat, kde se dalo, aby domů přinesla nějakou tu korunu. Byla velmi snaživá, a tak se to také dařilo.

Během války musela pracovat ve zbrojní továrně, tam se také seznámila se svým budoucím manželem. Vzpomíná na něj s láskou, jako na velice pracovitého člověka. Vzali se krátce po válce ve vsi, kde vyrůstala. Začátky v manželství byly těžké, jelikož dlouho s manželem čekali, než dostanou vlastní byt.

V manželství se jim po delším čase narodil také jediný syn, na jehož narození respondentka vzpomíná, jako na svou největší radost v životě. Jednou se kvůli němu nebála riskovat vlastní život, aby nevypadl z okna. Byl to prý velice hodný a roztomilý chlapeček, který si rád hrával s autíčky.

Respondentka má nyní dvě vnoučata. Vnučka, která bydlí na druhém konci republiky je vdaná a má tři děti, které za ní rády o prázdninách jezdí. Manžela vnučky si respondentka velice oblíbila a bere jej jako vlastního. Rodina jí pravidelně volá nebo posílá fotky prav-noučátek.

5.7.5 Životní příběh respondenta E

Respondent E na své rodiče vzpomíná velice dobře, seznámili se jako ochotníci v ochotnickém divadle ve stejné vesnici, kde oba bydleli.

Respondentova maminka byla štíhlá, hnědovlasá, hodná žena a znamenitá kuchařka, uměla upéct vynikající štrůdl. Pracovala v textilním závodu v blízkém městečku. Na její rodiče si respondent velice dobře pamatuje, mluví o nich jako o stařence a stařečkovi. Stařenka byla podle respondenta hodná žena, ale naproti tomu stařeček byl spíše bohém, rád chodil do hospody a toulal se po světě. Dále měla maminka jednu sestru, se kterou se rodina vzá-jemně navštěvovala.

Tatínek respondenta měl tvrdší povahu, avšak jednalo se v podstatě o dobrého člověka. Respondent je na něj vizuálně velmi podobný. Tatínek respondenta se vyučil jako strojní zámečnick, ale záhy se svou ženou vzali hospodářství po rodičích. Babička z tatínkovy strany zemřela velmi mladá, takže respondent poznal jen přísného dědečka. Tatínek měl hodně sourozenců po celé České republice. S tatínkovými sourozenci, kteří bydleli poblíž se re-spondent stýkal celkem často.

Respondent se narodil doma v rodinném domku, tedy spíše v hospodářství, kde se narodili také všichni jeho sourozenci. Byl posledním, ze šesti dětí. Dva sourozenci mu v út-lém věku zemřeli, tak zůstaly rodičům jen čtyři děti. Dvě dívky a dva chlapci.

Na dětství respondent vzpomíná dobře, dětství měl prý spokojené, jelikož se navzájem, jako rodina měli rádi. Rád si hrával se sourozenci, ale nejráději jezdíval na koni. Často s ro-diči podnikali výlety na svatý Hostýn a párkrát byl i u tety v Praze. Respondent už od školy musel pást krávy, později jezdíval i s koňmi a obstarával běžné práce při hospodářství, hlavně tedy se zvířaty, to patřilo k jeho povinnostem již od raného dětství. Od dětství má také kamaráda ze sousedství, jejichž přátelství trvá dodnes.

Do školy chodil respondent rád, z předmětů ho nejvíce bavil dějepis a zeměpis. Znamky měl velice dobré, přikládá to vynikajícímu učiteli, s kterým se setkával i po ukončení školy.

Od sedmnácti let až do důchodu pracoval respondent jako nástrojář v továrně. Do práce chodil rád a práce ho skutečně bavila, celkově tam byl dobrý kolektiv a z některými z kolegů se až donedávna stýkal pravidelně. Největší respondentova záliba byla jízda na koni.

V mládí respondent rád tancoval a chodil na muziky, plesy a zábavy. S budoucí manželkou se seznámil u příbuzných na oslavě. Svatbu měli na počátku šedesátých let. Svatba byla pěkná, bylo hezké počasí a celkové dobrý čas. Na svatbě bylo celkem dvacet hostů a hostina probíhala v rodinném domku. Respondent vzpomíná, že jeho manželka byla hodná, milá a byla velice dobrá kuchařka. Největší radost udělala manželka respondentovi, když mu oznámila, že budou mít rodinu. Z počátku manželství novomanželé opravovali rodinný domek, který respondent začal stavět ještě jako svobodný mládenec.

Respondent má dvě děti, dceru a syna. Když byly děti malé, byly hodné, mají od sebe malý věkový rozdíl, takže si vždy rozuměli. Často jako rodina vyráželi do lesa na hřiby a největší radost pro děti byla, když nějaký hřib našli. Respondent často s dětmi hrát také člověče nezlob se a ve vyšším věku i šachy. Obě děti respondenta překvapily tím, že se pilně učily a byly skutečně hodné. Respondent již má čtyři vnoučata, které jsou taktéž úspěšné především ve studiu. Často všichni respondenta navštěvují. Celkově respondent říká, že má a měl spokojený život.

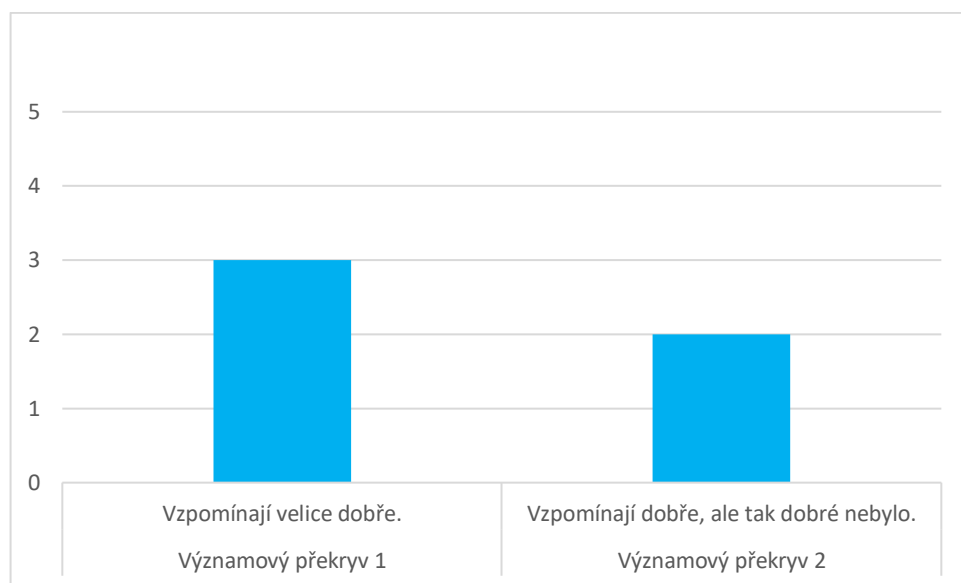
6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V bakalářské je vedena postupná analýza všech dat, které byly v rámci výzkumného šetření posbírány. Část analýzy polostrukturovaných rozhovorů se nazývá část A, část analýzy evaluačních dotazníků se nazývá část B.

6.1 Analýza a interpretace dat (část A)

Položka č. 1 A: Jak vzpomínáte na své rodiče?

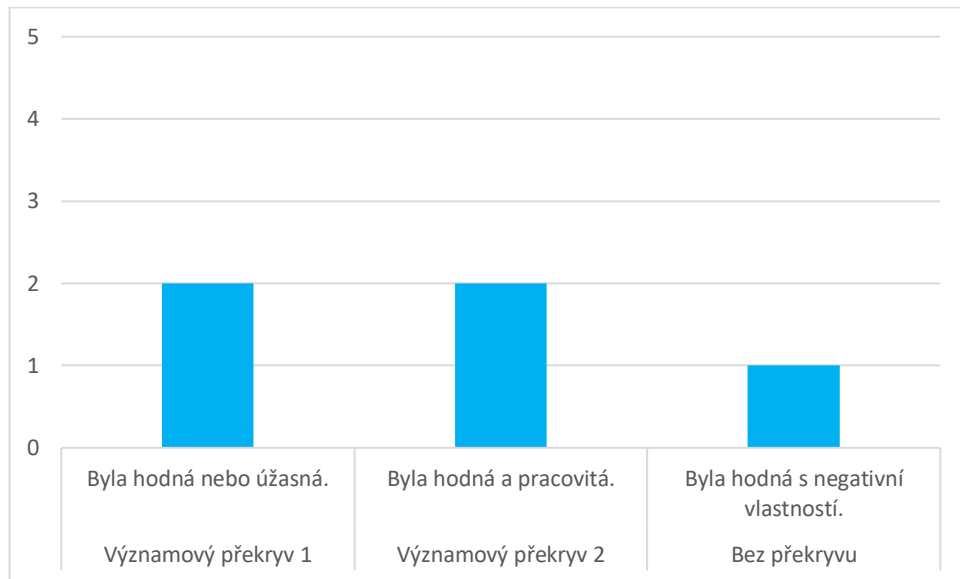
Graf č. 1: Vzpomínka na rodiče



Komentář k otázce č. 1: Tři z pěti respondentů v otázce na rodiče, odpověděli bez prodlení kladně. Zbylí dva respondenti odpověděli, že vzpomínají dobře, ale v odpovědi byl slyšet negativní akcent. Vznikly nám tedy dva významové překryvy.

Položka č. 2 A: Jaká byla vaše maminka?

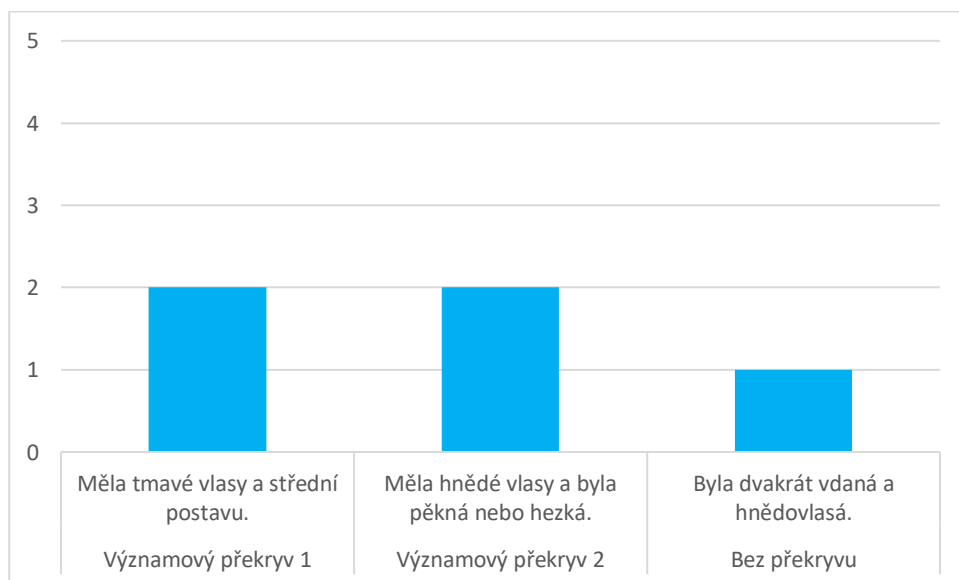
Graf č. 2: Vzpomínka na povahu maminky



Komentář k otázce č. 2: V této odpovědi nám vznikly taktéž dva významové překryvy. V prvním překryvu se dva respondenti zmínili o jedné pozitivní vlastnosti, ve druhém překryvu se dva respondenti zmínili o dvou pozitivních vlastnostech. Poslední odpověď zůstala bez překryvu, jelikož respondent vyjádřil u maminky pozitivní vlastnost společně s negativní vlastností.

Položka č. 3 A: Jak maminka vypadala?

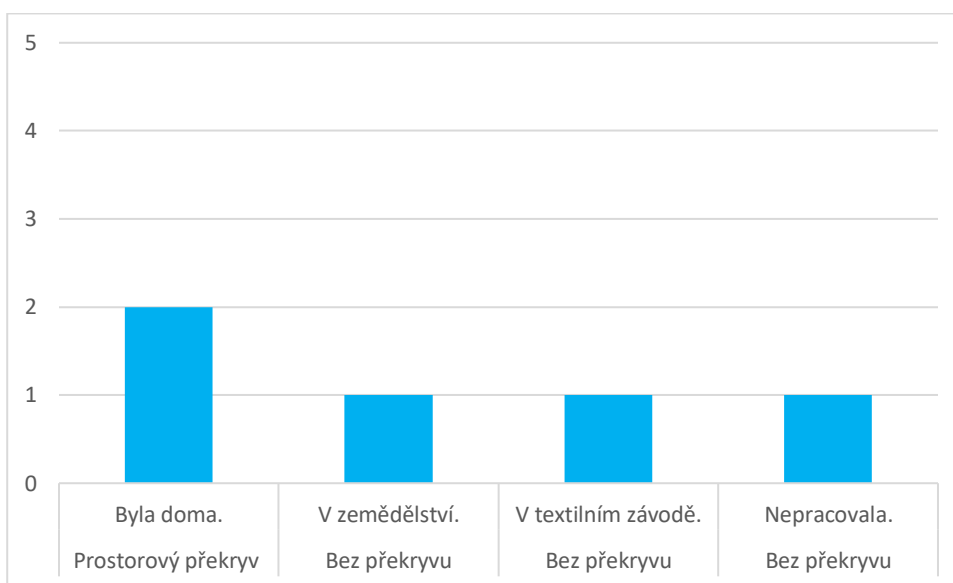
Graf č. 3: Vzpomínka na vzhled maminky



Komentář k otázce č. 3: V této otázce nám vznikly dva významové překryvy. V prvním překryvu se dva respondenti zmínili o barvě vlasů a postavě. Ve druhém překryvu se dva respondenti zmínili o barvě vlasů a celkovém vzhledu, kdy jejich odpověď na vzhled byla kladná, jednalo se o slova, jako pěkná nebo hezká. Poslední odpověď zůstala bez překryvu, jelikož respondent vyjádřil u maminky barvu vlasů a nesouvisející odpověď s otázkou.

Položka č. 4 A: Kde maminka pracovala?

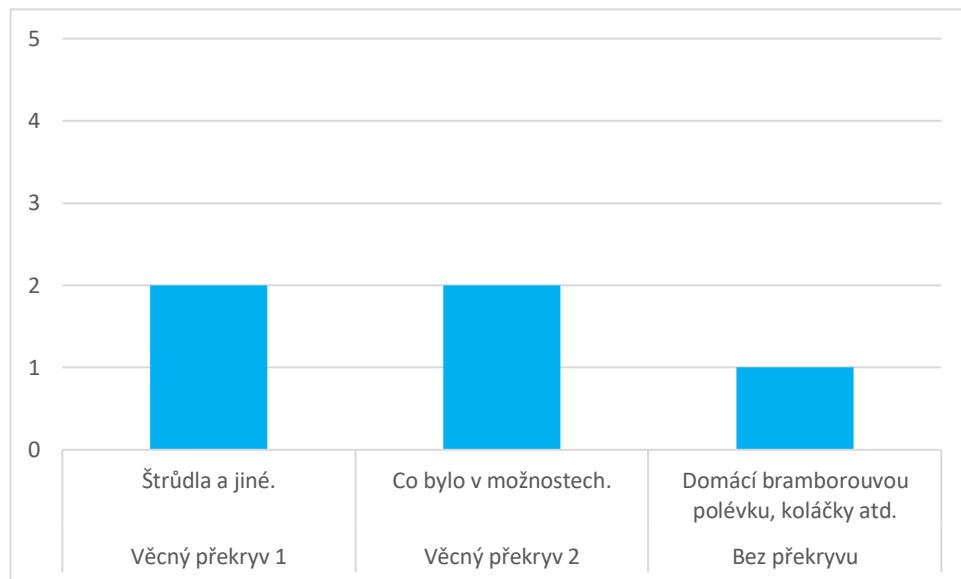
Graf č. 4: Vzpomínka na povolání maminky



Komentář k otázce č. 4: U této otázky vznikl pouze jeden významový překryv u dvou respondentů, kdy odpověděli, že jejich maminka byla doma, tzn. žena v domácnosti. U dalších tří odpovědí se překryv nevyskytl, jelikož každá odpověď byla jiná.

Položka č. 5 A: Co dobrého uměla uvařit nebo upéct?

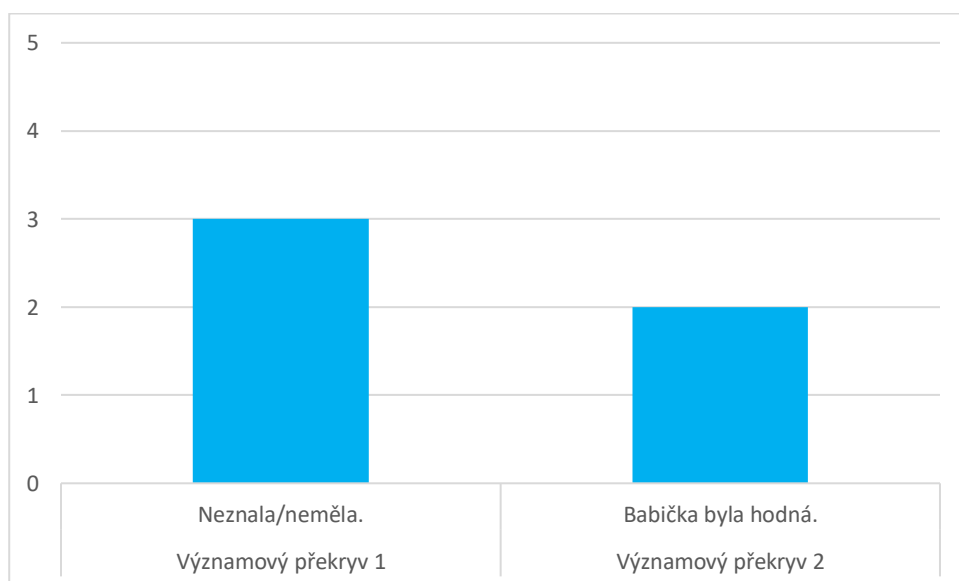
Graf č. 5: Vzpomínka na maminičino vaření



Komentář k otázce č. 5: V tomto případě nám vznikly dva věcné překryvy. Dva respondenti odpověděli souhlasně, že jejich maminka uměla dobře štrůdl a jiné. Další dva respondenti se shodli v odpovědích tím, že maminka vařila z toho, co bylo v možnostech rodiny. Další odpověď jednoho respondenta byla bez překryvu, kdy respondent vyjmenoval vícero specifických jídel.

Položka č. 6 A: Vzpomenete si na rodiče vaší maminky?

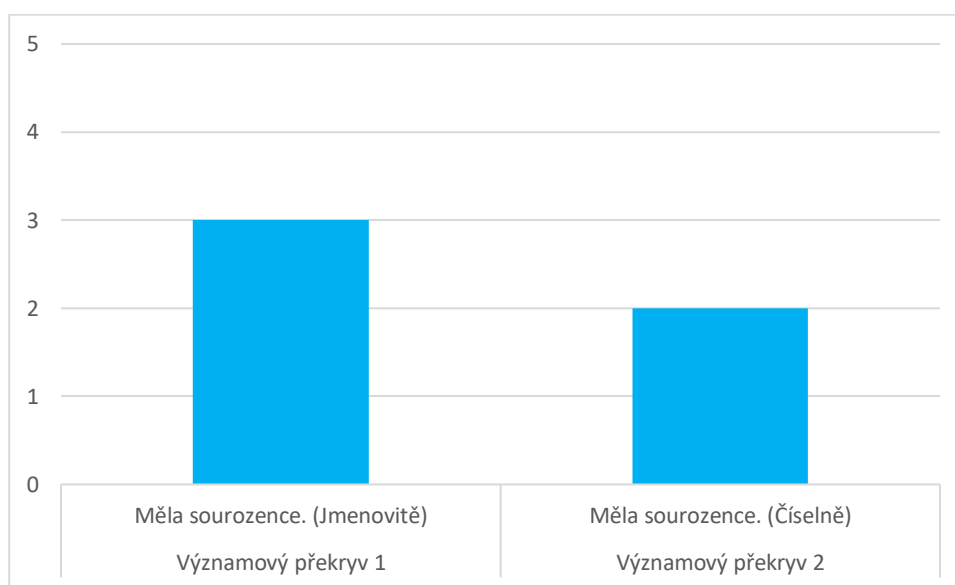
Graf č. 6: Rodiče maminky



Komentář k otázce č. 6: Další otázka se týkala rodičů maminky. V tomto případě nám vznikly dva významové překryvy. Kdy, tři respondenti odpověděli, že rodiče maminky buďto neznali nebo neměli. Zbylí dva respondenti pak odpověděli, že babička byla hodná, ale jejich odpovědi se rozcházely ohledně dědečka. Jeden respondent uvedl, že dědeček byl hodný a druhý odpověděl, že dědeček podle něj nebyl moc dobrý. Významový překryv, proto vznikl pouze u babičky.

Položka č. 7 A: Vzpomenete si na maminičiny sourozence?

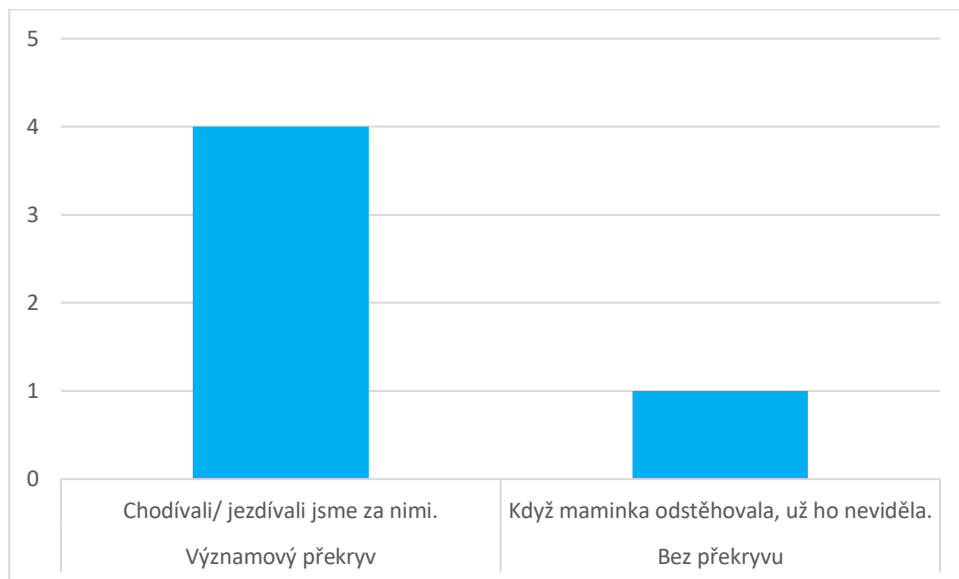
Graf č. 7: Vzpomínka na sourozence maminky



Komentář k otázce č. 7: U této odpovědi vznikly dva významové překryvy, kdy tři respondenti uvedli, že maminka měla sourozence a pojmenovali je. Zbylí dva respondenti jen uvedli počet sourozenců, beze jména.

Položka č. 8 A: Chodili nebo jezdili jste, za nimi?

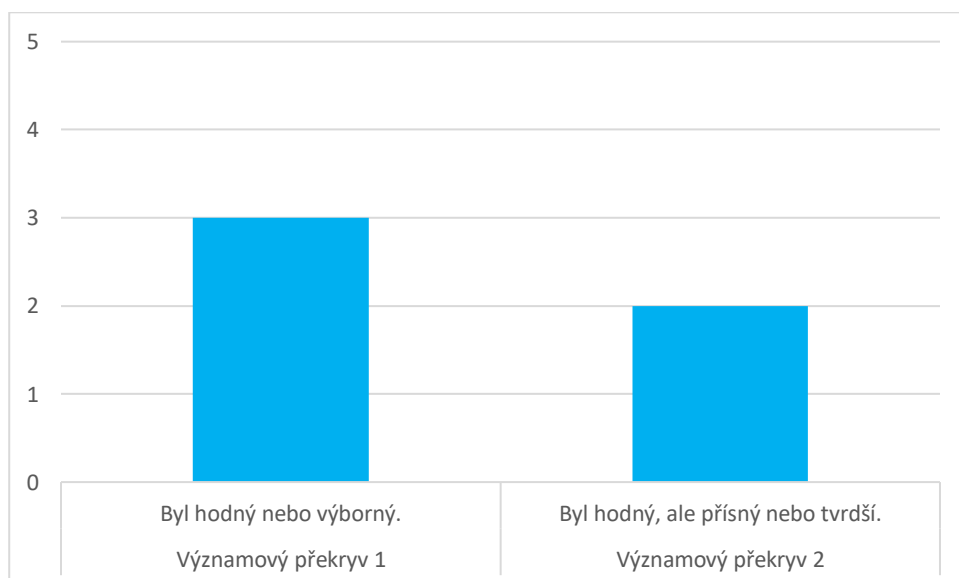
Graf č. 8: Návštěvy u sourozenců maminky



Komentář k otázce č. 8: Tato otázka navazovala na předešlou otázku. Je zde znatelný jeden velký významový překryv, kdy čtyři respondenti řekli, že se s sourozenci maminky stýkali. Jeden respondent uvedl, že se maminka se sourozencem po odstěhování, již nikdy nesetkala, tato odpověď byla tedy bez překryvu.

Položka č. 9 A: Jaký byl váš tatínek?

Graf č. 9: Vzpomínka na povahu tatínka

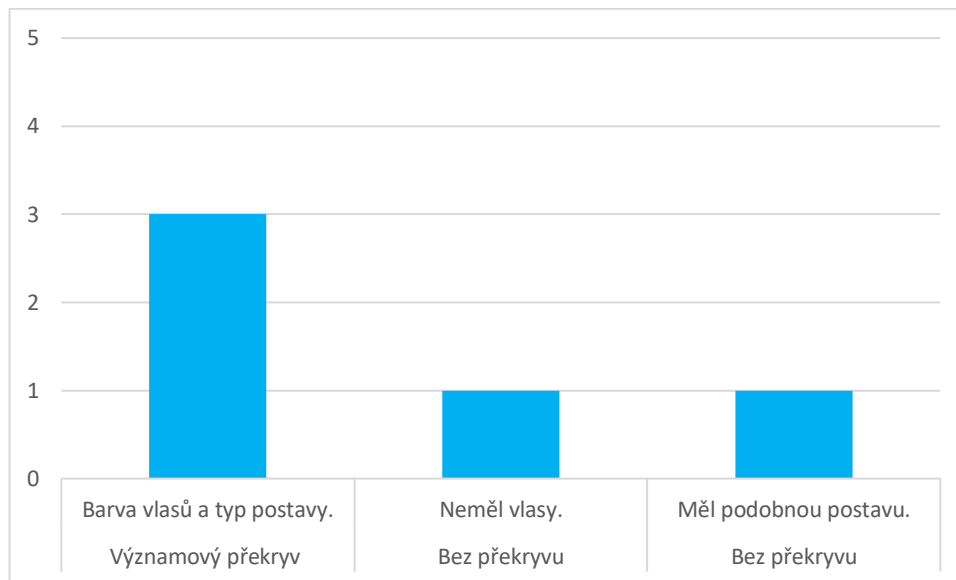


Komentář k otázce č. 9: V této odpovědi nám vznikly dva významové překryvy. V prvním překryvu se tři respondenti zmínili o dvou pozitivních vlastnostech. V druhém překryvu

se pak, dva respondenti zmínili o jedné pozitivní vlastnosti a společně s ní vyjádřili i vzpomínku na to že byl přísný nebo tzv. tvrdší.

Položka č. 10 A: Jak tatínek vypadal?

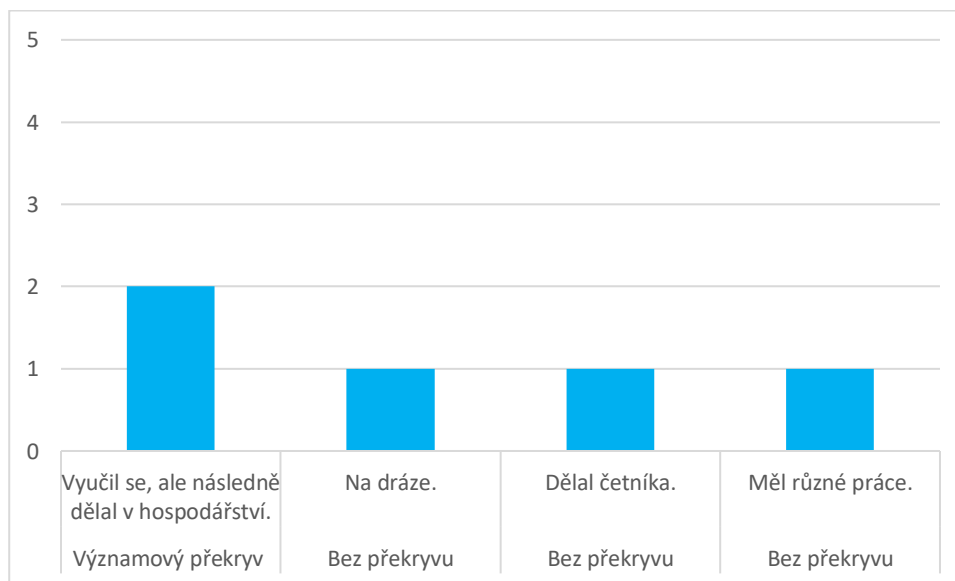
Graf č. 10: Vzpomínka na vzhled tatínka



Komentář k otázce č. 10: V této otázce vznikl pouze jeden významový překryv. Kdy si vzpomínající vzpomněli na postavu i barvu vlasů. Další respondent si vzpomněl pouze na to, že jeho tatínek neměl vlasy a další pouze na to, jakou měl postavu.

Položka č. 11 A: Kde tatínek pracoval?

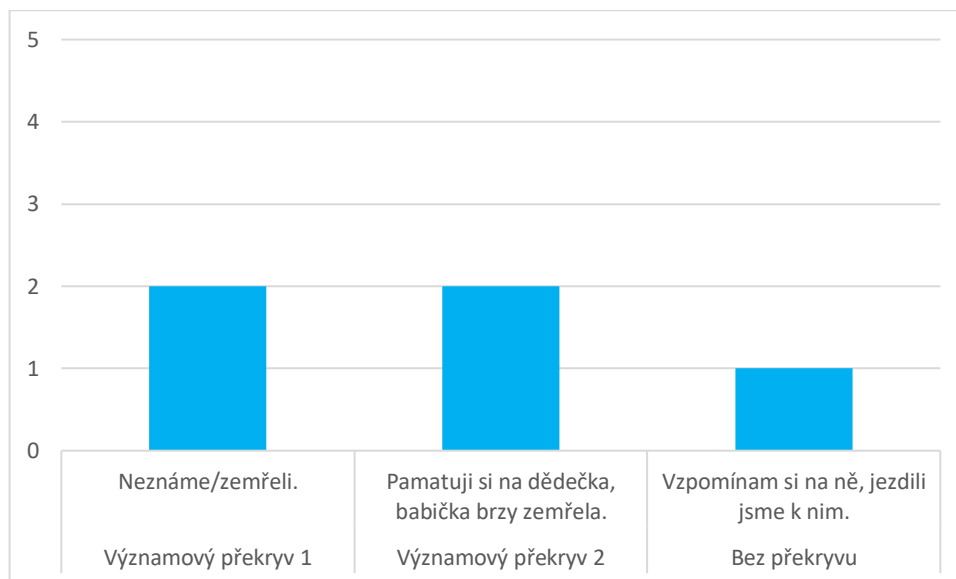
Graf č. 11: Vzpomínka na povolání tatínka



Komentář k otázce č. 11: V této otázce jsme našli pouze jeden významový překryv. Kdy dva respondenti odpověděli, že jejich tatínek se nejdříve vyučil v nějakém oboru, obory u obou respondentů byly rozdílné. Dále tři zbylí respondenti odpovídali, každý jinak, takže nedošlo k žádnému překryvu.

Položka č. 12 A: Vzpomenete si na tatínkovy rodiče?

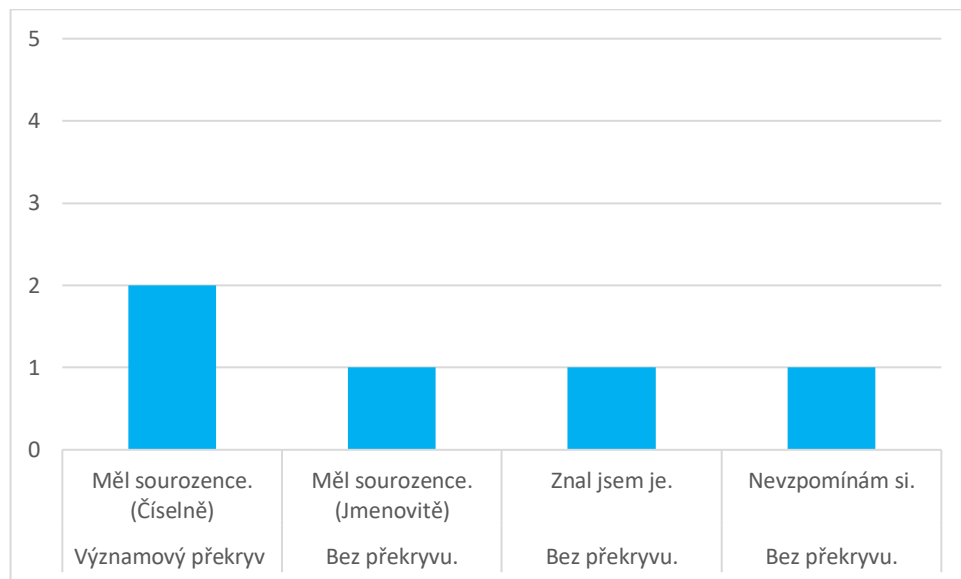
Graf č. 12: Vzpomínka na tatínkovy rodiče



Komentář k otázce č. 12: Další otázka se týkala rodičů tatínka. V tomto případě nám vznikly dva významové překryvy. Kdy, dva respondenti odpověděli, že rodiče tatínka, buďto neznali nebo zemřeli. Další dva respondenti odpověděli, že dědečka z tatínkovy strany si pamatují, ale babičku nikoliv, jelikož brzy zemřela. Jeden respondent uvedl, že si na oba prarodiče vzpomíná, a že k nim jezdil na prázdniny.

Položka č. 13 A: Vzpomenete si na tatínkovy sourozence?

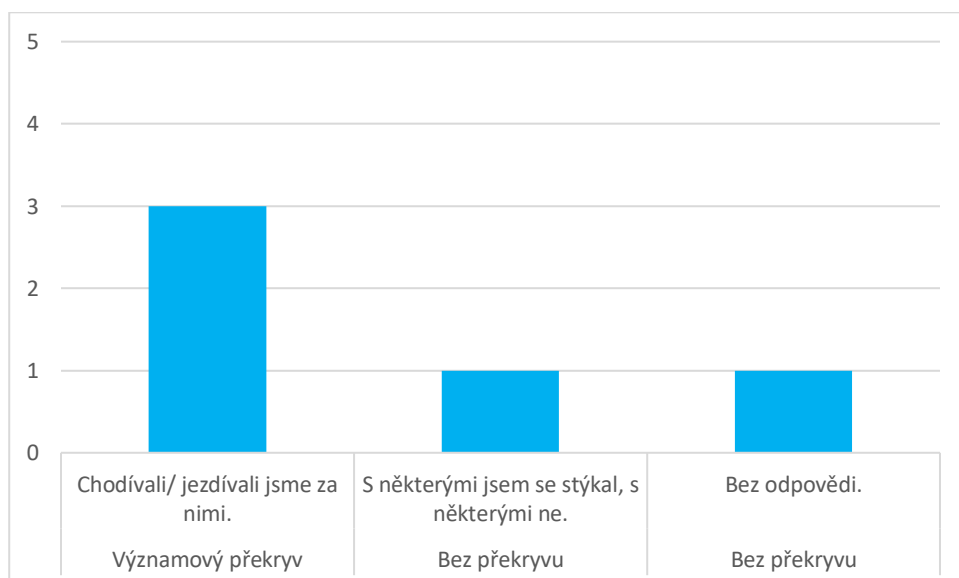
Graf č. 13: Vzpomínka na tatínkovy sourozence



Komentář k otázce č. 13: U této odpovědi vznikl jeden významový překryv, kdy dva respondenti uvedli, že tatínek měl určitý počet sourozenců, ale uvedli je beze jména. U další odpovědi respondent uváděl i přesná jména. Jeden respondent uvedl pouze, že je znal a další, že si nevzpomíná. Proto zůstaly tři odpovědi bez překryvu.

Položka č. 14 A: Chodili nebo jezdili jste za nimi?

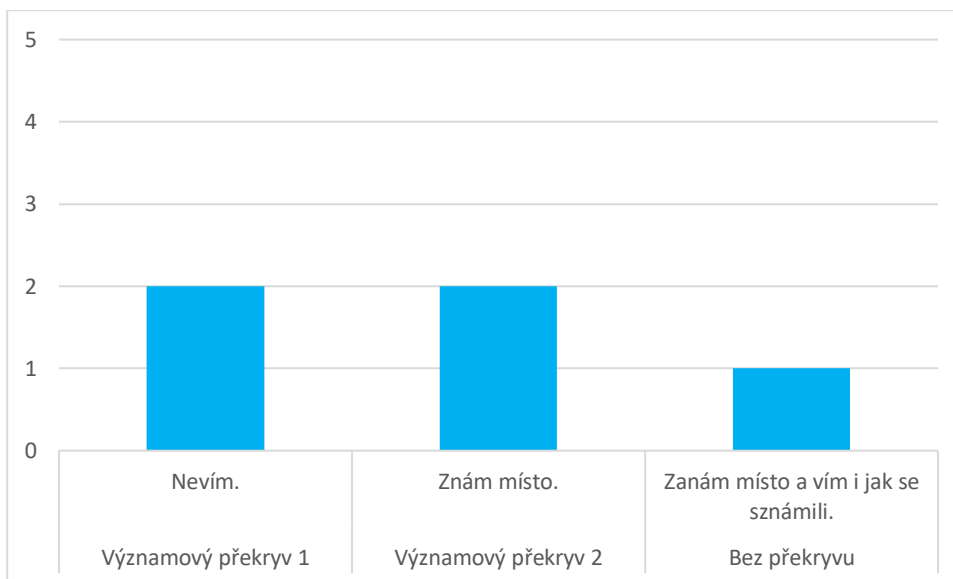
Graf č. 14: Návštěvy u sourozenců tatínka



Komentář k otázce č. 14: U této otázky se významový překryv objevil jednou a zahrnuje v sobě odpovědi tří respondentů, kdy respondenti řekli, že se s tatínkovými sourozenci stýkali. Jeden respondent odpověděl, že se stýkal, jen z některými z nich. Další respondent neodpověděl vůbec vzhledem k předešlé otázce, kdy odpověděl, že sourozence tatínka neznal.

Položka č. 15 A: Víte, jak a kde se vaši rodiče seznámili?

Graf č. 15: Seznámení rodičů



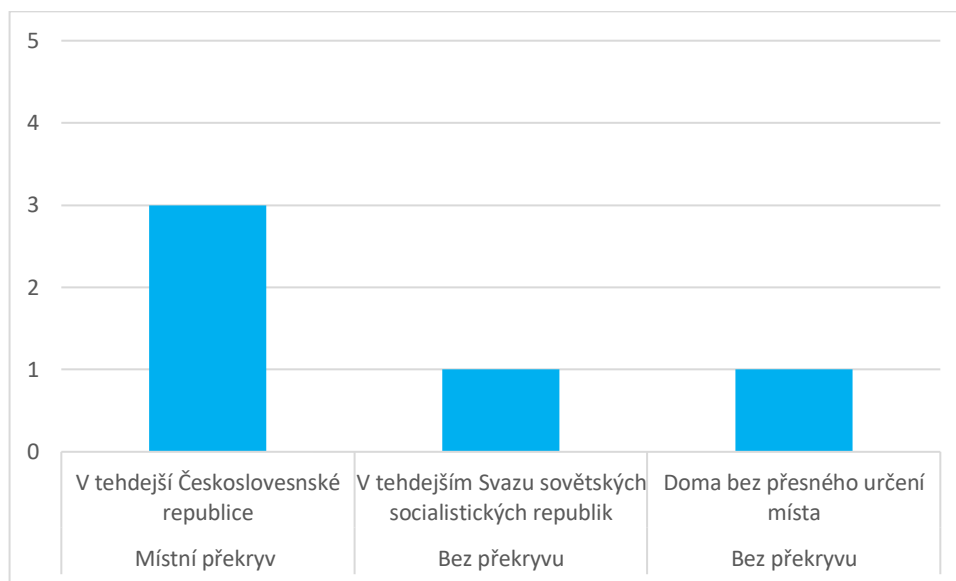
Komentář k otázce č. 15: V této otázce dochází ke dvěma významovým překryvům, kdy dva respondenti neví, jak se rodiče seznámili a dva znají pouze místo. Poslední respondent jako jediný znal místo i důvod seznámení.

Komentář ke kategorii – Příbuzní

Vzpomínající své příbuzné z původní rodiny hodnotí zpětně až na malé výjimky velice kladně. Vznikaly nám zde zejména významové překryvy. Zajímavou položkou bylo také zpětné vnímání vzhledu rodiče, to, jestli jej pospal respondent detailněji nebo stroze. Hlavní dominantou u tohoto popisu byla zejména barva vlasů. Z rozhovorů, také vycházel fakt, že se s příbuznými často respondenti a jejich rodiny setkávaly. Příbuzné respondenti většinou uváděli jmenovitě nebo číselně, z tohoto faktu lze porovnat, kdo se respondentům zaryl hluboko do paměti a kdo nikoliv.

Položka č. 16 A: Kde jste se narodil/a?

Graf č. 16: Místo narození



Komentář k otázce č. 16: Vyhodnotit uvedenou položku bylo z historického hlediska velice složité. Nabízely se dvě možnosti překryvu. Jednou z možností bylo nastavit překryvy z hlediska uspořádání států v minulosti, na toto vyhodnocení, také padla volba, pokud by se, ale zvolila možnost uspořádání států, které je aktuální graf by se změnil a překryvy by byly jiné.

Položka č. 17 A: Jak vzpomínáte na váš byt či domek?

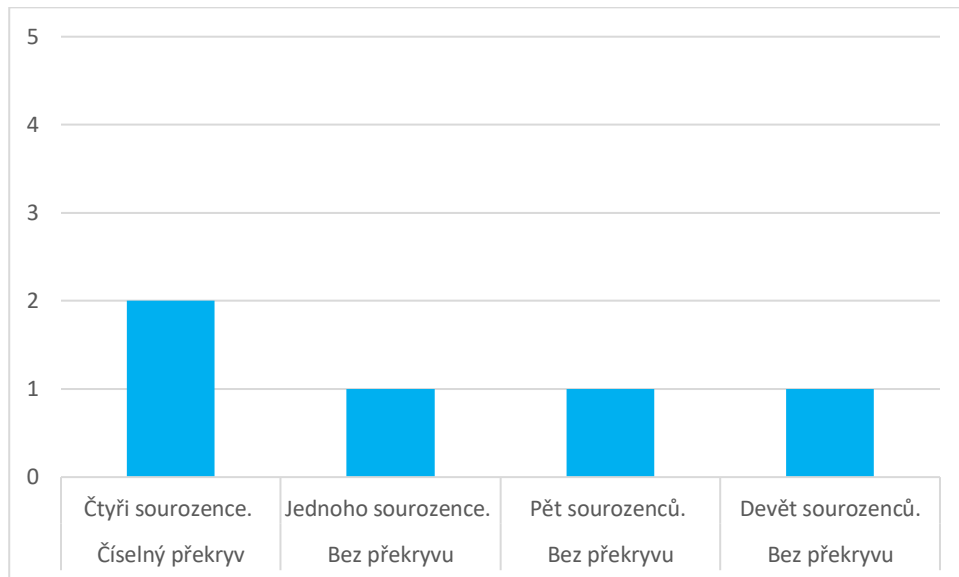
Graf č. 17: Vzpomínka na byt či domek



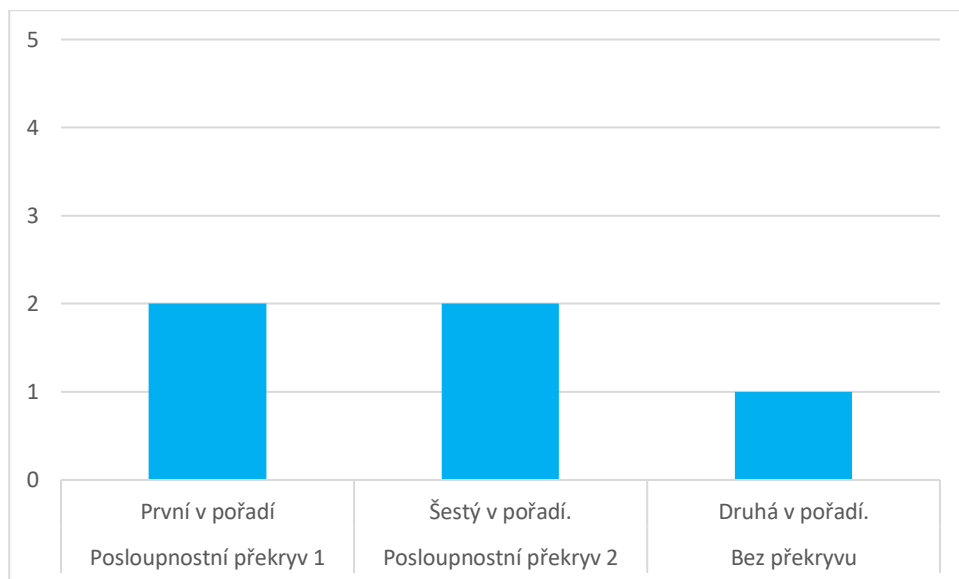
Komentář k otázce č. 17: V této sadě odpovědí, se nevyskytl žádný překryv.

Položka č. 18 A: Kolik jste měl/a sourozenců a kolikáté dítě jste byl/a?

Graf č. 18 a: Počet sourozenců



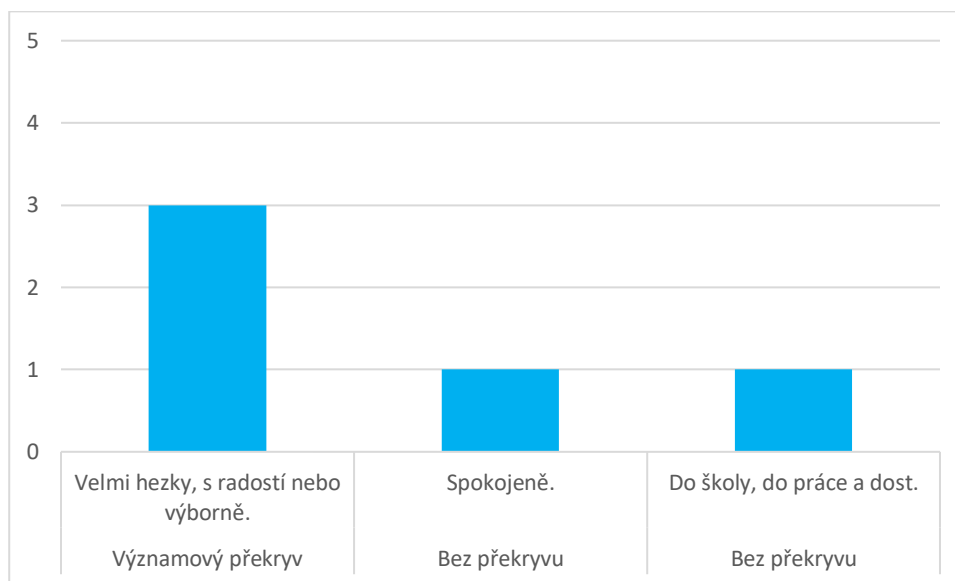
Graf č. 18 b: Pořadí sourozenců



Komentář k otázce č. 18: U této otázky jsme využili dvou grafů, jelikož měla celá otázka u každého respondenta dvě odpovědi. První otázka se týkala počtu sourozenců, tam shodně odpověděli dva respondenti číslem čtyři, tím pádem vznikl překryv číselný, zbytek odpovědí byl různorodý. U pořadí sourozenců vznikly dva posloupnostní překryvy, kdy dva z respondentů byli prvorození, dva byli šestí v pořadí a jeden respondent zůstal bez překryvu, jelikož byl jako jediný druhý v pořadí.

Položka č. 19 A: Jak celkově vzpomínáte na své dětství?

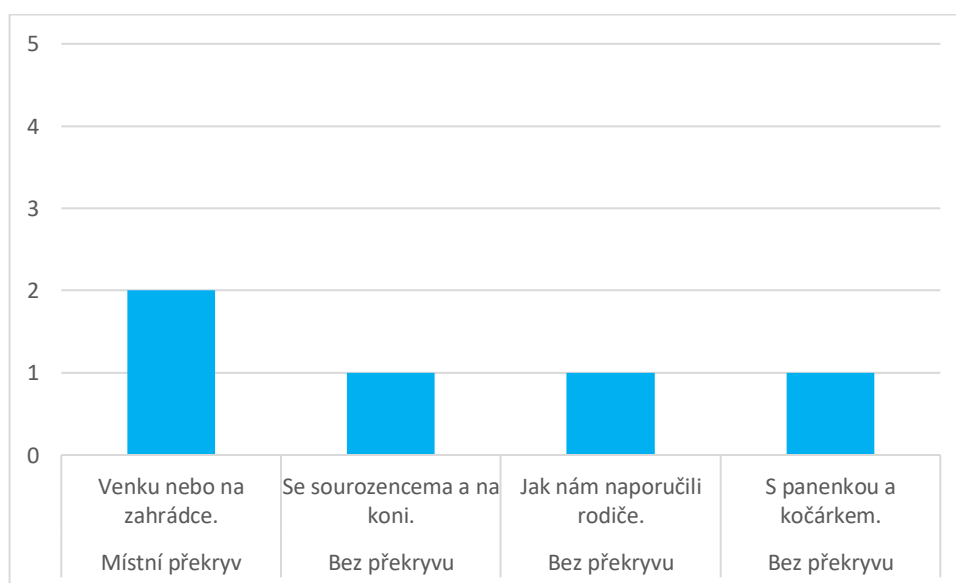
Graf č. 19: Vzpomínky na dětství



Komentář k otázce č. 19: U této otázky přišly tři velice výrazně kladné odpovědi, které se významově překrývají, proto tedy vznikl jeden významový překryv. Další byla odpověď, kdy respondent označil své dětství, jako spokojené, což se více blíží neutrální odpovědi, proto tato odpověď nebyla zahrnuta do prvního překryvu. Poslední z odpovědí byla spíše negativní.

Položka č. 20 A: Jak jste nejčastěji a nejradyji trávil/a čas jako dítě?

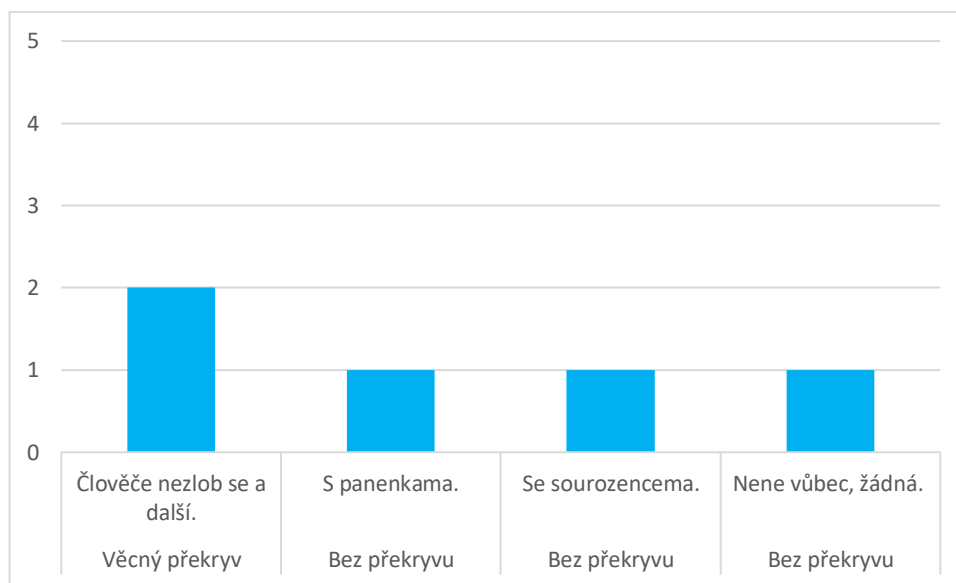
Graf č. 20: Volný čas v dětství



Komentář k otázce č. 20: V této otázce najdeme jeden místní překryv, díky odpovědím dvou respondentů. Odpovědi ostatních tří respondentů jsou různorodé a bez jakéhokoliv překryvu.

Položka č. 21 A: Jaká byla vše nejoblíbenější hra?

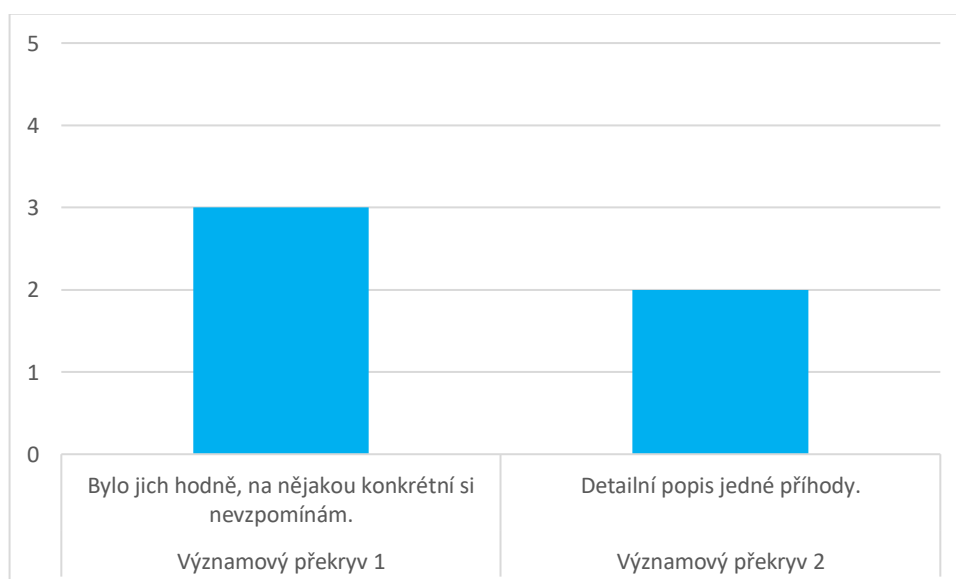
Graf č. 21: Nejoblíbenější hra



Komentář k otázce č. 21: Odpovědi na tuto otázku přinesly pouze jeden věcný překryv, kdy dva z pěti respondentů odpověděli, že jejich nejoblíbenější hrou bylo člověče nezlob se a jiné. Ostatní odpovědi další tři respondentů byly bez překryvu. Jeden z respondentů uvedl, s čím si hrál, další, s kým si hrál a poslední odpověděl, že v dětství neměl žádnou hru.

Položka č. 22 A: Vzpomínáte si na nějakou veselou příhodu z dětství?

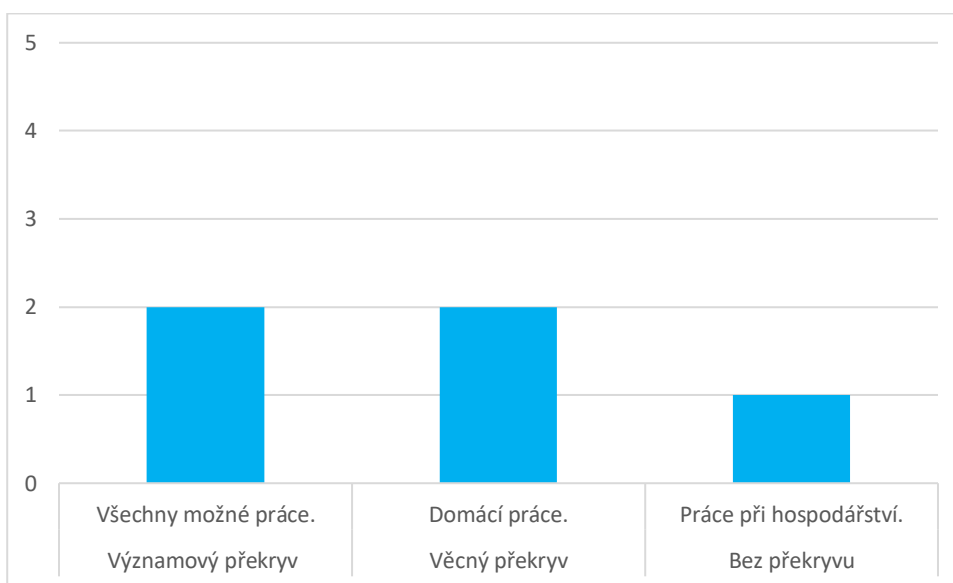
Graf č. 22: Příhoda z dětství



Komentář k otázce č. 22: Jelikož má, každý z dětství jiné příhody, překryv by se zde hledal z tohoto pohledu jen těžko. Proto je prvkem v tomto překryvu, jestli si respondent vzpomíná na nějakou konkrétní příhodu a detailně jí popisuje, či si nevzpomíná na nějakou konkrétní. Vznikly nám tedy dva významové překryvy. Jeden čítal odpovědi tří respondentů a druhý dvou.

Položka č. 23 A: S čím jste doma musel/a pomáhat?

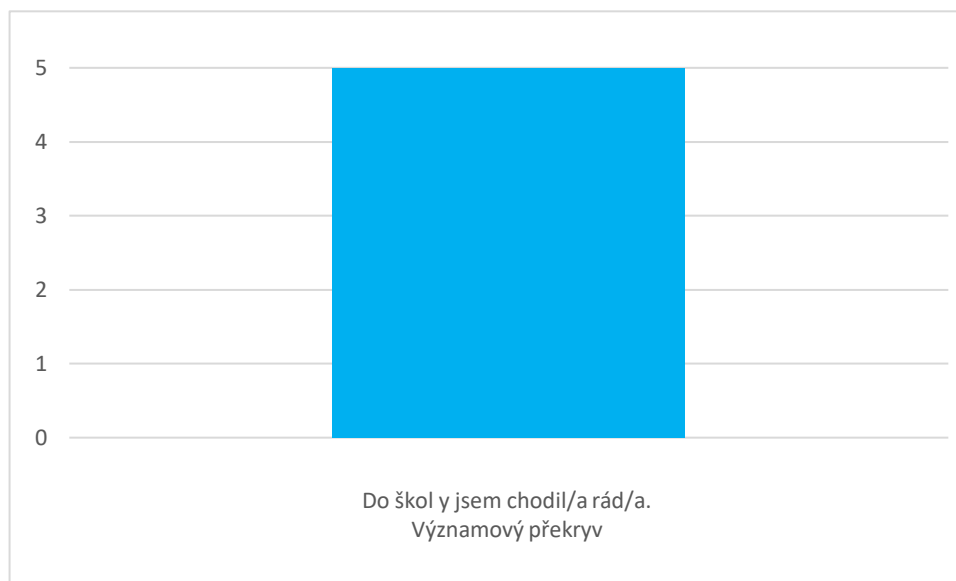
Graf č. 23: Dětské povinnosti



Komentář k otázce č. 23: V této sadě odpovědí se objevily dva překryvy jeden významový, kdy dva respondenti uvedli všechny možné práce, bez konkrétního zařazení a jeden věcný, kdy respondenti uvedli domácí práce, jako souhrnný pojem. Poslední respondent uvedl specifické práce při hospodářství, tato odpověď, tedy zůstala bez překryvu.

Položka č. 24 A: Jak vzpomínáte, na školu? Chodil/a jste tam rád/a?

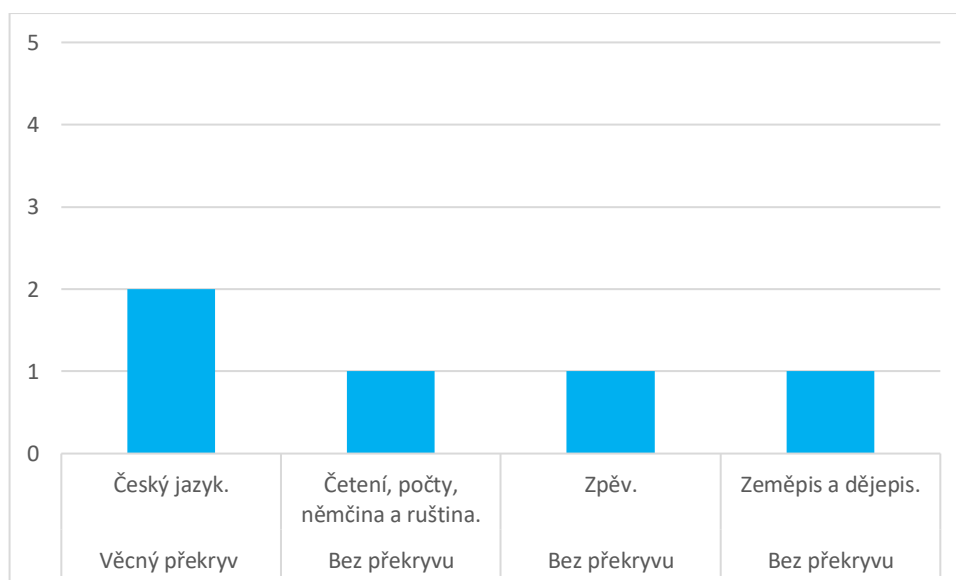
Graf č. 24: Vzpomínky na školu



Komentář k otázce č. 24: Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti stejně. Vznikl tedy jede významový překryv, ve kterém jednoznačná odpověď všech pěti respondentů. Bez negativního zabarvení všichni na tuto otázku odpověděli kladně.

Položka č. 25 A: Jaké předměty vás nejvíce bavily?

Graf č. 25: Předměty ve škole



Komentář k otázce č. 25: V této otázce vznikl jeden věcný překryv, kdy dvě respondentky shodně odpověděly, že je ve škole bavil jeden předmět, a to český jazyk. Další odpovědi

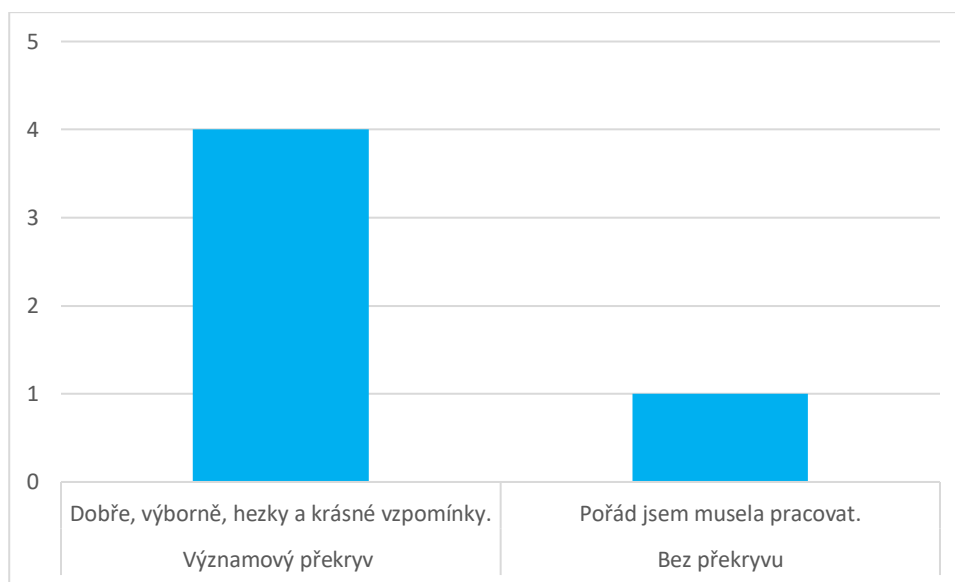
se od sebe lišily, takže byly bez překryvu. Jeden z respondentů odpověděl dokonce čtyři předměty, další odpověděl dva předměty a poslední pouze jeden předmět.

Komentář ke kategorii – Dětství

Otázky z kategorie dětství ukázaly, že dětství respondentů nebylo pouze plné her a pěkných zážitků, ale i plné povinností. Respondenti se narodili na velice zajímavých místech, které byly i tisíce kilometrů vzdálené od nynějšího bydliště. Odpovědi respondentů také ukázaly, že dříve byly vícečetné rodiny zcela běžné a někteří z nich měli hodně sourozenců. Odpovědi na volný čas a hry byly taktéž různorodé, ale je vidět, že dříve děti trávily dostatek času venku. Hodně zajímavě z této kategorie vyšle graf č. 24, kdy se shodli v odpovědi všichni respondenti v tom, že do školy chodili rádi a z jejich odpovědí bylo cítit kladné zabarvení. Tři z pěti respondentů odpověděli, že celkově vzpomínají na dětství velmi hezky a s radostí, takže u těchto respondentů by se práce se vzpomínkami dala nejvíce rozvinout právě na dětství.

Položka č. 26 A: Jak vzpomínáte na své mládí?

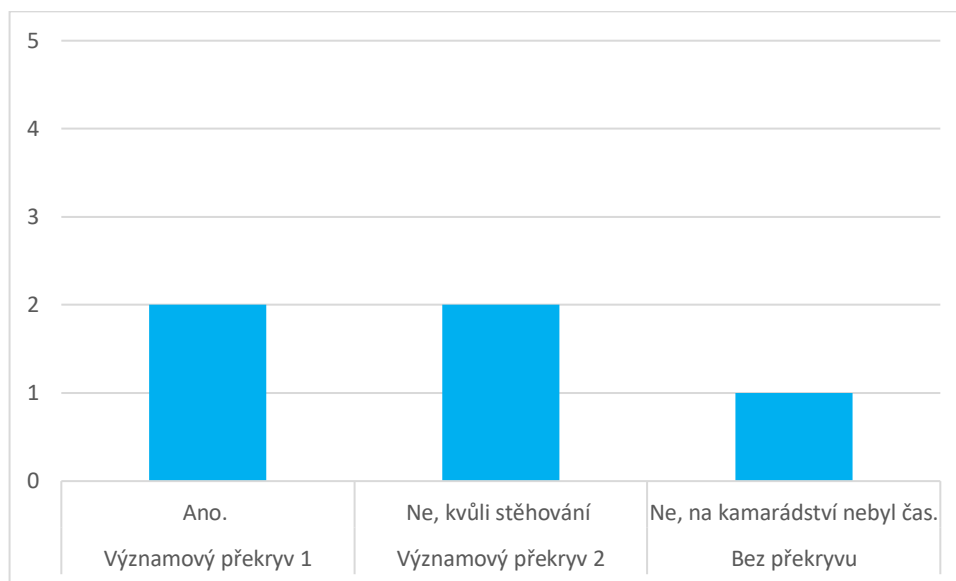
Graf č. 26: Vzpomínky na mládí



Komentář k otázce č. 26: V této otázce vznikl jeden velký významový překryv, kdy dokonce čtyři z pěti respondentů odpověděli, že na mládí vzpomínají v podstatě jen v tom nejlepším světle, tedy jsou jejich odpovědi velice kladné. Pouze jeden z pěti respondentů, podle odpovědi se jednalo o respondentku, řekla, že musela stále pracovat, takže její odpověď byla negativně laděna. Žádná z odpovědí tedy neměla neutrální zabarvení.

Položka č. 27 A: Měl/a jste v mládí nějaké přátele a vydrželo vám přátelství celý život?

Graf č. 27: Přátelství



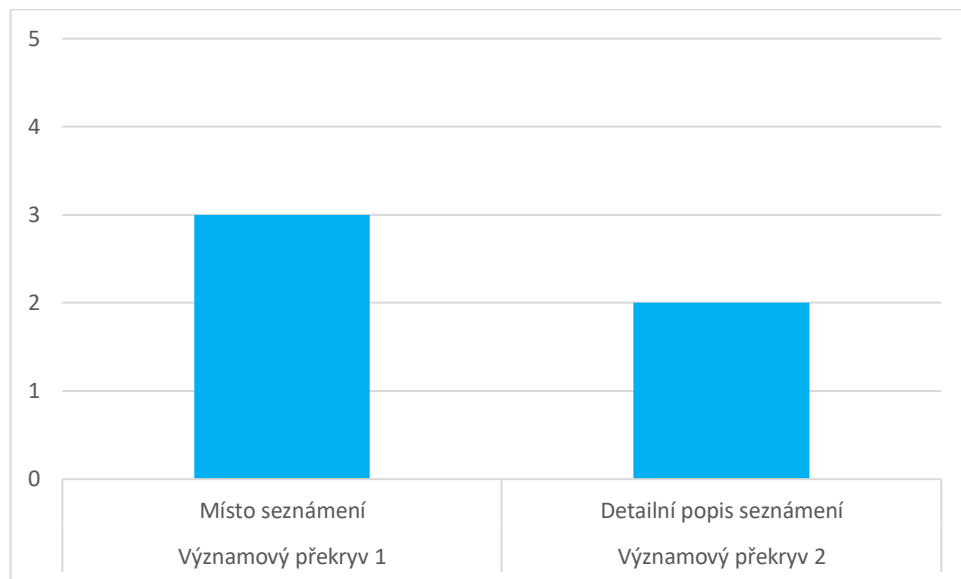
Komentář k otázce č. 27: Tato otázka na přátelství vyšla rovněž zajímavě. Dva z pěti respondentů odpověděli, že jejich přátelství vydrželo celý život, dva naproti tomu odpověděli, že rozpad přátelství zavinilo stěhování. Při vyhodnocení této odpovědi jsme se zaměřili pouze na překryv ve stěhování, ale nebylo řešeno, jestli se jednalo o stěhování respondenta nebo přátel, jelikož v této části se odpovědi o stěhování rozcházel. Pro zjednodušení je tedy tato odpověď spojená dohromady. Poslední respondent odpověděl jako jediný, že na kamarádství nebyl čas, tato odpověď zůstala tedy bez překryvu.

Komentář ke kategorii – Dospívání

V této kategorii se objevily pouze dvě otázky, které se týkaly vzpomínek na mládí a přátelství. Vzhledem k věku respondentů je zjištění z grafu č. 26 pozoruhodné. Pro upřesnění je věk respondentů 95, 93, 89, 84 a 82 let. V době jejich mládí tedy probíhala druhá světová válka a komunistický převrat. V období jejich mládí se udávaly zásadní kroky dějin a nebyly vždy příznivé, takže je opravdu pozoruhodná kladnost jejich odpovědí, tedy až na jednu z pěti. Je však otázka, zdali respondenti to špatně postupem času nevytěsnili k čemuž zřejmě došlo v tomto případě. Naproti tomu další otázka v této kategorii vyšla v celku očekávaně.

Položka č. 28 A: Vzpomenete si, jak jste se seznámil/a s vaší/m manželkou/manželem?

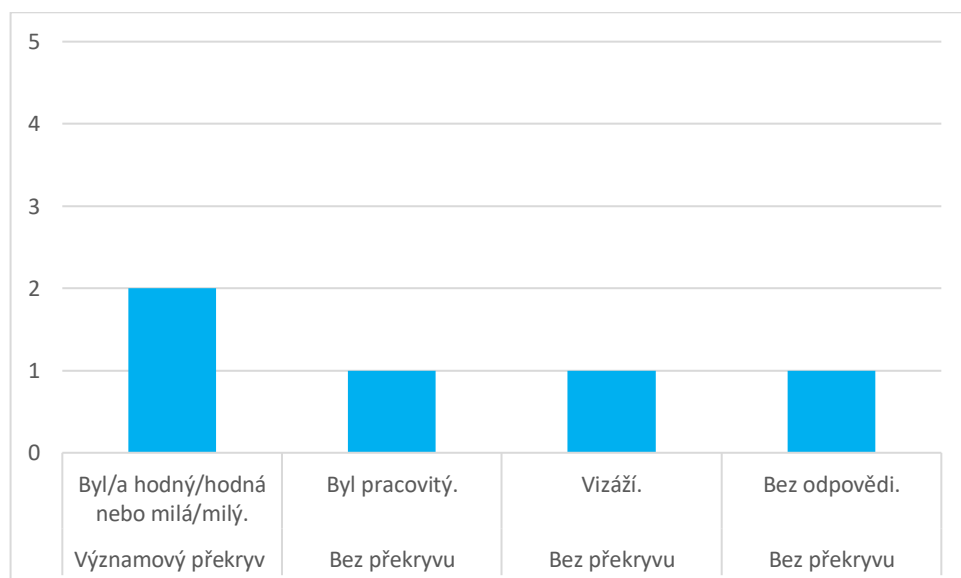
Graf č. 28: Seznámení s manželem/manželkou



Komentář k otázce č. 28: U této otázky bylo hlavním prvkem vytýčit si, jak jsou schopni respondenti si na danou událost rozpomenout. Tři z pěti respondentů si vzpomněli pouze na místo seznámení a vznikl tedy první překryv. Další dva z respondentů popsal seznámení detailně, tím pádem vznikl také druhý překryv.

Položka č. 29 A: Vzpomenete si, čím vás nejvíce zaujal/a?

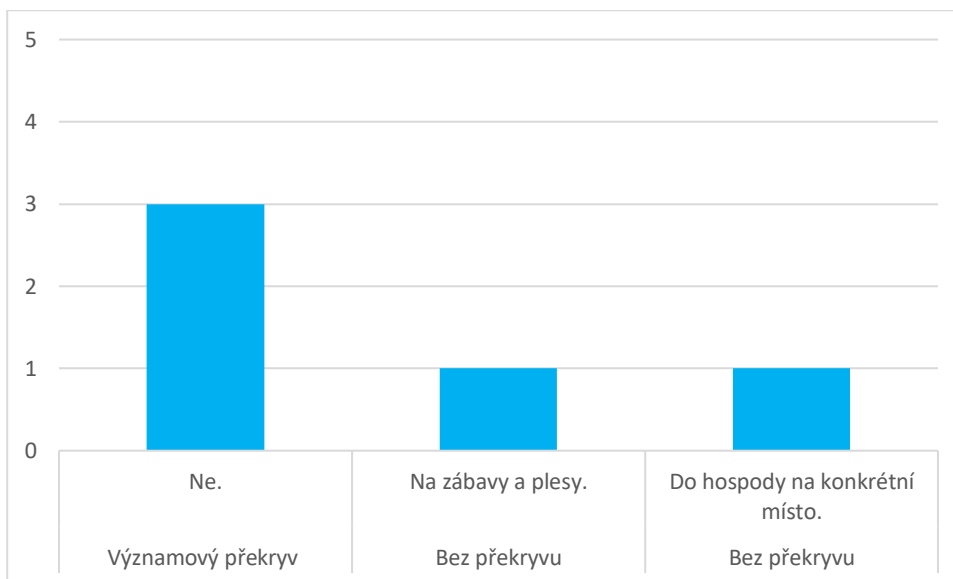
Graf č. 29: Zaujetí v manželce/manželovi



Komentář k otázce č. 29: U této otázky, přišly pouze čtyři odpovědi, jelikož jednomu z respondentů tato otázka přišla příliš osobní a intimní. Dva respondenti uvedli podobné vlastnosti, jako hodná či milá, takže vznikl významový překryv. I další dvě odpovědi byly bez překryvu, jelikož se každá ze zbylých odpovědí výrazně lišila.

Položka č. 30 A: Chodili jste někam tancovat?

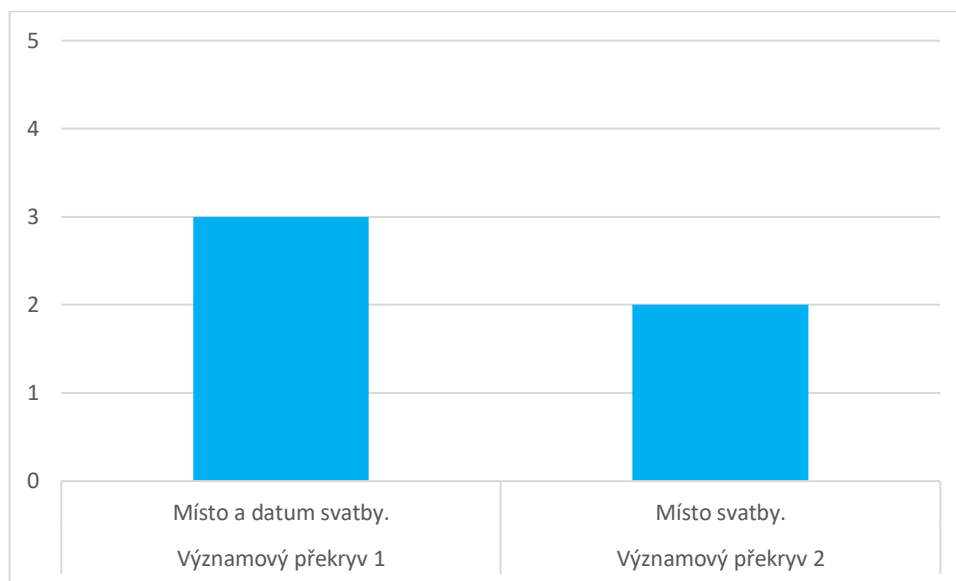
Graf č. 30: Tanec v životě



Komentář k otázce č. 30: U této otázky vznikl výraznější významový překryv, kdy tři z pěti respondentů jasně odpověděli, že nechodili tancovat. Dále jeden z respondentů uvedl, že tancovat chodil na různé zábavy a plesy bez konkrétního místa, proto se jeho odpověď nemohla krýt s dalším respondentem který uvedl konkrétní místo, kam chodil tancovat.

Položka č. 31 A: Kdy a na jakém místě jste se vzali?

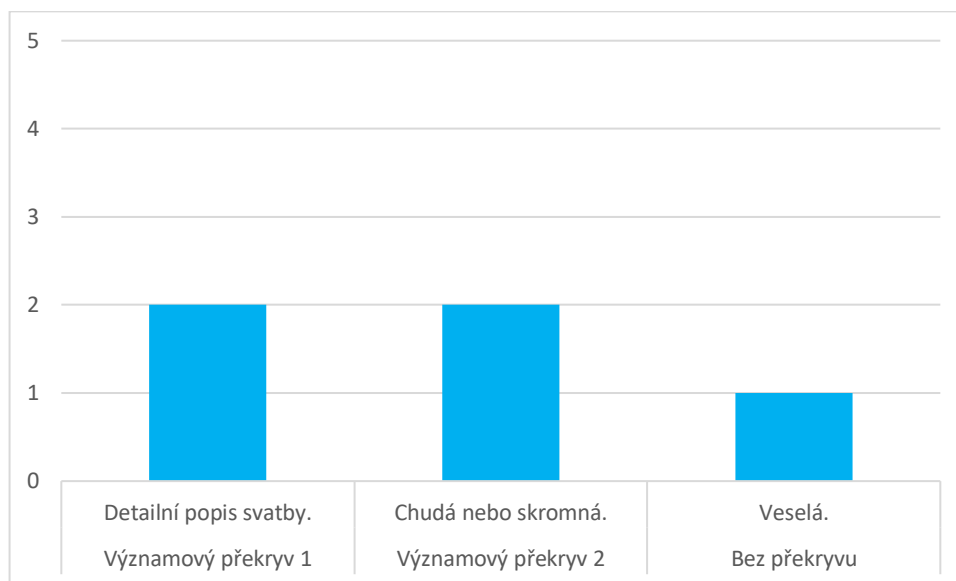
Graf č. 31: Místo a datum sňatku



Komentář k otázce č. 31: U odpovědi na tuto otázku vznikly dva překryvy. První překryv vznikl v případě, že respondent uvedl místo a datum svatby a druhý překryv vznikl, když uvedl pouze místo bez data sňatku. Vznikly tedy dva významové překryvy.

Položka č. 32 A: Jaká byla vaše svatba?

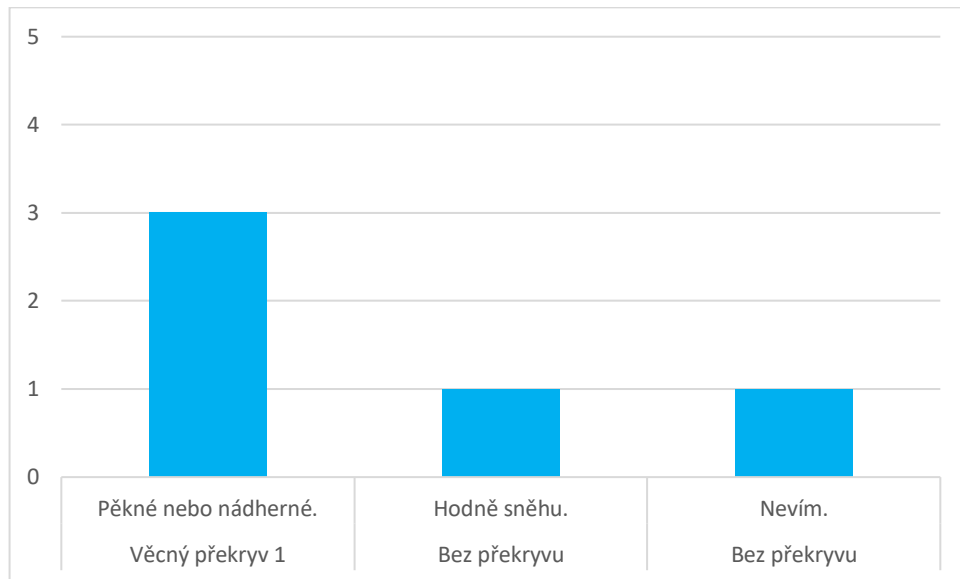
Graf č. 32: Dojem ze svatby



Komentář k otázce č. 32: Odpovědi na tuto otázku se lišily, zejména v tom, zda svatbu respondenti popsali detailně nebo jedním slovem. Pokud byla odpověď jednoslovná rozlišovaly se odpovědi pozitivní a spíše negativní. Vznikly nám tedy dva významové překryvy, jeden, kdy dva respondenti popisovali svou svatbu opravdu detailně, kdy byli schopni vyjádřit i počet lidí, který na svatbě byl. Dále se dva respondenti vyjádřili o své svatbě jako o chudé nebo o skromné vznikl nám tedy další významový překryv a jeden respondent se o své svatbě vyjádřil jednoslovně, jako o svatbě veselé.

Položka č. 33 A: Jaké bylo počasí v den svatby?

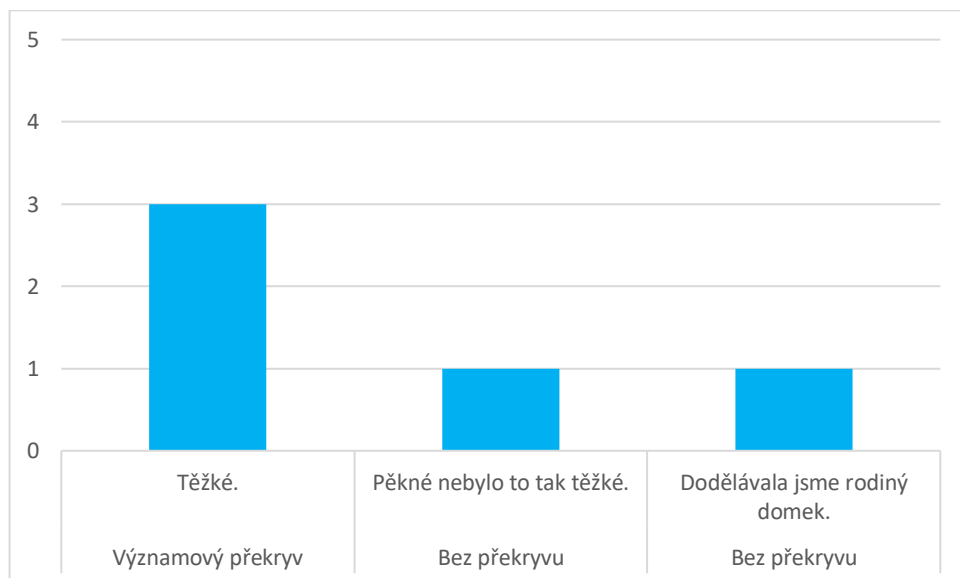
Graf č. 33: Počasí v den svatby



Komentář k otázce č. 33: Tato otázka se soustředila na schopnost vybavit si detail svatby. Kdy si tři z pěti respondentů vybavili, že počasí bylo pěkné nebo nádherné, vznikl tedy věcný překryv. Další respondent si vybavil detailně, že bylo hodně sněhu a poslední z respondentů si na detail, jako bylo počasí vůbec nevzpomněl.

Položka č. 34 A: Jaké byly vaše společné začátky?

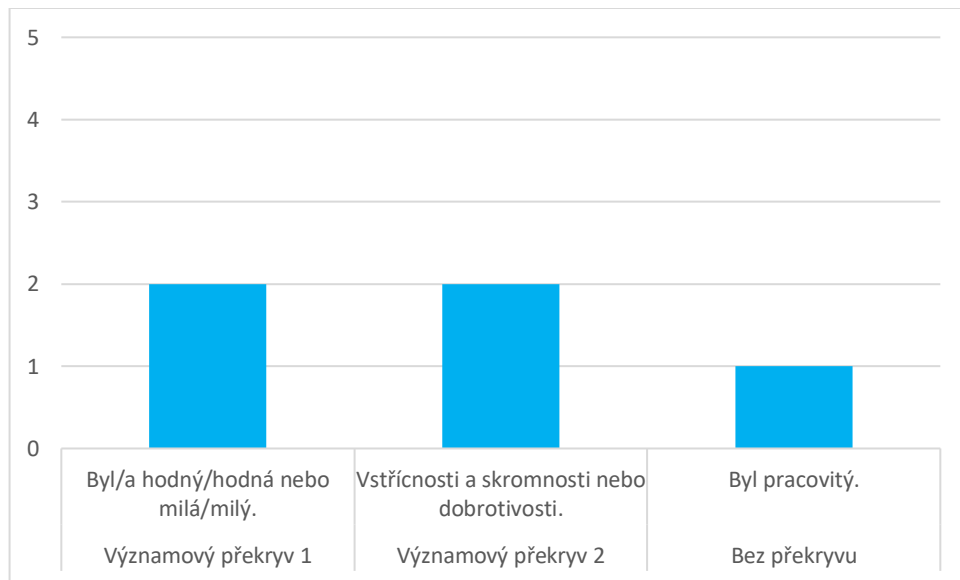
Graf č. 34: Společné začátky



Komentář k otázce č. 34: U této otázky se jednalo o subjektivní vnímání doby. Tři z pěti respondentů odpověděli, že jejich začátky byly těžké. Vznikl tedy jeden významový překryv. Další odpovědi se od sebe velmi lišily, takže nevznikl žádný další překryv.

Položka č. 35 A: Čeho (jste) si na vaší/em manželce/manželovi nejvíce (vážil/a) vážíte?

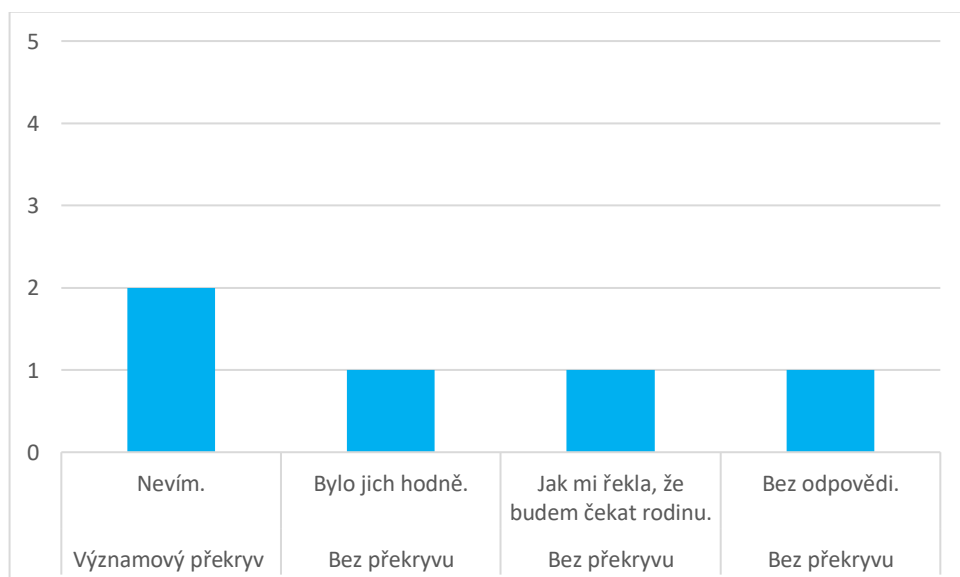
Graf č. 35: Obdiv k manželce/manželovi



Komentář k otázce č. 35: I když se v tomto případě jednalo o velice subjektivní otázku, vznikly dva významové překryvy, každý překryv v sobě skýtal dva respondenty. I když poslední odpověď zůstala bez překryvu, celkově byla každá z odpovědí kladnou.

Položka č. 36 A: Vzpomenete si, čím vám manželka/manžel udělal/a největší radost?

Graf č. 36: Největší radost od manželky/manžela



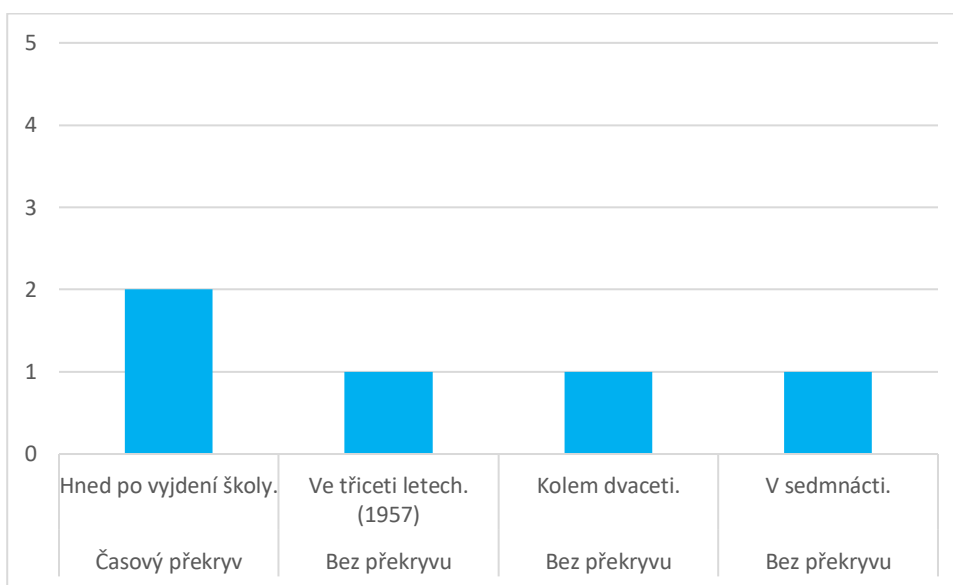
Komentář k otázce č. 36: U této odpovědi dva z pěti respondentů odpověděli, že neví, tím se tedy významově potkali a vznikl tím jediný překryv. Pouze jeden respondent si vzpomněl na konkrétní událost. Další z respondentů odpověděl, že jich bylo hodně a jeden z respondentů neodpověděl vůbec.

Komentář ke kategorii – Partnerství

V této kategorii se objevil docela velký balík otázek, jelikož partnerství a láska je v každém životě velice důležitým prvkem. Otázky v kategorii byly koncipovány spíše na subjektivní pocity. Ukázalo se také kolik malých detailů si člověk dokáže nebo nedokáže vybavit o své svatbě. Pozoruhodné také bylo, díky čemu si respondenti svých protějšků váží a vážili. Celkově se jednalo o nejintimnější a nejmotivnější složku celého dotazníku.

Položka č. 37 A: V kolika letech jste začal/a pracovat?

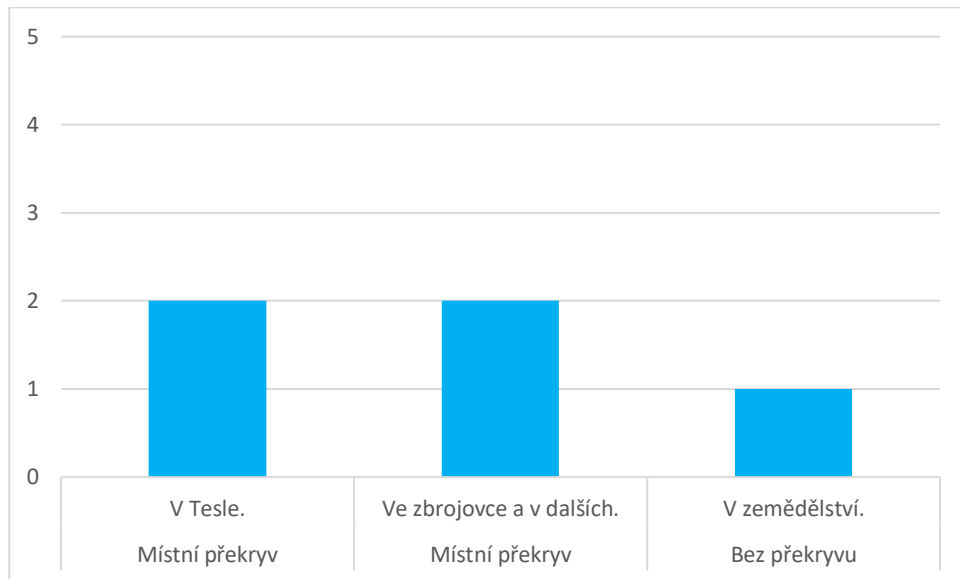
Graf č. 37: Počátek práce



Komentář k otázce č. 37: U této otázky by asi každý čekal podobnou odpověď, ale odpovědi byly různorodé a rozptýl věku, ve kterém respondenti začali pracovat byl asi šestnáctiletý. Je opravdu rozdílné, pokud člověk začne pracovat ve čtrnácti letech nebo ve třiceti letech. V tomto případě nám u dvou respondentů vznikl časový překryv, kdy shodně odpověděli, že začali pracovat hned po ukončení školy, věku čtrnácti let. Další překryv u těchto odpovědí nebyl možný, jelikož ostatní respondenti odpověděli každý jinak.

Položka č. 38 A: Kde jste pracoval/a?

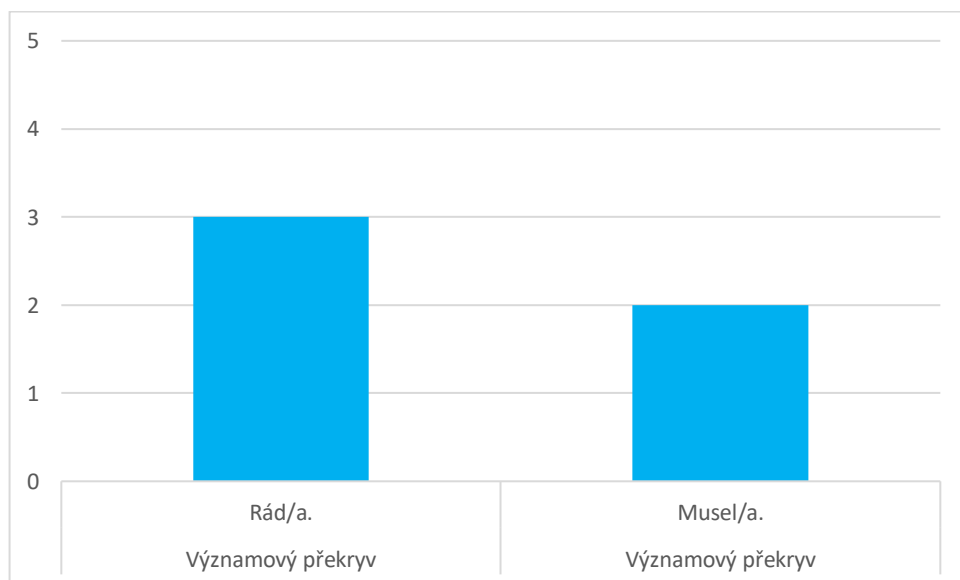
Graf č. 38: Místo práce



Komentář k otázce č. 38: V této otázce vznikly dva místní překryvy, kdy každý z těchto dvou překryvů čítal dva respondenty. Dva respondenti uvedli, jako své pracoviště Teslu, další dva zbrojovku a poslední odpověď byla bez překryvu, kdy respondent uvedl zemědělství. Vzhledem k místům bydliště respondentů, a návaznosti dalších odpovědí, je jasné, že pokud uvedli stejný název podniku jednalo se o tentýž podnik.

Položka č. 39 A: Chodil/a jste do práce rád/a?

Graf č. 39: Radost z práce



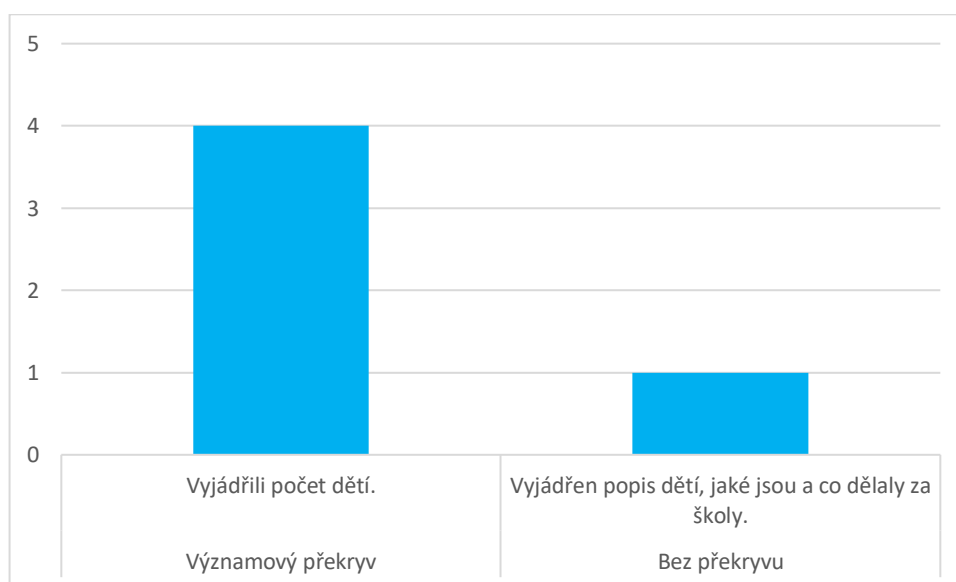
Komentář k otázce č. 39: U této otázky vznikly dva významové překryvy. Jeden kladný, kdy tři respondenti uvedli, že do práce chodili rádi a jeden spíše negativně zabarvený, kdy respondenti uvedli, že do práce zkrátka chodit museli.

Komentář ke kategorii – Pracovní život

V této kategorii se objevily pouze tři otázky, které se týkaly pracovního života. V odpovědích bylo znatelné, kdo do práce chodil rád a kdo nikoliv. Zajímavé bylo, také věkové rozpětí, kdy respondenti začali pracovat, což zřejmě mělo vliv i na celkový vztah v životě k práci. Byl také zajímavý i dvojitý místní překryv, kdy čtyři z pěti respondentů pracovali ve dvou stejných továrnách.

Položka č. 40 A: Řekněte něco o svých dětech?

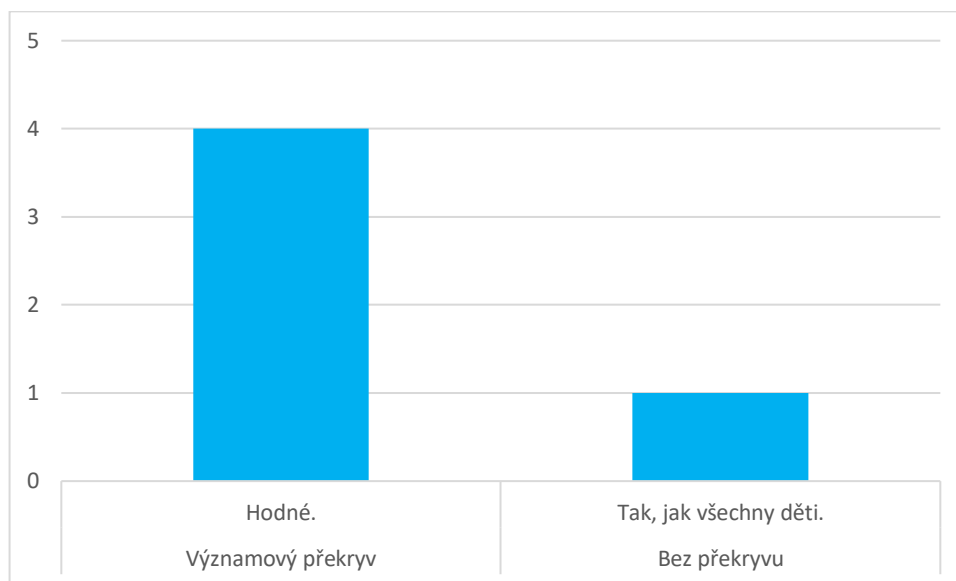
Graf č. 40: Děti



Komentář k otázce č. 40: U této odpovědi vznikl jeden významový překryv, kdy čtyři z pěti respondentů vyjádřili jako základní prvek počet dětí bez dalšího komentování. Jeden z respondentů detailněji popsal život svých dětí.

Položka č. 41 A: Jaké byly, když byly malé?

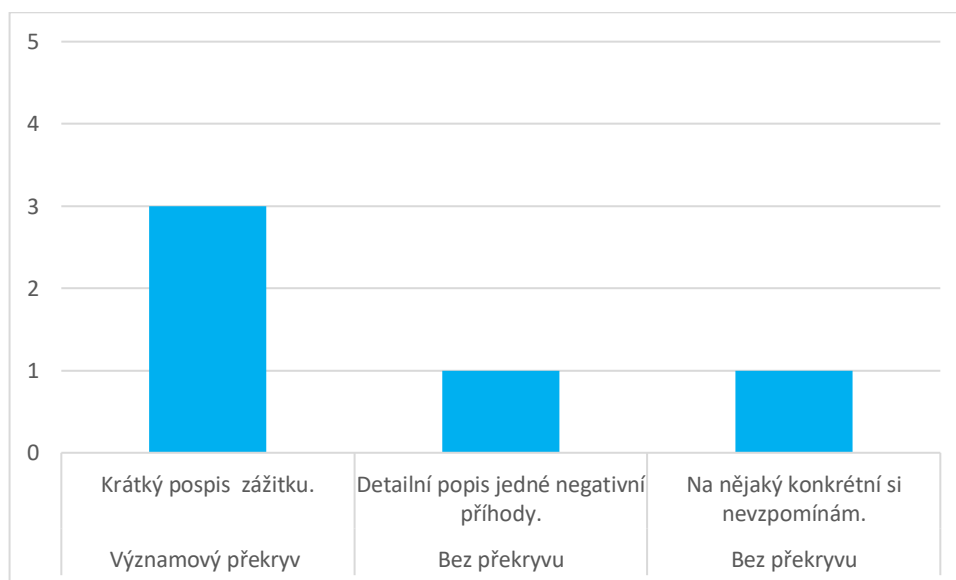
Graf č. 41: Malé děti



Komentář k otázce č. 41: U této odpovědi vznikl taktéž jeden významový překryv, kdy čtyři z pěti respondentů shodně odpověděli, že jejich děti byly hodné, když byly malé. Takže se jednalo o velice kladnou odpověď. Pouze jeden z respondentů uvedl, že jeho děti byly jako všechny děti, což je odpověď spíše neutrální.

Položka č. 42 A: Máte nějaký veselý zážitek s vašimi dětmi, když byly malé?

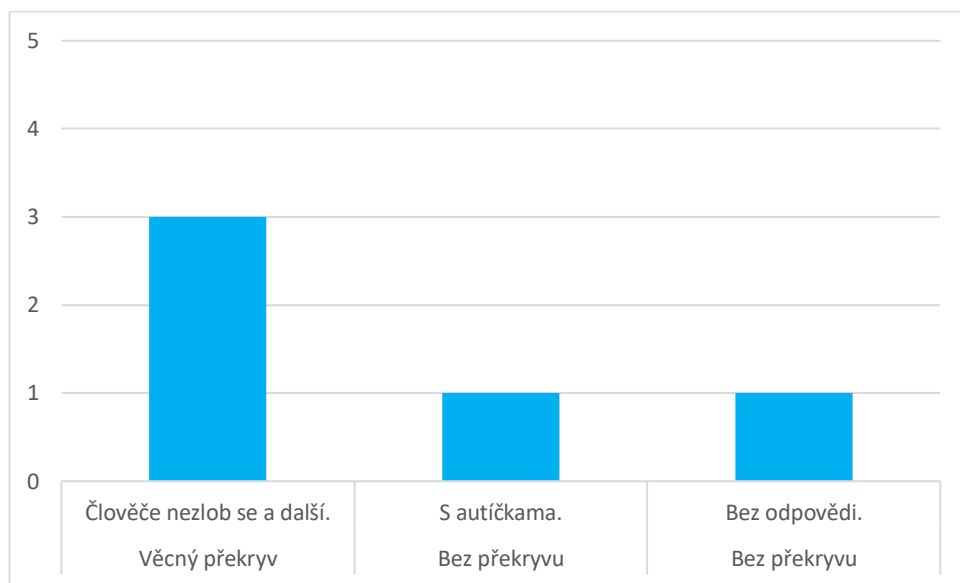
Graf č. 42: Zážitek s dětmi



Komentář k otázce č. 42: U otázky, zdali si respondenti vzpomínají na nějaký zážitek s jejich dětmi, když byly malé, tři respondenti krátce povyprávěli nějakou většinou veselou příhodu, tím vznikl významový překryv. Jeden z respondentů uvedl příhodu, kdy pro své dítě musel riskovat vlastní život a další respondent uvedl, že na žádnou konkrétní příhodu si nevzpomíná. Dvě odpovědi tedy zůstaly bez překryvu.

Položka č. 43 A: Jak jste si nejčastěji s vašimi dětmi hrál/a?

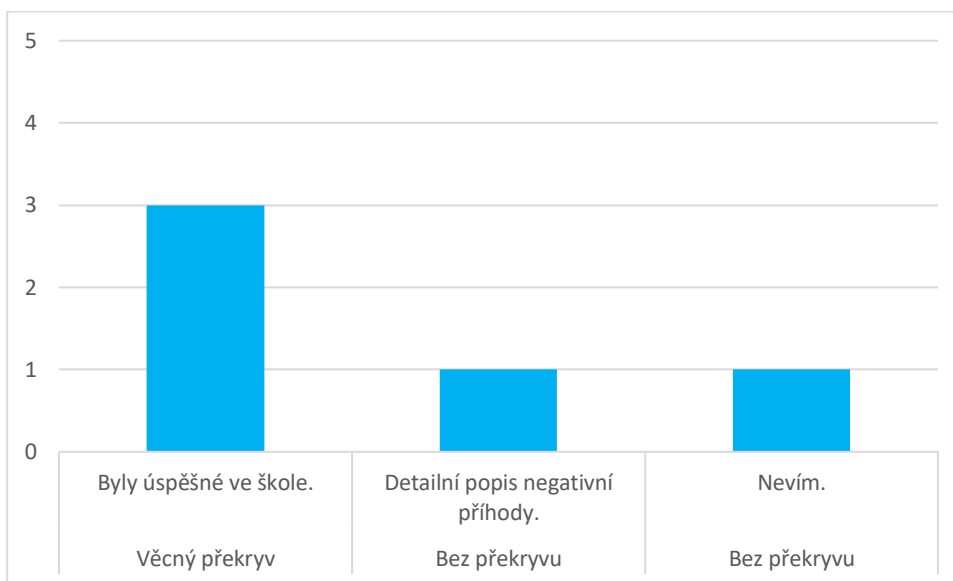
Graf č. 43: Hry s dětmi



Komentář k otázce č. 43: U této odpovědi vznikl věcný překryv, kdy tři z pěti respondentů odpověděli, že s dětmi hráli stejnou hru jako ti ostatní a uvedli i další hry, které se však navzájem lišily. Další odpověď byla, že si dítě hrálo s autíčky, tato odpověď zůstala bez překryvu. A poslední respondent na tuto otázku neodpověděl vůbec.

Položka č. 44 A: Čím vás děti nejvíce v životě překvapily?

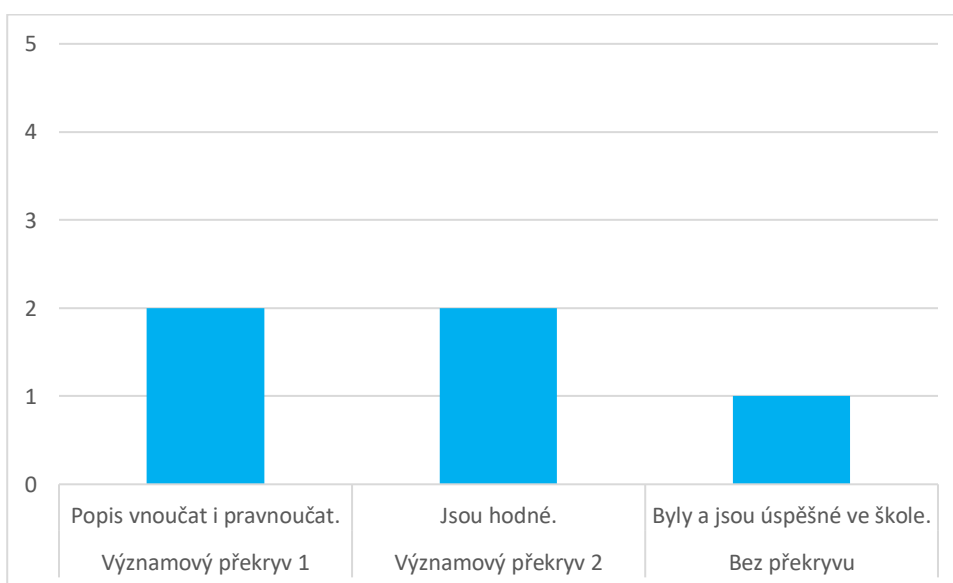
Graf č. 44: Překvapení od dětí



Komentář k otázce č. 44: U této otázky, jsme se dočkali pouze jedné konkrétní odpovědi. Respondenti hodnotili spíše své děti celkově. Významový překryv vznikl u tří z pěti respondentů, kdy tito respondenti odpověděli, že je děti překvapily svými úspěchy ve škole. Jeden respondent uvedl negativní překvapení a detailně popsal příhodu, která se stala. Další z respondentů odpověděl tak, že neví. Dvě odpovědi tedy zůstaly bez překryvu.

Položka č. 45 A: Řeknete mi něco o svých vnučatech a pravnoučatech?

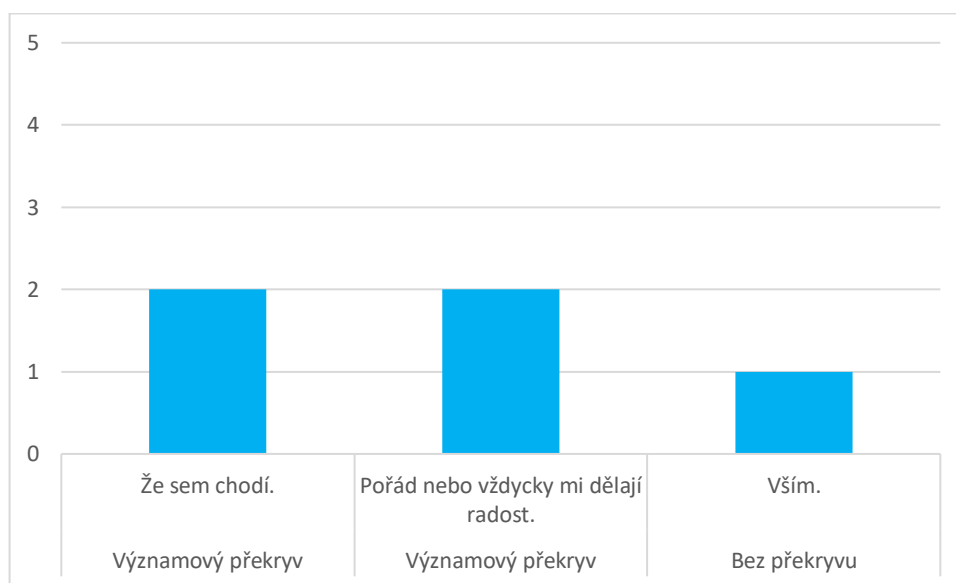
Graf č. 45: Vnučata a pravnoučata



Komentář k otázce č. 45: U této otázky byly vždy kladné odpovědi nebo detailní popis vnoučat a pravnoučat, jaké jsou a co dělají. Detailně popsali svá vnoučata dva respondenti, čímž vznikl první významový překryv. Druhý významový překryv vznikl, když dva respondenti odpověděli, že jsou hodné a poslední odpověď, která byla kladně laděná zůstala bez překryvu.

Položka č. 46 A: Čím vám vnoučata a pravnoučata udělala největší radost?

Graf č. 46: Radost z vnoučat a pravnoučat



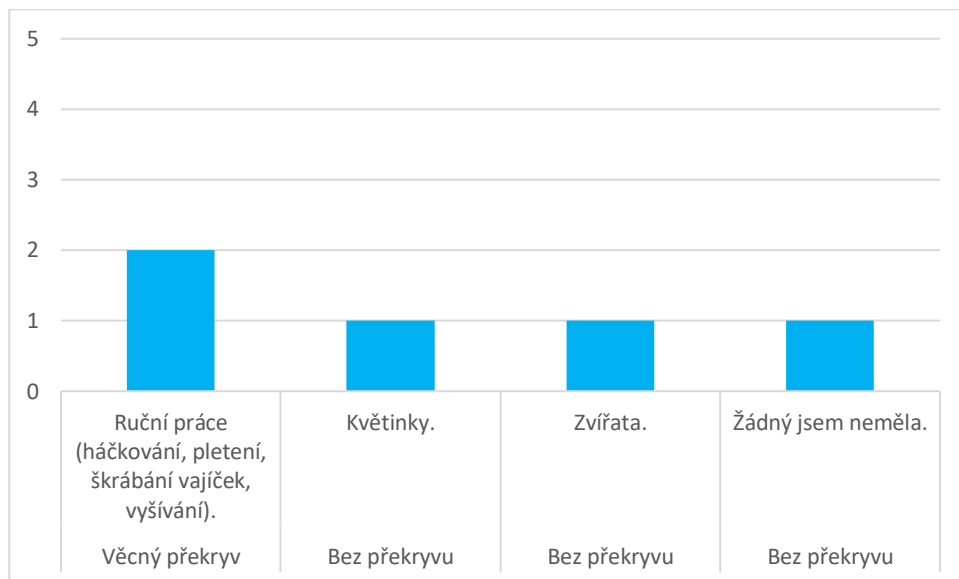
Komentář k otázce č. 46: U této sady odpovědí jsme zjistili dva významové překryvy. Vnoučata a pravnoučata dělají radost respondentovi, už jen tím, že za ním přijdou, takto odpověděli dva respondenti, další dva respondenti odpověděli, že jim vnoučata a pravnoučata dělají radost vždycky, čímž se taktéž významově překrývali a poslední respondent odpověděl taktéž kladně, ale bez překryvu, že mu vnoučata a pravnoučata dělají radost vším.

Komentář ke kategorii – Potomci

Celkově respondenti na otázky týkající se jejich potomků odpovídali kladně. Bylo vidět, že nadšení jsou jak z dětí, tak hlavně z vnoučat i pravnoučat. Je vidět, že pokud potomci navštěvují své rodiče, prarodiče a praprarodiče jsou z toho již zmiňovaní šťastní. Na setkání se asi bez výjimky těší a rádi vidí svou rodinu, i když jen třeba na malou chvíli. Z těchto odpovědí je částečně znatelné, že smysl života ve stáří přikládají lidé právě svým potomkům.

Položka č. 47 A: Jaký koníček jste měl/a dříve a přetrvává dodnes?

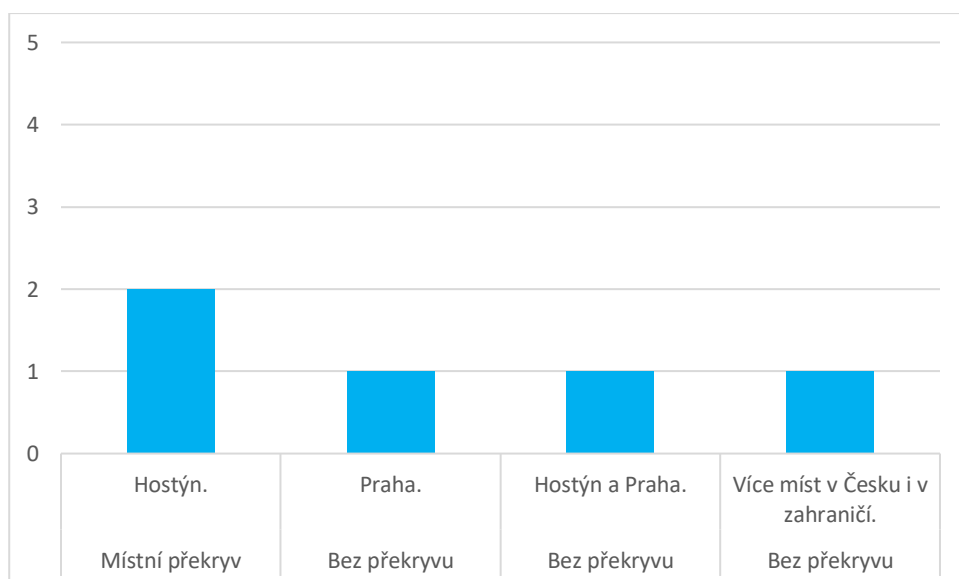
Graf č. 47: Koníčky



Komentář k otázce č. 47: U těchto odpovědí vznikl pouze jeden věcný překryv, kdy dva respondenti odpověděli shodně, že jsou jejich koníčkem ruční práce. Ostatní odpověděli různě, takže jejich odpovědi zůstaly bez překryvu.

Položka č. 48 A: Jaká zajímavá místa jste v životě navštívil/a?

Graf č. 48: Zajímavá místa

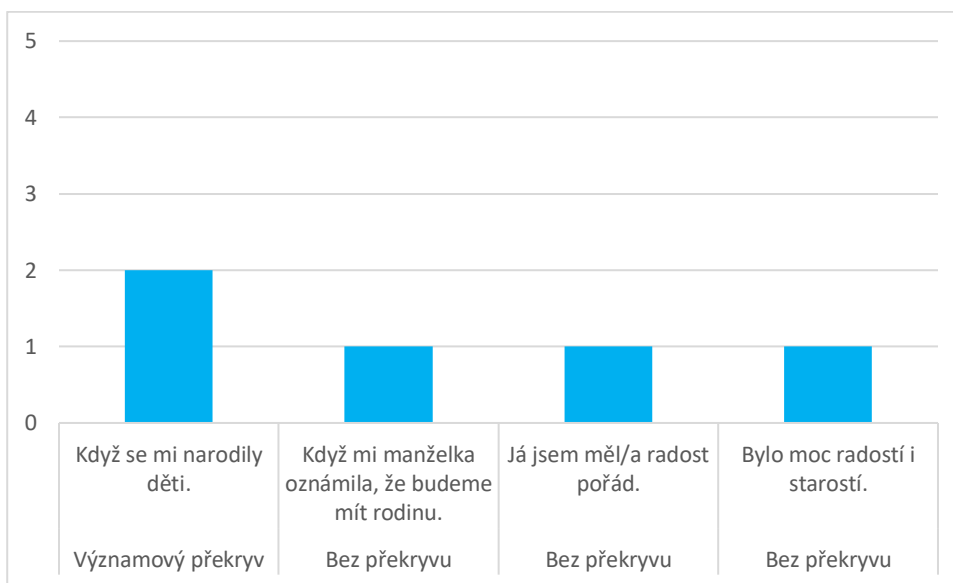


Komentář k otázce č. 48: Nejvíce navštěvovaná místa respondenty byl bezesporu svatý Hostýn a Praha. Pouze Hostýn odpověděli dva respondenti, vznikl tím tedy jediný místní překryv. Další respondent odpověděl Prahu. Čtvrtý respondent odpověděl jak Hostýn, tak i

Prahu, čímž spojil předchozí odpovědi dohromady a nemohlo tedy dojít k překryvu a poslední z respondentů vyjmenoval vícero míst v České republice i v zahraničí.

Položka č. 49 A: Kdy jste v životě měl/a největší radost?

Graf č. 49: Největší radost v životě



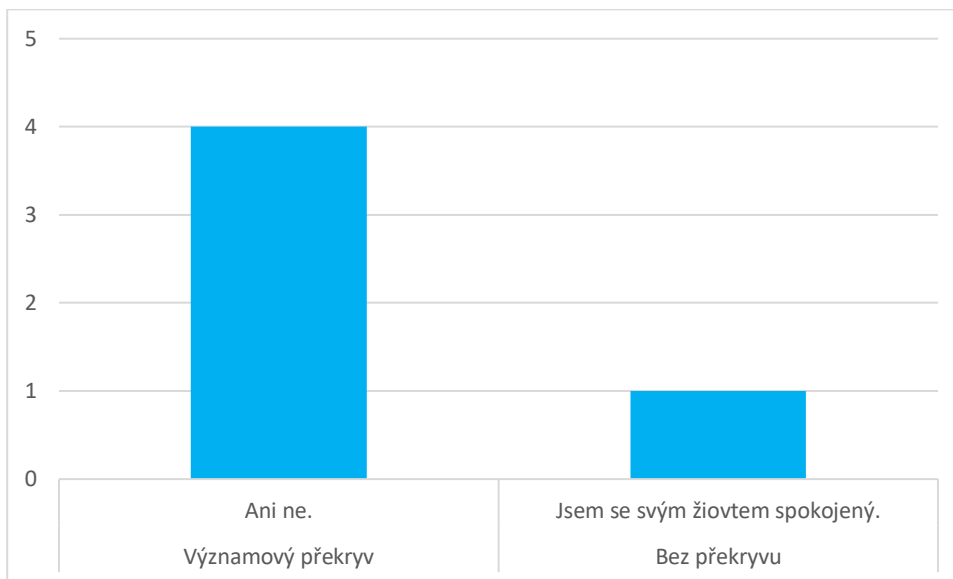
Komentář k otázce č. 49: Tři z respondentů odpověděli, že největší radost měli, když se jim narodily děti, vznikl tím jediný významový překryv, který se týkal konkrétní události. Další konkrétní událost popsal jeden z respondentů a to událost, kdy mu manželka oznámila své těhotenství. Další odpovědi už byly neurčité a bez překryvu.

Komentář ke kategorii – Zájmy

V této kategorii byly pouze tři otázky, které byly tzv. závěrečné. Padla zde otázka na koníčky, kde vznikl pouze jeden překryv, což dokazuje individualitu respondentů. Další otázka na místa, která v životě navštívili už byla svými odpověďmi hodně podobná. Na individualitu poukázaly také odpovědi na předposlední otázku, která se týkala radostí v životě.

Položka č. 50 A: Chtěl/a byste ke svému životnímu příběhu ještě něco dodat?

Graf č. 50: Dodatek k životnímu příběhu

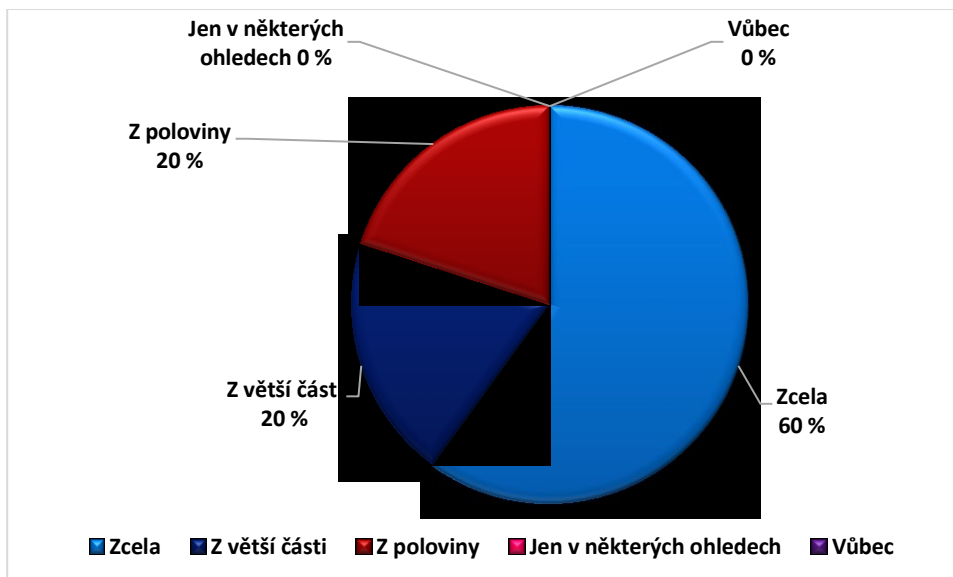


Komentář k otázce č. 50: Poslední otázkou bylo, zdali by chtěl respondent ke svému životnímu příběhu něco dodat, čtyři z pěti respondentů odpověděli, že ne a více nic nedodávali, vznikl tím významový překryv. Pouze jeden respondent dodal, že je se svým životem spokojený. Tato poslední otázka byla spíše otázkou doplňující, proto se nevztahuje k žádné kategorii.

6.2 Analýza a interpretace dat (část B)

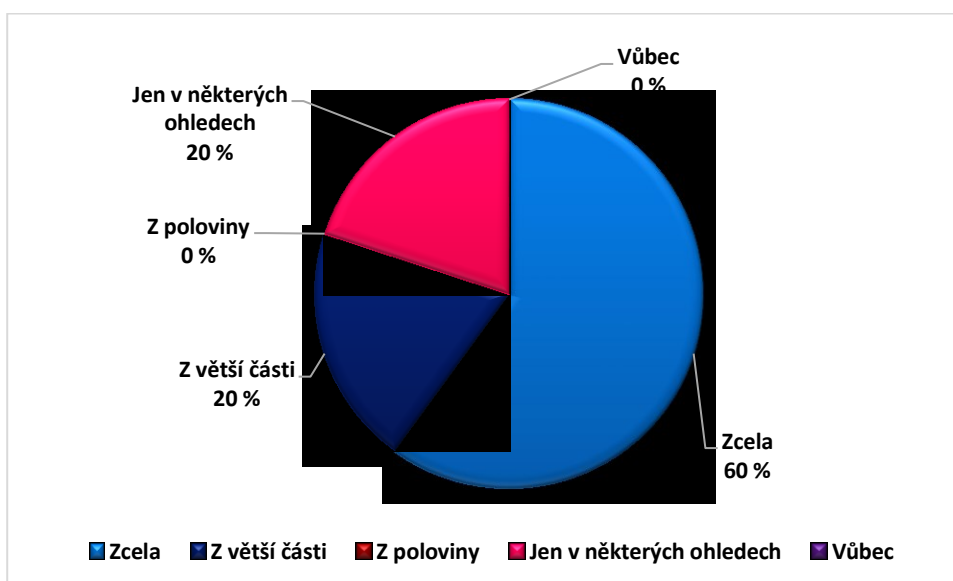
Položka č. 1 B: Do jaké míry splnila individuální práce se vzpomínkami Vaše očekávání?

Graf č. 51: Splnění očekávání



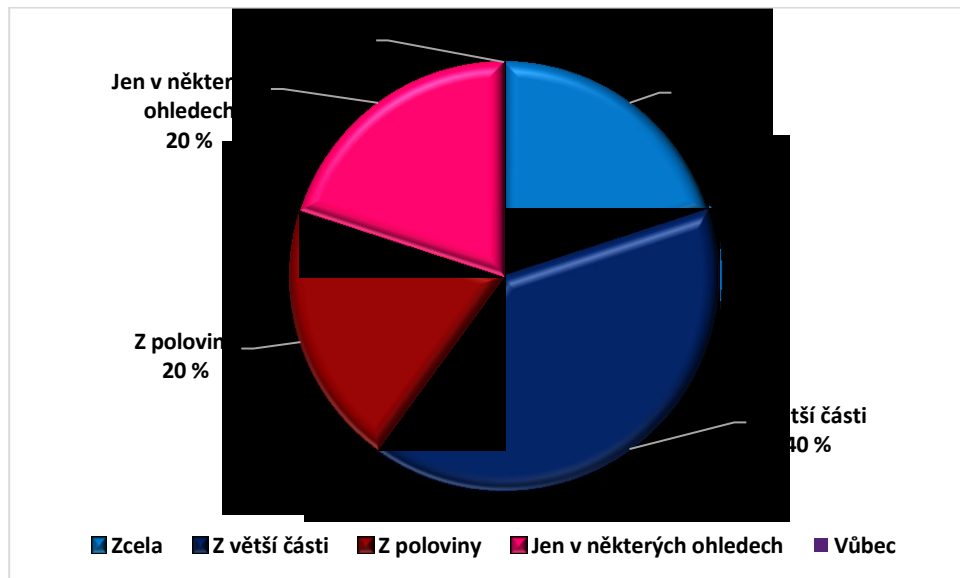
Položka č. 2 B: Do jaké míry splnila individuální práce se vzpomínkami naplnila cíle, které jsme si stanovili např. co jsme zvládli za určitý čas vytvořit?

Graf č. 52: Naplnění cíle



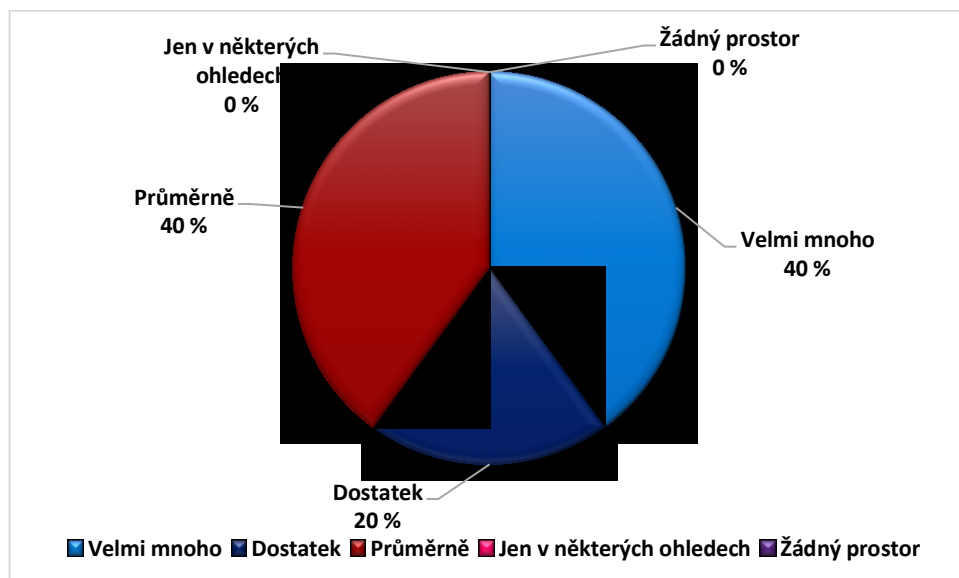
Položka č. 3 B: Do jaké míry byla přínosná individuální práce se vzpomínkami pro Vaše pocity a prožitky z minulosti?

Graf č. 53: Přínosnost IPV



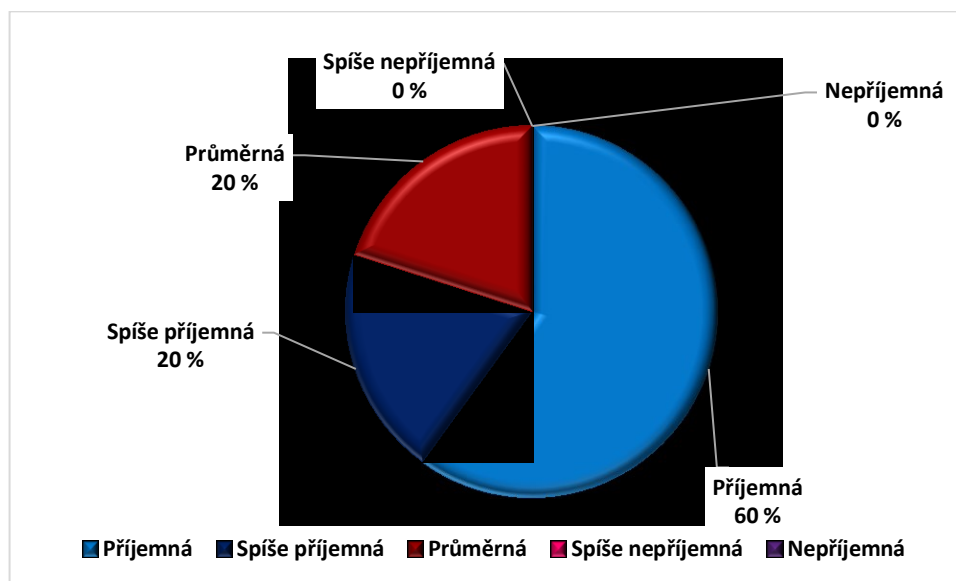
Položka č. 4 B: Kolik prostoru jste dostali na vlastní práci a iniciativu?

Graf č. 54: Prostor pro vlastní práci a iniciativu



Položka č. 5 B: Samotná práce se vzpomínkami pro mě byla:

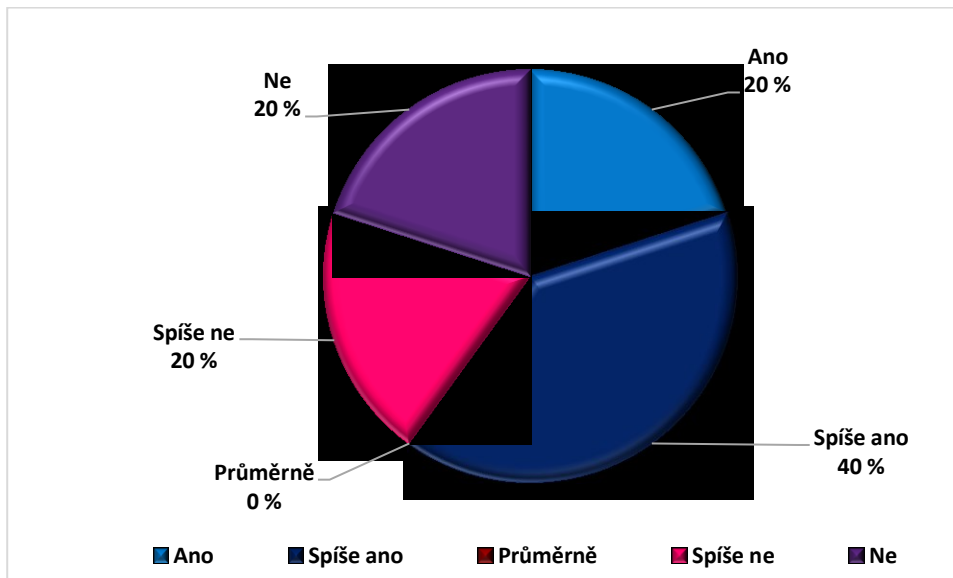
Graf č. 55: Příjemnost práce

**Položka č. 6–11 B:**

Otázky číslo šest až jedenáct evaluačního dotazníku se zabývaly pocity před a po individuální práci se vzpomínkami. Na výrok (otázku) č. 6: Často během individuální práce se vzpomínkami jsem byl/a naladě/n/á: respondenti odpovídali následovně: spíše lépe odpověděli 3 respondenti (60 %), skvěle (byl/a jsem nabitá energií a optimismem) odpověděl 1 respondent (20 %), spíše špatně odpověděl 1 respondent (20 %). V otázce č. 7 se změnilo jen to, že se jednalo o naladění po skončení IPV. Odpovědi byly následující: skvěle odpověděli 2 respondenti (40 %), spíše lépe 1 respondent (20 %), normálně 1 respondent (20 %), spíše špatně 1 respondent (20 %). Na výrok (otázku) č. 8: Často během individuální práce se vzpomínkami jsem se zdravotně cítil/a: respondenti odpovídali následovně: spíše lépe odpověděli 2 respondenti (40 %), normálně odpověděli 3 respondenti (60 %). V otázce č. 9 se změnilo jen to, že se jednalo zdravotní pocit po skončení IPV. Odpověď normálně zazněla od 4 respondentů (80 %) a odpověď spíše lépe vyjádřil 1 respondent (20 %). Na výrok (otázku) č. 10: Často během individuální práce se vzpomínkami jsem se cítil/a bystřejší a vnímavější: respondenti odpovídali následovně: ano 1 respondent (20 %), spíše ano 2 respondenti (40 %), spíš ne odpověděli 2 respondenti (40 %). V otázce č. 11 se změnilo jen to, že se jednalo o bystrost a vnímavost po skončení IPV. Odpovědi byly následující: ano 1 respondent (20 %), spíše ano 2 respondenti (40 %), cítil/a jsem se normálně 1 respondent (20 %), spíše ne 1 respondent (20 %).

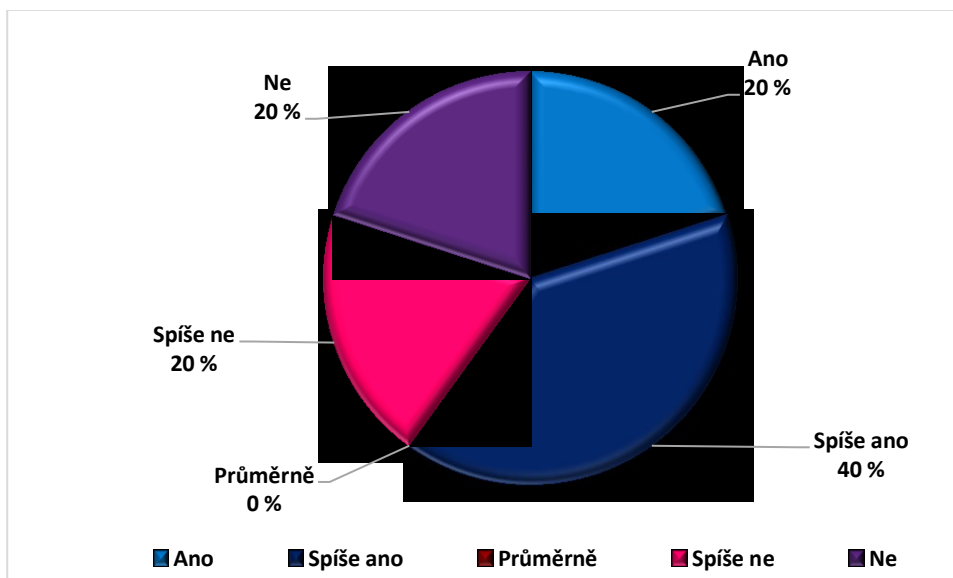
Položka č. 12 B: Často během individuální práce se vzpomínkami se mi vybavilo spoustu věcí, o kterých jsem netušil/a, že mi v paměti zůstaly:

Graf č. 56: Vybavení během IPV



Položka č. 13 B: Často po skončení individuální práce se vzpomínkami se mi vybavilo spoustu věcí, o kterých jsem netušil/a, že mi v paměti zůstaly:

Graf č. 57: Vybavení po skončení IPV



Položky č. 14 a 15 B:

U položky č. 14 a 15 se jednalo o individuální pocity respondenta. Na otázku č. 14. zda díky individuální práci se vzpomínkami respondent méně pociťoval/a nudu odpověděli takto: dva respondenti (40 %) odpověděli, kladně ano, že méně pociťovali nudu. Jeden respondent odpověděl spíše ano (20 %) ze všech odpovědí. A dva z respondentů odpověděli, že průměrně (40 %). Odpovědi na otázku č. 15, zdali díky IPV si respondenti připadali méně osamělí: dva respondenti odpověděli spíše ano (40 %), dva respondenti průměrně (40 %) a jeden respondent odpověděl ne (20 %).

Položky č. 16 až 20 B:

Položky číslo šestnáct až dvacet evaluačního dotazníku se zabývaly zejména vlivem vzpomínání na současný život respondentů. Na výrok č. 16: individuální práce se vzpomínkami mi pomohla smířit se s některými událostmi v mém životě: respondenti odpovídali následovně: ano odpověděl 1 respondent (20 %), spíše ano odpověděl taktéž 1 respondent (20 %), 2 respondenti (40 %) odpověděli nevím a 1 respondent (20 %) odpověděl spíše ne. Na výrok č. 17: Díky individuální práci se vzpomínkami jsem lépe pochopil/a smysl svého života: respondenti odpovídali následovně: ano odpověděli 2 respondenti (40 %), spíše ano odpověděl 1 respondent (20 %) a spíše ne odpověděli dva respondenti (40 %). Na výrok č. 18: Díky individuální práci se vzpomínkami zvládám lépe problémy, které v současnosti mám, jelikož jsem si vzpomněl/a přes kolik věcí v životě jsem se již dostal/a: respondenti odpovídali následovně: spíše ano odpověděli 3 respondenti (60 %), spíše ne odpověděl 1 respondent (20 %) a taktéž 1 respondent (20 %) odpověděl ne. Na výrok č. 19: Díky individuální práci se vzpomínkami jsem se víc smířil/a s tím, že už někteří lidé nejsou mezi námi: respondenti odpovídali následovně: spíše ano odpověděl 1 respondent (20 %), nevím odpověděl taktéž 1 respondent (20 %), spíše ne odpověděli 2 respondenti (40 %), ne odpověděl 1 respondent. Na výrok č. 20: Díky individuální práci se vzpomínkami jsem měl/a pocit, že lidé, kteří nejsou již mezi živými, se neztratili, ale stále žijí v mém srdci: respondenti odpovídali následovně: ano odpověděli 2 respondenti (40 %), průměrně odpověděli taktéž 2 respondenti (40 %) a spíše ne odpověděl 1 respondent.

Položky č. 21-25 B: Zaměřené na naplnění a uvědomění respondentů:

Tabulka č. 1 – Naplnění a uvědomění respondentů						
Otázky č. 21-25	A	SA	P	SN	N	C
21. Díky individuální práci se vzpomínkami jsem dostal/a z mysli negativní myšlenky a snažila se vzpomínat jen na to dobré:	2	1	1	1	0	5
22. Individuální práce se vzpomínkami byla pro mě náplní dne a během něj jsem si toho ještě spoustu vybavil/a:	4	0	1	0	0	5
23. Díky individuální práci se vzpomínkami mám pocit, že předávám něco dalším generacím, popřípadě mám pocit, že předám něco svým příbuzným, pokud uvidí mé vzpomínkové album:	4	1	0	0	0	5
24. Díky individuální práci se vzpomínkami jsem si uvědomil/a svou jedinečnost a identitu:	1	1	3	0	0	5
25. Díky individuální práci se vzpomínkami jsem byla ráda, že mi někdo věnoval svou pozornost a byl v mé přítomnosti:	4	1	0	0	0	5

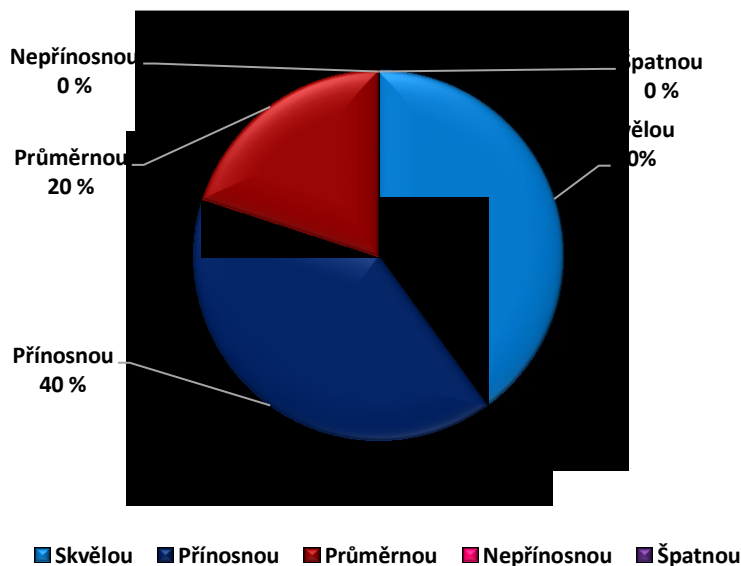
Vysvětlivky: A-ano, SA-spíše ano, P-průměrně, NM-nevím, SN-spíše ne, N-ne, C-celkem

Položka č. 26 B:

U této položky se hodnotila nejlepší doba pro vzpomínání. Přesný výrok zněl: Nejlépe se mi vzpomínalo: respondenti měli na výběr ze čtyř odpovědí ráno, v poledne, odpoledne, bylo mi to jedno. Odpověď bylo mi to jedno zvolilo 5 respondentů (100 %).

Položka č. 27 B: Celkově bych individuální práci se vzpomínkami hodnotil/a jako:

Graf č. 58: Celkové hodnocení IPV

**Položky č. 28-30 B: Zaměřené na práci praktikantky:**

Tabulka č. 2 – IPV do budoucna						
Otázky č. 28-30	A	SA	NM	SN	N	C
28. V budoucnu bych své album chtěl/a bych rozpracovat více:	2	2	0	1	0	5
29. Uvítala bych takovou práci s některým z pracovníků domova (aktivizační pracovníci, mým klíčovým pracovníkem):	1	2	1	1	0	5
30. Uvítala bych takovou práci s některým z rodinných příslušníků:	2	0	3	0	0	5

Položky č. 31 a 32 B:

Tyto dvě dotazníkové položky byly otevřené. Položka č. 31 se zabývala tím, co respondenti ocenili na IPV nejvíce, odpovědi byly následující: snahu praktikantky a celkově své vzpomínky a jejich oživení, že jsem se s někým mohla o své minulosti bavit, všeobecně jsem ráda, že jste přišla, a že jsem měla s kým promluvit, všechno, vzpomněla jsem si na všechno

a na všechny a bylo mi dobře. Poslední odpověď zněla nevím. Položka č. 32 se zabývala tím, co respondenty nejvíce při IPV překvapilo, odpovědi byly následující: přístup praktičanky, už to, že jste přišla, a že jsem na to přistoupila. Dvakrát se objevila odpověď nevím a jednou odpověď nic.

Položky č. 33-38 B: Zaměřené na práci praktičanky:

Tabulka č. 3 - Práce praktičanky (tazatelky)						
Otázky č. 33-38	A	SA	P	SN	N	C
33. Praktičanka mi celkově věnovala dostatek času:	4	1	0	0	0	5
34. Praktičanka mi vysvětlovala vše pečlivě, podrobně a srozumitelně:	4	0	1	0	0	5
35. Praktičanka byla ochotná a vstřícná:	4	0	1	0	0	5
36. Praktičanka se mnou spolupracovala lidsky a s opravdovým zájmem o mou osobu:	4	0	1	0	0	5
37. Praktičanka respektovala mé soukromí:	4	0	1	0	0	5
38. Praktičanka respektovala má přání:	4	0	1	0	0	5

Položky č. 39 až 41 B:

U položek evaluačního dotazníku č. 39, 40 a 41 měli respondenti hodnotit zejména přístup a zpětnou vazbu k praktičance. Na výrok č. 39: Když vyprávím příběhy ze svého života mám pocit, že praktičanku o něco obohacuji: respondenti odpovídali následovně: spíše ano odpověděli dva respondenti (40 %) a nevím odpověděli celkem 3 respondenti (60 %). Na výrok č. 40, zdali se respondenti na setkání s praktičankou a IPV těšili, odpovídali všichni respondenti, kterých bylo 5 (100 %) jednoznačně ano. Na poslední otázku č. 41, jak

by celkově respondenti hodnotili přístup praktikantky odpověděli 4 respondenti (80 %), že by jej hodnotili, jako skvělý a 1 respondentka (20 %), by jej hodnotila jako normální.

Základní otázky: č. 42-46 B

Položka č. 42: Vaše pohlaví:

Tabulka č. 4 - Věková kategorie		
Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
82	1	20 %
84	1	20 %
89	1	20 %
93	1	20 %
95	1	20 %
Celkem	5	100 %

Položka č. 43: Váš věk:

Tabulka č. 5 - Pohlaví respondentů		
Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muž	1	20 %
Žena	4	80 %
Celkem	5	100 %

Položka č. 44: Váš stav:

Tabulka č. 6 - Rodinný stav		
Stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
svobodný/svobodná	0	0 %
ženatý/vdaná	1	20 %
vdovec/vdova	4	80 %
Celkem	5	100 %

Položka č. 45: Jak dlouho jste v domově pro seniory?

Tabulka č. 7 - Délka pobytu		
Délka pobytu v měsících	Absolutní četnost	Relativní četnost
6	1	20%
10	1	20%
15	1	20%
19	1	20%
24	1	20%
Celkem	5	100%

Položka č. 46: Je to vaše první zkušenost s individuální práci se vzpomínkami?

Tabulka č. 8 - Zkušenosti		
První zkušenost s IPV	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	4	80%
Ne	1	20%
Celkem	5	100%

7 DISKUSE

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo: zjistit podobnosti a odlišnosti jednotlivých životních příběhů na základě polostrukturovaných rozhovorů. Zvolená metoda trsů byla pro takto formulovanou výzkumnou otázku nejlepší metodou, jelikož se na jejímž základě daly formulovat u každé otázky zvlášť, podobnosti tzv. překryvy. Otázek, kde byly odpovědi podobné a překrývaly se, alespoň u dvou respondentů byla většina, ale našly se i otázky, kdy každý respondent odpověděl naprosto jinak a překryv nevznikl. Naopak se našly i otázky, kde všichni respondenti odpověděli totožně, takže vznikl jeden překryv o 100 % respondentech. Většinou se odpovědi překrývaly u dvou respondentů, méně pak u tří a čtyř respondentů. Nejčastěji z výzkumného šetření vyplývaly překryvy významové dále pak věcné, místní a nejméně časové.

Výzkumná otázka číslo 1: Jak respondenti vzpomínají na své příbuzné?

U této výzkumné otázky byly odpovědi zaměřeny na původní rodinu, ve které daný respondent vyrůstal. Odpovědi byly z větší části kladné, pokud však byly záporné, často je respondenti odůvodnili, např. proč neměli rádi některého z příbuzných. Dále se otázky zaobíraly i detaily, které si respondent dokáže vybavit např. vizáž svých rodičů. U této otázky si často vybavovali detaily, jako byly vlasy a postava.

Výzkumná otázka číslo 2: Jak respondenti vzpomínají na své dětství?

Dětství hodnotili respondenti zejména kladně, např. vzpomínka na byt či domek byla u každého individuální, takže nevznikl žádný překryv, naopak u otázky, jak respondenti vzpomínají na školu vznikl překryv úplný. Dále byly otázky v této výzkumné otázce zaměřeny na sourozence, hry a domácí práce. Na otázky ohledně sourozenců, respondenti odpovídali jen fakty, kolik jich měli a kolikáté byli dítě. Hry respondentů byly rozmanité a pomáhat musel doma v dětství každý z nich i s velmi náročnými pracemi.

Výzkumná otázka číslo 3: Jak respondenti vzpomínají na své dospívání?

Otázky související s touto výzkumnou otázkou byly pouze dvě. Svě mládí hodnotili skoro všichni až na jednu výjimku velmi kladně a vzpomínali na něj rádi. Dále se v této otázce jednalo o přátelství a je pravdou, že dva respondenti odpověděli, že jim jejich přátelství vydrželo celý život.

Výzkumná otázka číslo 4: Jak respondenti vzpomínají na své manželství?

Otázky na manželství byly bohaté, respondenti na něj vzpomínali rádi, občas i se slzami v očích a nepřišla žádná negativní reakce na protějšek. Část otázek v této výzkumné otázce byla zaměřena i na schopnost, jak si respondenti dokáží vybavit detaily, například seznámení či svatbu. Detailně seznámení popsali dva respondenti. Detaily svatby popsali většinou dva až tři respondenti podle otázky. Tato část výzkumu však byla pro respondenty poměrně intimní, takže odpovědi byly velice rozvážné.

Výzkumná otázka číslo 5: Jak respondenti vzpomínají na svůj pracovní život?

Otázky v této výzkumné otázce byly zaměřeny spíše na fakta. Např. v kolika letech začali respondenti pracovat a kde pracovali. U těchto otázek vznikly překryvy jen v některých případech. Další otázka se však týkala radosti z práce, kde vznikly dva významové překryvy, kdy tři respondenti odpověděli, že do práce chodili rádi a zbylí dva, že do práce museli. Celkově při vzpomínce na práci část respondentů vzpomínala s nadšením a část spíše bez nálady.

Výzkumná otázka číslo 6: Jak respondenti vzpomínají na své potomky?

Z otázek na potomky byli respondenti nadšení, rádi své potomky popisovali a přidali i poměrnou část detailů z jejich života. Šlo vidět, že pro některé respondenty, se smyslem života ve stáří stala právě vnoučata a pravnoučata. Respondenti brali své potomky jako důkaz toho, že něco ve svém životě dokázali. Respondenti mluvili s nadšením a dokázali si často vzpomenout i na hry, které s dětmi hráli či zážitky, které s dětmi zažili.

Výzkumná otázka číslo 7: Jak respondenti vzpomínají na své koníčky a zájmy?

Když respondenti definovali přesné koníčky a zájmy, jejich odpovědi se skoro nepřekrývaly a vznikl pouze jeden překryv o dvou respondentech. U zajímavých míst, které navštívili jmenovali nejčastěji místa v České republice. Do této kategorie jsem zařadila i radosti života a odpověď tří z pěti respondentů souvisela určitým způsobem s dětmi. Z odpovědí tedy vyplývá, že respondenti nevzpomínají na své koníčky až tak, často o to víc, ale vzpomínají na svou rodinu.

Prvním vedlejším výzkumným cílem bylo: zjistit přínos individuální práce se vzpomínkami z pohledu vzpomínajících.

Na tento výzkumný cíl jsem se ptala pomocí třiceti dvou otázek v evaluačním dotazníku. Celkově individuální práci se vzpomínkami hodnotili vzpomínající velice dobře. Nejvíce jí hodnotili jako skvělou a přínosnou, byli rádi za společnost jiné osoby a za možnost podělit se o kus svého života.

Druhým vedlejším výzkumným cílem bylo: zjistit spokojenost vzpomínajících s asistencí praktikantky při individuální práci se vzpomínkami. K práci praktikantky se vyjadřovali respondenti velmi kladně. Zejména oceňovali ochotu a vstřícnost. Na setkání se velmi těšili a celková spolupráce pro ně byla příjemná. Zpětná vazba tedy byla kladná a velice motivující k další práci.

7.1 Doporučení pro praxi

Celková individuální práce se vzpomínkami a zejména tvorba vzpomínkových alb byla velice cenná jak pro nás, tak i pro vzpomínající samotné. Rozhodně bychom zařadili individuální práci se vzpomínkami jako jednu z nabízených aktivit domovů pro seniory. Často je v praxi vidět, že aktivity se v domovech pro seniory rozmáhají, a že senioři mají v aktivitách opravdu pestrý výběr, avšak se často jedná jen o aktivity skupinové. Na individuální práci se tak nějak pozapomíná, což je velká chyba. Individuální práce se vzpomínkami je důležitá, protože právě při ní je vzpomínající středem zájmu jiného člověka. Při skupinových aktivitách se může často zapojovat jen zřídka nebo povrchně, protože se před ostatními může bát určitým způsobem projevit. Rád by sdílel své zážitky i s jiným člověkem, ale ostych před ostatnímu mu brání. Právě individuální práce se vzpomínkami je vhodnou metodou jak navázat konverzaci a dozvědět se o vzpomínajícím něco nového. Máme daná témata, o kterých se vzpomínajícím můžeme mluvit, jelikož většinou vzpomínky začínají u dětství a jdeme postupně až ke stáří. Je to vhodná metoda při přijetí nového klienta do zařízení domova pro seniory, jelikož, když lépe poznáme jeho život můžeme, lépe vědět, jak s ním pracovat, co mu bude příjemné a co nikoliv.

ZÁVĚR

Řekla bych, že cíle této práce byly naplněny, i když se zejména praktická část práce zabrala podstatnou část času, jelikož jsem s každým ze vzpomínajících pracovala individuálně, řekla bych, že práce se vyplatila. Díky práci na vzpomínkových albch jsem dané vzpomínající mohla lépe poznat a bylo snadnější s nimi v závěru našich setkání vést rozhovor, jelikož mi již mnoho věcí řekli, právě během vytváření vzpomínkových alb. Z počátku jsem nečekala, jakého vděku se od vzpomínajících dočkám a jak moc mě jejich životní příběhy zasáhnou, ale jsem za celou práci se vzpomínajícími i s výsledkem této práce spokojená. A věřím, že dala hodně nejen mě, ale i jim.

Hlavním cílem praktické části bylo zjistit podobnosti a odlišnosti jednotlivých životních příběhů na základě polostrukturovaných rozhovorů. Podobnosti a odlišnosti se hledaly celkem dobře, vzhledem k vybrané metodě vytváření trsů, kde jsem se zaměřila pouze na podobnosti, odlišnosti z této metody vyplynuly postupně samy o sobě. Závěrem tohoto cíle je, že určité podobnosti v životě jednotlivých vzpomínajících jsou značné, především díky období, ve kterém žili, a které je pro ně časově v podstatě shodné. Častější jsou však odlišnosti v jednotlivých životních příbězích. Z toho vyplývá, že každý život je jedinečný svým příběhem, svým vypravěčem tedy osobností člověka. Díky tomu, že jiný člověk pozná životní příběh dalšího člověka, více chápe jeho projevy chování a názory. Tím, že člověk vypráví svůj životní příběh, předkládá i kus historie, která je pro posluchače mnohem živější a cennější, než kdyby o ní posluchač jen četl. Právě díky vyprávění životního příběhu vzniká obohacení jak pro vypravěče, tak i pro posluchače.

Cíl bakalářské práce byl tedy naplněn a celá bakalářská práce potvrdila, také to, že reminiscenční terapie, a také individuální práce se vzpomínkami má smysl a je dobré jí rozvíjet. Reminiscenční terapie je vhodnou metodou jak pro seniory, tak pro jiné vzpomínající, která dokáže obohatit nejen je, ale člověka, který s nimi tuto práci vede. Je vhodné neupřednostňovat skupinovou formu před individuální, nýbrž právě naopak.

První vedlejší výzkumný cíl, který měl zjistit přínos individuální práce se vzpomínkami z pohledu vzpomínajících, zjistil, že práce byla přínosná především díky naslouchání jiné osoby a znovuoobnovení vzpomínek. Druhý vedlejší výzkumný cíl, měl zjistit spokojenost vzpomínajících s asistencí praktikanty, při individuální práci se vzpomínkami. Díky tomuto cíli, jsem získala kladné ohlasy a ocenění zejména ochoty a vstřícnosti z mé strany.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BENDER, Mike, Paulette. BAUCKHAM a Andrew NORRIS. 1999. *The therapeutic purposes of reminiscence*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications. ISBN 0803976429.
2. ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDOVÁ. 2014. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4544-2.
3. ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. 2012. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3901-4.
4. FREEDMAN, Jill a Gene COMBS. 2009. *Narativní psychoterapie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-549-3.
5. GIBSON, Faith. 2011. *Reminiscence and life story work: a practice guide*. 4th ed. Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Pub. ISBN 1849051518.
6. GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. 2009. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2390-7.
7. GRUSS, Peter, ed. 2009. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-605-6.
8. HAŠKOVCOVÁ, Helena. 2012. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-900-8.
9. HAŠKOVCOVÁ, Helena. 2010. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.
10. HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. 2013. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4139-0.
11. JANEČKOVÁ, Hana a Marie VACKOVÁ. 2010. *Reminiscence: využití vzpomínek při práci se seniory*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-581-3.
12. KOPŘIVOVÁ, Monika. 2013. *Babičko, vyprávěj: kniha pro uchování vzpomínek*. Černošice: Babičkářství. ISBN 978-80-260-4866-4.
13. KRÁLÍČEK, Petr. 2002. *Úvod do speciální neurofyziologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0350-0.

14. KUTNOHORSKÁ, Jana. 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2713-4.
15. MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
16. MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN -80-247-1362-4.
17. PROCHÁZKOVÁ, Eva. 2014. *Práce s biografii a plány péče*. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-3186-8.
18. PŘIBYL, Hugo. 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-437-1.
19. RUBIN, David. 1988. *Autobiographical memory*. Cambridge: Cambridge University. ISBN 0-521-36850-2.
20. ŘÍČAN, Pavel. 2004. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Přepřacované vydání. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.
21. STUART-HAMILTON, Ian. 1999. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-274-2.
22. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Barbora BOLOMSKÁ. 2011. *Reminiscenční terapie*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-711-0.
23. VENGLÁŘOVÁ, Martina. 2007. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2170-5.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RA	Respondentka A
RB	Respondentka B
RC	Respondentka C
RD	Respondentka D
RE	Respondent E
IPV	Individuální práce se vzpomínkami
A	Ano
SA	Spíše ano
P	Průměrně
NM	Nevím
SN	Spíše ne
N	Ne
C	Celkem

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Naplnění a uvědomění respondentů	86
Tabulka č. 2: IVP do budoucna	87
Tabulka č. 3: Práce praktikanty (tazatelky)	88
Tabulka č. 4: Věková kategorie	89
Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů	89
Tabulka č. 6: Rodinný stav	89
Tabulka č. 7: Délka pobytu	90
Tabulka č. 8: Zkušenosti	90

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Vzpomínka na rodiče.....	47
Graf č. 2: Vzpomínka na povahu maminky.....	48
Graf č. 3: Vzpomínka na vzhled maminky	48
Graf č. 4: Vzpomínka na povolání maminky	49
Graf č. 5: Vzpomínka na maminčino vaření	50
Graf č. 6: Rodiče maminky	50
Graf č. 7: Vzpomínka na sourozence maminky	51
Graf č. 8: Návštěvy u sourozenců maminky	52
Graf č. 9: Vzpomínka na povahu tatínka	52
Graf č. 10: Vzpomínka na vzhled tatínka	53
Graf č. 11: Vzpomínka na povolání tatínka	53
Graf č. 12: Vzpomínka na tatínkovy rodiče	54
Graf č. 13: Vzpomínka na tatínkovy sourozence	55
Graf č. 14: Návštěvy u sourozenců tatínka.....	55
Graf č. 15: Seznámení rodičů	56
Graf č. 16: Místo narození.....	57
Graf č. 17: Vzpomínka na byt či domek	57
Graf č. 18a: Počet sourozenců.....	58
Graf č. 18b: Pořadí sourozenců.....	58
Graf č. 19: Vzpomínky na dětství	59
Graf č. 20: Volný čas v dětství	59
Graf č. 21: Nejoblíbenější hra.....	60
Graf č. 22: Příhoda z dětství	60
Graf č. 23: Dětské povinnosti	61
Graf č. 24: Vzpomínky na školu	62

Graf č. 25: Předměty ve škole	62
Graf č. 26: Vzpomínky na mládí	63
Graf č. 27: Přátelství	64
Graf č. 28: Seznámení s manželem/manželkou	65
Graf č. 29: Zaujetí v manželce/manželovi.....	65
Graf č. 30: Tanec v životě	66
Graf č. 31: Místo a datum sňatku	67
Graf č. 32: Dojem ze svatby	68
Graf č. 33: Počasí v den svatby	69
Graf č. 34: Společné začátky.....	69
Graf č. 35: Obdiv k manželce/manželovi	70
Graf č. 36: Největší radost od manželky/manžela	70
Graf č. 37: Počátek práce	71
Graf č. 38: Místo práce	72
Graf č. 39: Radost z práce	72
Graf č. 40: Děti	73
Graf č. 41: Malé děti	74
Graf č. 42: Zážitek s dětmi	74
Graf č. 43: Hry s dětmi	75
Graf č. 44: Překvapení od dětí	76
Graf č. 45: Vnoučata a pravnoučata	76
Graf č. 46: Radost z vnoučat a pravnoučat	77
Graf č. 47: Koníčky.....	78
Graf č. 48: Zajímavá místa	78
Graf č. 49: Největší radost v životě	79
Graf č. 50: Dodatek k životnímu příběhu.....	80

Graf č. 51: Splnění očekávání	81
Graf č. 52: Naplnění cíle.....	81
Graf č. 53: Přínosnost IPV	82
Graf č. 54: Prostor pro vlastní práci a iniciativu	82
Graf č. 55: Příjemnost práce	83
Graf č. 56: Vybavení během IPV	84
Graf č. 57: Vybavení po skončení IPV	84
Graf č. 58: Celkové hodnocení IPV	87

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P 1: Ukázky vzpomínkových alb

Příloha P 2: Polostrukturovaný rozhovor

Příloha P 3: Žádosti o umožnění výzkumného šetření

Příloha P 4: Žádosti o přístup k informacím

PŘÍLOHA P 1: UKÁZKY VZPOMÍNKOVÝCH ALB



Vzpomínkové album č. 1



Vzpomínkové album č. 2



Vzpomínkové album č. 2



Vzpomínkové album č. 3



Vzpomínkové album č. 3



Vzpomínkové album č. 3

PŘÍLOHA P 2: POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

Rozhovor s respondentkou B

Tazatelka: Takže souhlasíte s tím, že tento rozhovor budu nahrávat?

Respondentka: Ano.

Tazatelka: Takže máme tu první otázku. Jak vzpomínáte na své rodiče?

Respondentka: Velice dobře.

Tazatelka: Jaká byla vaše maminka?

Respondentka: Maminka byla úžasná.

Tazatelka: Jak vypadala?

Respondentka: Hezky.

Tazatelka: Jakou měla třeba barvu vlasů nebo postavu jakou měla?

Respondentka: Ona měla tmavé vlasy.

Tazatelka: A kde pracovala?

Respondentka: Ona nepracovala vůbec.

Tazatelka: Takže byla v domácnosti.

Respondentka: Byla jenom v domácnosti.

Tazatelka: Co dobrého uměla uvařit nebo upéct?

Respondentka: No. Uvařit uměla výborný boršč a upéct štrúdl.

Tazatelka: Jo. Takže na to si vzpomínáte, že vám chutnalo.

Respondentka: Ano. Ano.

Tazatelka: Vzpomínáte si, na rodiče vaší maminky?

Respondentka: Vzpomínám, vzpomínám.

Tazatelka: Tak mi o nich zkuste něco říct. Třeba jací byli?

Respondentka: Tak oni žili na té Podkarpatské Rusi. A tak jako dědeček byl lesák a babička byla v domácnosti. A byli to hrozně hodní babička a dědeček.

Tazatelka: Vzpomenete si, na maminčiny sourozence?

Respondentka: Jo, vzpomínám si, vzpomínám si. To byla I., M., B., M. a A..

Tazatelka: A chodili nebo jezdili jste jste, za nimi?

Respondentka: Jezdili. Jezdili hlavně na prázdniny.

Tazatelka: A jaký byl váš tatínek?

Respondentka: Tatínek byl hodný, pěkný.

Tazatelka: A vypadal? Jaké třeba měl vlasy, nebo jestli byl vysoký, malý?

Respondentka: Byl vysoký, byl vysoký, vlasy měl tak do hněda.

Tazatelka: Kde pracoval?

Respondentka: On byl velitelem četnické stanice, dělal jako četníka.

Tazatelka: A vzpomemete si na tatínkovy rodiče? Jací, třeba byli?

Respondentka: Taky si vzpomínám, to byli rolníci, měli jako kravičky dvě a tam jsme taky jezdili na prázdniny k babičce i dědečkovi.

Tazatelka: Vzpomenete si na tatínkovy sourozence?

Respondentka: No na tatínkovy sourozence si taky vzpomínám. To byli čtyři E., K., L. a A..

Tazatelka: A chodili nebo jezdili jste jste za nimi?

Respondentka: Jezdili jsme za nima také.

Tazatelka: A víte, jak a kde se vaši rodiče seznámili?

Respondentka: No ti se seznámili právě na té Podkarpatské Rusi, kde tatínek byl, jako při tom odvelenej do toho do na četnickou stanici do Valašské do... bože pardon.

Tazatelka: To nevádí.

Respondentka: Do Podkarpatské Rusi. A tam se s maminkou seznámil. No a tam potom se taky vzali.

Tazatelka: Jo. A kde jste se narodila?

Respondentka: Já jsem se narodila taky na Podkarpatské Rusi v N..

Tazatelka: Jo. A jak vzpomínáte na váš byt či domek?

Respondentka: No na ten vzpomínám velice často a moc.

Tazatelka: A kolik jste měla sourozenců a kolikáté jste byla dítě?

Respondentka: My jsme byli jenom dva. Já mám jenom bratra.

Tazatelka: Jo. A jste starší nebo mladší?

Respondentka: Starší.

Tazatelka: A jak celkově vzpomínáte na své dětství?

Respondentka: No vzpomínám na to taky velmi hezky pač dětství jsem měla překrásné.

Tazatelka: A jak jste nejčastěji a nejradyji trávila čas jako dítě?

Respondentka: No jako dítě jsem si ráda hrála s panenkou měla jsem kočárek. Tak s tou panenkou. No a tak jako s dětmi tam, jsme si hráli. A tak, takže...

Tazatelka: S nějakými ze sousedství jo, třeba?

Respondentka: Ano. Ano.

Tazatelka: A jaká byla vše nejoblíbenější hra?

Respondentka: No, moje nejmilější hra. Já jsem si hrála hlavně strašně ráda s panenkama. Takže můžu říct, že jako s panenkama.

Tazatelka: To byla vaše nejoblíbenější hra.

Respondentka: To byla moje nejoblíbenější hra. Ano.

Tazatelka: A vzpomínáte si na nějakou veselou příhodu z dětství?

Respondentka: No to si vzpomínám na jednu veselou s tím jako s mým bráchou. Protože, když maminka nám dávala nějakou svačinku nebo něco. Tenkrát byly takové ty váhy, které jako byly ty dvě misky a to.... A tak když jsme to dostali on honem utíkal, vzal si to tam na ty dvě misky, která klesla, tak z toho si to vzal. A horší misku mi nechal.

Tazatelka: Jo. Tak to je pěkné. A s čím jste doma musela pomáhat?

Respondentka: No nejvíc jsem pomáhala mamince štipovat ponožky. Takové prostě jo...

Tazatelka: Takové domácí práce.

Respondentka: Domácí práce.

Tazatelka: A jak vzpomínáte, na školu chodila jste tam ráda?

Respondentka: Chodila. Já jsem to měla ráda školu.

Tazatelka: A jaké předměty vás nejvíce bavily?

Respondentka: No nejvíc mě bavil zpěv.

Tazatelka: Jo. No tak to je taky hudební výchova.

Respondentka: To je taky hudební výchova.

Tazatelka: To je taky předmět.

Tazatelka: Jak vzpomínáte na své mládí?

Respondentka: Tak hezky tak jako na to mládí.

Tazatelka: A měla jste v mládí nějaké přátelé a vydrželo vám přátelství celý život?

Respondentka: No to celkem ne, protože, když my jsme se potom přestěhovali sem, tak tady jsem taky nikoho neznala, čili... A tam co jsem měla tak to...

Tazatelka: Vzpomenete si jak jste se seznámila s vaším manželem?

Respondentka: No to si vzpomínám. To jsem se seznámila jednou na byli jsme jako na box se dívat , podívat. No tak tam jsem ho viděla. Tak přeletěla jiskřička a už bylo.

Tazatelka: A čím vás zaujal?

Respondentka: Svou vizáží, svým zevnějškem.

Tazatelka: Jo? Vzhledem jo? Byl krasavec?

Respondentka: No, byl pěkný.

Tazatelka: A chodili jste někam tancovat?

Respondentka: No moc jsme nechodili tancovat. Tenkrát to byla taková doba, že to nebyla na to ani nějak chuť.

Tazatelka: Kdy a na jakém místě jste se vzali?

Respondentka: Vzali jsme se v Z na poutním místě a bylo to d. k..

Tazatelka: A jaká byla vaše svatba?

Respondentka: Taková skromná.

Tazatelka: A jaké bylo počasí?

Respondentka: Hodně sněhu.

Tazatelka: Jaké byly vaše začátky, když jste se vzali? Jestli to bylo pěkné nebo to bylo těžké?

Respondentka: Ale bylo to pěkné nebylo to tak těžké. My jsme měli podporu i od rodičů dost. Takže jsme se přes to nejhorsí překlenuli.

Tazatelka: A čeho jste si na vašem manželovi nejvíce vážila ?

Respondentka: Tu jeho dobrotu a vstřícnost.

Tazatelka: A vzpomenete si, čím vám váš manžel udělal největší radost?

Tazatelka: Bylo hodně těch radostí?

Respondentka: Bylo hodně.

Tazatelka: Jo. Pak tu mám ještě takové otázky na práci. V kolika letech jste začala pracovat?

Respondentka: Já jsem začla pracovat v roce 19...

Tazatelka: Jo. A kde jste pracovala?

Respondentka: Já jsem pracovala na poliklinice v T..

Tazatelka: Chodila jste do práce ráda?

Respondentka: Ráda.

Tazatelka: A teď zkuste mi říct něco o svých dětech, třeba kolik jich máte?

Respondentka: Mám děti tři. Dvě dcery a jednoho syna.

Tazatelka: A jaké byly vaše děti, když byly malé?

Respondentka: No myslím, že byly hodné děti. Neměli jsme s nima žádné nějaké problémy.

Tazatelka: A máte nějaký veselý zážitek s vašimi dětmi, když byly malé?

Respondentka: To si tak pořádně nevzpomínám. Jenom vím, že jedno dítě, teď nevím jestli to byla dcera, ale když jsem jí dávala pomeranč ona říkal, že chce porembanč.

Tazatelka: Jak jste si nejčastěji s dětmi hrála? Nějakou hru třeba?

Respondentka: Tak to jsme si hráli často. Hlavně člověče nezlob se, to byla taková oblíbená hra dětí, tak to jsme si hráli.

Tazatelka: A čím vás děti v životě nejvíce překvapily?

Respondentka: Věříte, že to ani nevím.

Tazatelka: Jo, to nevadí.

Tazatelka: A řekněte mi něco o svých vnoučatech a pravnoučatech, jaké třeba jsou?

Respondentka: Já můžu říct teda, že mám hodné děti všechny i vnoučata i pravnoučátka, takže jsem spokojená.

Tazatelka: A čím vám vnoučata a pravnoučateá udělala největší radost? Udělaly vám nějakou radost nebo vám dělají radost pořád?

Respondentka: Oni nám dělají radost pořád, oni jsou takoví veselí.

Tazatelka: A jaký koníček jste měla třeba dříve a jestli to přetrvává dodnes?

Respondentka: No tak měla jsem koníček to vyšívání, pletení škrábání vajíček.

Tazatelka: Jaká zajímavá místa jste v životě navštívila?

Respondentka: Tak zajímavá místa. To jsme byli, jezdili jsme s manželem víte jako... do Harachova, do Krkonoš, jezdili na Slovensko jsme jezdili jako do Tater. Do Čech jsme jezdili do Děčína, do Loun, takže tak prostě jsme jezdili.

Tazatelka: Všude možně.

Respondentka: Všude možně. Dvakrát jsme byli v Maďarsku. No všude možně, prostě, kde se to naskytlo.

Tazatelka: A vzpomenete si, kdy jste v životě měla největší radost?

Respondentka: Já jsem měla radosti pořád. Ja nemůžu opravdu říct, že bych měla něco největší. Já jsem měla radosti ze všeho.

Tazatelka: A chtěla by jste ke svému životnímu příběhu ještě něco dodat?

Respondentka: Tak to už ani ne.

Tazatelka: Jo. Dobře. Tak moc děkuju.



Respondentka: Já děkuju taky mockrát.

PŘÍLOHA P 3: ŽÁDOSTI O UMOŽNĚNÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

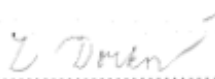
ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

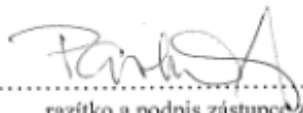
Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění výzkumného šetření na Vašem pracovišti, které bude níže uvedený student realizovat v rámci zpracování bakalářské práce, jejíž součástí je i výzkumná část. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Zdravotně sociální péče, studijního oboru Zdravotně sociální pracovník (prezenční forma studia).

Jméno a příjmení studenta	Klára Dobešová		
Téma bakalářské práce	Reminiscenční terapie při práci se seniory		
Vedoucí bakalářské práce	Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.		
	 podpis		
Metoda výzkumu	Polostrukturovaný rozhovor		
Skupina respondentů	Senioři v pobytových zařízeních		
Pracoviště	Vyjádření vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)		Podpis
Seniorpark Valašské Meziříčí	Souhlasím <input checked="" type="checkbox"/>	Nesouhlasím <input type="checkbox"/>	

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne ... 2020.


.....
Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka Ústavu zdravotnických věd


.....
razítko a podpis zástupce zařízení

SOCIÁLNÍ SLUŽBY VŠETNÝ
příspěvková organizace
Týřovská 136/3
760 01 Zlín

PŘÍLOHA P 4: ŽÁDOSTI O UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K INFORMACÍM

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K INFORMACÍM

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění přístupu k informacím na Vašem pracovišti, pro níže uvedeného studenta. Tento student v rámci ukončení studia bude zpracovávat bakalářskou práci, jejíž součástí je teoretická a empirická část. K tomu, aby mohl práci dokončit, potřebuje pracovat s informacemi z Vašeho pracoviště. Student je poučen o povinné mlčenlivosti a ochraně dat, včetně důsledků, které mu při porušení mlčenlivosti hrozí. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Zdravotně sociální péče, studijního oboru Zdravotně sociální pracovník (prezenční forma studia).

Jméno a příjmení studenta	Klára Dobešová		
Téma bakalářské práce	Reminiscenční terapie při práci se seniory		
Vedoucí bakalářské práce	Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D. Z Dorková podpis		
Skupina respondentů	Seniory		
Pracoviště	Vyjádření vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)	Podpis	
Seniary ve Valušské Meziříčí	<input checked="" type="checkbox"/> Souhlasím	<input type="checkbox"/> Nesouhlasím	
	<input checked="" type="checkbox"/> Souhlasím	<input type="checkbox"/> Nesouhlasím	

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 28-02-2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

Z Dorková

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka Ústavu zdravotnických věd

.....
Panková

.....
razítko a podpis zástupce zařízení

ŽÁDOST O UMOŽNĚNÍ PŘÍSTUPU K INFORMACÍM

Obracíme se na Vás s žádostí o umožnění přístupu k informacím na Vašem pracovišti, pro níže uvedeného studenta. Tento student v rámci ukončení studia bude zpracovávat bakalářskou práci, jejíž součástí je teoretická a empirická část. K tomu, aby mohl práci dokončit, potřebuje pracovat s informacemi z Vašeho pracoviště. Student je poučen o povinné mlčenlivosti a ochraně dat, včetně důsledků, které mu při porušení mlčenlivosti hrozí. Jedná se o studenta 3. ročníku bakalářského studijního programu Zdravotně sociální péče, studijního oboru Zdravotně sociální pracovník (prezenční forma studia).

Jméno a příjmení studenta	Klára Dobešová	
Téma bakalářské práce	Reminiscenční terapie při práci se seniory	
Vedoucí bakalářské práce	Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D. Z Dorková podpis	
Skupina respondentů	Seniory	
Pracoviště	Vyjádření vedoucího pracoviště (nehodící se škrtněte)	Podpis
Demna pro seniory Račnov nad Radbuzskem	<input checked="" type="checkbox"/> Souhlasím	<input type="checkbox"/> Nesouhlasím
	<input type="checkbox"/> Souhlasím	<input checked="" type="checkbox"/> Nesouhlasím

Děkujeme za pochopení a spolupráci.

Ve Zlíně dne 2.8.-02.-2017.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

.....
Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka Ústavu zdravotnických věd



.....
razítko a podpis zástupce zařízení